
AVIOEROON LIITTYVÄT TUNTEET JA EROSTA SELVIYTYMINEN
SUOMALAISMIESTEN KOKEMANA INTERNETIN KESKUSTELUPALSTOILLA

Teija Tuokkola
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalityö
Syyskuu 2019

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

TUOKKOLA, TEIJA: Avioeroon liittyvät tunteet ja erosta selviytyminen suomalaismiesten kokemana internetin keskustelupalstoilla.

Pro gradu -tutkielma, 99 s.

Sosiaalityö

Syyskuu 2019

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää millaisia avioeroon liittyviä tunnekokemuksia sekä eroselviytymiskokemuksia miehet ilmentävät internetin keskustelupalstoilla. Tutkimuksen kohteena olivat avioeron kokeneet miehet. Tutkimus toteutettiin laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen ja aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmää soveltaen. Tutkimusaineisto koostui sadasta kahdelta internetin keskustelupalstalta kerätystä viestistä, joita analysoimalla muodostin kategorioita. Kategoriat ilmentävät miesten esille tuomia avioeroon liitettyjä tunnekokemuksia ja erosta selviytymisen tekijöitä.

Tutkimustulosten pohjalta oli paikannettavissa tunnekokemuksiin liittyen viisi kategoriaa, jotka ilmentävät miesten nimeämiä tärkeimpiä avioeroon liittyviä tunteita. Kategoriat ovat tärkeysjärjestyksessään: *avioerosta sokissa*, *erosta helpottunut*, *suru avioliiton päätyttyä*, *avioliiton loppu oli katkeruuden alku sekä avioeron jälkeen ahdistunut, voimaton ja yksin*. Avioero näyttäytyi erityisesti sokkina, mutta lähes yhtä usein miehet pitivät avioeroa helpotuksena, jolloin eron jälkeinen elämä näyttäytyi positiivisena.

Miesten kokema erosta selviytyminen jakautui kahteen pääluokkaan: onnistuneesti prosessoitu ero ja käsittelemätön tai keskeneräinen ero. *Onnistuneesti prosessoitu ero* -pääluokka sisältää neljä alaluokkaa: käsiteltyt aktiivisesti eroa tai hyväksynyt tapahtuneen, ihmissuhteet eronneen tukena, oman hyvinvoinnin edistäminen sekä uusi elämä. *Käsittelemätön tai keskeneräinen ero* -pääluokka sisältää myös neljä alaluokkaa: eroprosessin alussa toiveikkuus tuesta vs. epätoivoiset teot, tunteiden turruttaminen, hyväksynnän hakeminen ulkopuolisilta sekä vahingonilo entisen puolison nykytilanteesta. Eroprosessin aktiivinen käsittely osoittautui tärkeimmäksi eroprosessia eteenpäin vieväksi tekijäksi. Eron käsittelemättömyys puolestaan ilmeni erityisesti eroprosessin ollessa alussa. Toisaalta käsittelemätön avioero näyttäytyi myös eroselviytymistä estävien keinojen haitallisina yhdistelminä.

Tutkimuksen perusteella suomalaismiehet käyttävät erotilanteessa erittäin harvoin ammattiapua. Suomalaismiesten kokemia avioeroja tulisi tutkia edelleen, jotta saataisiin perusteellisempaa tietoa esimerkiksi siitä, millaiset tekijät ja auttamisen muodot edesauttavat eroselviämistä. Lisäksi olisi tärkeää selvittää, miten erilaiset eropalvelut tavoittaisivat miehet paremmin.

Asiasanat: avioero, mies, tunnekokemus, eroselviytyminen

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Yhteiskunnallisten muutosten vaikutukset suomalaisperheissä.....	3
2.1. Muuttuva yhteiskunta - moninaistuvat perhemallit ja lisääntyvät avioliitto-odotukset	3
2.2. Muuttuvat roolit suomalaisperheissä.....	8
2.3. Mieheys ja mieheyden malli.....	12
3. Avioerolainsäädäntö ja eronneisuus Suomessa.....	16
3.1. Avioliiton purkaminen	16
3.2. Avioliittojen ja avioerojen määrälliset muutokset.....	19
4. Miehen asema avioerossa.....	25
4.1. Miehen erokriisi	25
4.2. Miehet avioeropalveluiden käyttäjinä	31
5. Avioerot suomalaismiesten kokemana aikaisemmissa tutkimuksissa	34
5.1. Avioeroon liittyvät tunnekokemukset	34
5.2. Miesten eroselviytymisen kokemukset	37
6. Tutkimuksen toteutus	41
6.1. Tutkimustehtävä	41
6.2. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä	42
6.3. Sosiaalinen media aineistonkeruussa	43
6.4. Tutkimuksen aineisto	45
6.5. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi ja analyysin kulku.....	49
6.6. Eettisyys ja luotettavuus	53
7. Avioero suomalaismiesten tunnekokemuksina.....	56
7.1. Avioerosta sokissa.....	56
7.2. Erosta helpottunut.....	59

7.3. Suru avioliiton päätyttyä	62
7.4. Avioliiton loppu oli katkeruuden alku.....	64
7.5. Avioeron jälkeen ahdistunut, voimaton ja yksin	66
8. Erosta selviytyminen suomalaismiesten kokemana.....	69
8.1. Onnistuneesti prosessoitu ero.....	69
8.1.1. Käsitelty aktiivisesti eroa tai hyväksynyt tapahtuneen	69
8.1.2. Ihmissuhteet eronneen tukena	72
8.1.3. Oman hyvinvoinnin edistäminen.....	75
8.1.4. Uusi elämä.....	78
8.2. Käsittelemätön tai keskeneräinen ero	81
8.2.1. Eroprosessin alussa toiveikkuus tuesta vs. epätoivoiset teot.....	81
8.2.2. Tunteiden turruttaminen.....	84
8.2.3. Hyväksynnän hakeminen ulkopuolisilta	87
8.2.4. Vahingonilo entisen puolison nykytilanteesta.....	88
9. Johtopäätökset ja pohdinta.....	89
LÄHDELUETTELO.....	100

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Avioliitot ja avioerot 1965–2008	20
Kuvio 2. Avioeronneisuus miehen iän mukaan 2010, 2016 ja 2017, puoliset eri sukupuolta.....	22

1. Johdanto

Eri aikakausien yhteiskunnallisilla ja kulttuurisilla muutoksilla on ollut suuri merkitys avioeroihin ilmiönä (esim. Rimpelä 2003, 185; Beck & Beck-Gernsheim 1995, 80-83). Useat yhteiskunnan muutoksista eletään ja ratkaistaan perheiden sisällä, millä on vaikutuksensa perhemalleihin, perheen sisäisiin rooleihin, avioliitto-odotuksiin kuin uusiutuviin mieheyden vaatimuksiinkin (esim. Yli-Opas 2010, 12; Forsberg 2003, 7-11). Edellä mainitut tekijät vaikuttavat myös miehen kokemaan erokriisiin (Linnankoski & Valtonen 2008), jonka läpikäyminen on edellytys uuden elämänhallinnan saavuttamiselle (Kiianmaa 2013, 123).

Eroon päättyvien liittojen osuus on Suomessa korkea, mutta avioliitosta ei erota yhtä herkästi kuin avoliitosta. Liittojen purkautuminen vaikuttaa laaja-alaisesti sekä puolison että perheen hyvinvointiin. (Rotkirch 2013, 9.) Avioerot eivät kuitenkaan ole standarditapahtuma, vaikka samankaltaisia elementtejä löytyykin. Avioeron kokemiseen vaikuttavat lukuisat tekijät, kuten aikakausi, kulttuuri ja sukupuoli, mutta tilanteesta selviytyminen ja tunteiden voimakkuus vaihtelevat yksilöittäin. (Sund 2005, 23.) Avioero on syiltään ja seurauksiltaan erilainen myös eri ammatti- ja sosiaaliryhmissä (Koskela 2012, 23). Ero tulee lisäksi miehelle usein yllätyksenä naisen ollessa tyypillisemmin avioeron aktiivinen osapuoli (esim. Kiiski 2011, 225). Miehen elämä myös mullistuu useammalla osa-alueella kuin naisen (mt., 20-21; Rimpelä 2003, 185) ja eroaminen vaikuttaisikin olevan miehille haasteellisempaa (Koiso-Kanttila 2000, 29).

Arja Hemmingin (2010, 15) mukaan avioeroa alettiin tutkia Suomessa joitakin yksittäisiä tutkimuksia lukuun ottamatta vasta 1970-luvulla. Arja Kalenius-Hintikka (1998, 3) puolestaan totesi jo yli 20 vuotta sitten, että miesten avioerokokemukset ovat jääneet lähes tutkimatta ja kirjallinen materiaali keskittyy lähinnä psykologiseen näkökulmaan. Avioerokokemusten tutkimus on lisääntynyt maltillisella tahdilla, joskin erityisesti miehiin keskittyvä tutkimus on jäänyt Suomessa vähäisemmäksi (Rimpelä 2003, 184). Anna Rotkirchin (2013, 9) mukaan ensimmäinen koko väestöä edustava eronneiden kokemuksia kuvaileva tutkimus julkaistiin vuonna 2013 - Perhebarometri 2013. Edellä mainituista seikoista johtuen tavoitteenani on jatkaa miesten kokeman avioeron erityispiirteiden tutkimista. Tutkielmani on myös tietyllä tapaa jatkoa kandidaatin tutkielmalleni, jossa kartoitin teoreettisen uudelleen erittelyn kautta suomalaistutkimuksissa toistuvia miesten ilmentämiä avioeron syitä. Näin ollen kiinnostukseni miesnäkökulmaa kohtaan jatkuu.

Tutkin pro gradu -tutkielmassani laadullisen tutkimuksen menetelmin sitä, millaisena miehet ovat kokeneet oman avioeronsa tunnetasolla ja selviytymiskokemuksena. Keräsin tutkimusaineiston kahdelta internetin keskustelupalstalta. Kyseisen kaltaista tutkimusta ei miesten avioerokokemuksista ole tietääkseni Suomessa aiemmin tehty. Valitsin laadullisen tutkimusmenetelmän siitä syystä, että tavoitteenani oli saavuttaa syvällinen näkemys miesten avioerokokemuksista, joka Kanasen (2017, 34) mukaan mahdollistuu nimenomaan kvalitatiivisen tutkimuksen avulla. Kiinnostuin siitä, millaisia erokokemuksia nousee esiin internetin keskustelufoorumeilla, jossa puhuminen nimettömänä voi helpottaa syvimpien tunteiden avaamista. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi sosiaalityössä. Ymmärtämällä miehen kokeman avioeron erityispiirteitä ja ongelmakohtia, voidaan löytää tehokkaammin kasautuneiden ongelmien juurisyitä. Lisäksi mahdollisuudet oikea-aikaiseen avuntarjoamiseen lisääntyvät.

Tutkielmani rakentuu yhdeksästä luvusta. Aloitan johdannolla, josta jatkan teoriaosuuteen. Ymmärtääkseen nykyajan miestä, tulee tarkastella historiaa ja sen moninaisia vaiheita sekä vaikutuksia. Tästä syystä aloitan toisen luvun käsittelemällä ensin yhteiskunnallisia muutoksia ja niiden vaikutuksia perheeseen ja perhemalleihin sekä rooleihin perheiden sisällä. Näiden lisäksi käyn läpi miehenmallin ja maskuliinisuuden muutoksia. Kolmannessa luvussa esittelen avioerolainsäädäntöä ja -tilastoja. Neljännessä luvussa keskityn erokriisiin ja sen mieserityisiin piirteisiin sekä eropalveluiden käyttöön liittyviin tekijöihin. Viides luku sisältää aiempia suomalaismiesten avioerokokemuksiin ja eroselviytymiseen liittyviä tutkimuksia. Kuudennessa luvussa siirryn oman tutkimukseni toteuttamiseen liittyviin vaiheisiin. Seitsemännessä luvussa esittelen tutkimukseni tunnekokemuksiin liittyvät tulokset. Jatkan kahdeksannessa luvussa tutkimustulosten esittelyä miesten kokemaan eroselviytymiseen liittyen. Päätän tutkielmani johtopäätöksiin ja pohdintaan.

2. Yhteiskunnallisten muutosten vaikutukset suomalaisperheissä

Tässä luvussa käsittelen Suomen yhteiskunnallisia muutoksia, joilla on ollut vaikutuksensa niin perheissä kuin yksilötasollakin. Käsittelen näitä tekijöitä kolmessa alaluvussa, joista ensimmäisessä käyn läpi yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksia avioliiton solmimisen kulttuuriin, perhemalleihin sekä avioeroihin. Tämän jälkeen siirryn perheiden sisäisiin rooleihin ja niiden muutoksiin ja viimeisessä luvussa selvitän miehen ja maskuliinisuuden muutoksia. Käyn ensimmäisessä luvussa pintapuolisesti läpi muutoksia 1500-luvun kirkkoreformista lähtien, koska kyseisellä aikakaudella muuttuivat yhteiskunta ja erityisesti perhekäsitykset uudenlaisiksi. Tätä taustaa vasten on helpompi hahmottaa myös nykymiehen jatkuvaa muutosprosessia.

2.1. Muuttuva yhteiskunta - moninaistuvat perhemallit ja lisääntyvät avioliitto-odotukset

Eri aikakausien yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet merkittäväällä tavalla niin suomalaisten perhe-elämään kuin elinkeinoihinkin (Askola 2004, 1; Rimpelä 2003, 185). Ilkka Virmasalon (2002, 17) mukaan erityisesti perheiden tarkastelu on tärkeää työelämän historiallisia muutoksia tarkasteltaessa, jolloin tulee kiinnittää huomiota niin miesten kuin naistenkin suhteisiin työn ulkopuolisissa instituutioissa. Yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet monin tavoin myös avioliittojen solmimiseen ja avioerokäytäntöihin (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 80-83; Rimpelä 2003, 185).

Uskonnolliset yhdyskunnat ja kirkot ovat vaikuttaneet paljon länsimaisen avioliittoinstituution sisältöön ja käytäntöihin. Kirkon rooli on edelleen näkyvä avioliittojen solmimisessa (Kiiski 2011, 26.) ja kyseistä traditiota voidaan paikantaa 1500-luvun Eurooppaan, jolloin kirkolla oli runsaasti valtaa. Kirkolliset muutokset aiheuttivat väistämättä muutoksia myös yhteiskunnassa. Erityisesti Martti Lutherin vuonna 1517 julkaisemien teesien myötä käynnistynyt reformaatio muokkasi voimakkaasti yhteiskunnan rakenteita, koulutusjärjestelmää, köyhäinhoitoa sekä vallan jakautumista kirkon ja maallisten hallitsijoiden välillä. Uskonnolliset rajat määrittyivät Euroopassa valtioiden rajojen mukaan. Uskonuudistuksesta tuli valtapoliittinen kysymys myös Ruotsiin kuuluvassa Suomessa, jossa reformaatio käynnistyi Kuningas Kustaa Vaasan toimesta vuonna 1527. Kirkon omaisuutta sekä valtaa siirtyi kuninkaalle. Reformaatio johti lopulta Läntisen kirkon kahtia jakautumiseen, mikä ei kuitenkaan ollut Lutherin tavoitteena. (Reformaatio 2017.) Katolisen kirkon sisälle muodostui luterilaisia seurakuntia ja muita uusia yhteisöjä. Vähitellen uudistus alkoi levitä pohjolaan Wittenbergiin saapuneiden teologien

sekä Lutherin kirjoitusten kautta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2019.) Ruotsin valtakunnan papeista Petrus Särkilahden arvellaan solmineen ensimmäisen virallisen avioliiton palatessaan opintomatkaltaan Saksasta Turkuun vuoden 1523 tietämällä. Hän oli omaksunut monia uudistukselle tyypillisiä ajatuksia matkallaan ja asui avoimesti perheensä kanssa luoden pohjaa uusille ajatuksille ja reformaatiolle. (Heinonen 2017.) Lutherilainen aatemaailma levisi myös kansan keskuuteen ja sen myötä avioliittoihin ja -eroihin liittyvät raamatulliset vaateet. Luther itse näki avioliiton yhteiskunnallisena instituutiona ja pyrki pikemmin vähentämään kirkon merkitystä avioliiton solmimisessa (mt.).

Esiteollisena aikana 1750-luvulta 1850-luvulle avioliitto oli usein muiden järjestämä. Pää tavoitteena oli perheen varakkuuden lisääminen. Toisaalta kyse oli erityisesti selviytymisestä, jolloin lapsia hankittiin perheen avuksi ja perillisiksi. Avioliitto koettiin pääasiassa taloudellisena välttämättömyytenä, eikä naimisiin menty kovinkaan usein rakkaudesta. Perinnesäännöt antoivat vähän tilaa omille toiveille, mutta toisaalta ne antoivat avioliitolle kestävyyttä ja vakautta. Vähitellen puolison valinnassa korostuivat enemmän omat henkilökohtaiset toiveet, mikä johti aikaisempaa enemmän myös avioeroihin. (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 48, 79-83.)

Suomalaisen yhteiskunnan suuren murroksen alku ajoittuu 1930-luvun alkupuolelle jatkuen aina 1960-luvun puoleen väliin saakka. Käännöksi johtui toisesta maailmansodasta ja etenkin talvi- ja jatkosodasta. Sodan jälkeisinä vuosina hajosi runsaasti avioliittoja. Avioerot yleistyivät erityisesti 1945-1947 välisenä aikana, mutta sodan aiheuttama perhe-elämän murros tasaantui kuitenkin jo 1950-luvulle tultaessa (Kurki-Suonio 1999, 391.)

Suomi oli 1960-luvulla agraariyhteiskunta, josta se muuttui teollistuneeksi ja tämän jälkeen yhä palveluyhteiskunnaksi (Askola 2004, 1; Rimpelä 2003, 185). Muutos tapahtui nopeasti verrattuna muihin maihin (Askola 2004, 49). Maatalousyhteiskunnassa elämä oli lähiympäristön valvomaa ja säädeltyä, joskin tuttua. Perinteet, taidot ja tavat siirtyivät vanhemmilta lapsille. Avioliiton solmimiselle tarvittiin avioliittolupa vanhemmilta ja puolison valintaa määrittivät ensisijaisesti järkiperusteet sekä taloudelliset ja työhön liittyvät tekijät. Rakkaus ja kiintymys saattoivat kasvaa ajan myötä. (Haarakangas 2011, 19.)

Suomen kehittyminen teollisuusyhteiskunnasta edelleen palveluyhteiskunnaksi tapahtui 1960 – 1970-luvuilla, mikä johti kaupungistumiseen. Palkkatyöllisyys lisääntyi ja kehitys oli sen suhteen nopeaa. Palkkatyöllistymisen aikakautena vuosina 1950 – 1990 tapahtui myös suuria elämäntapojen muutoksia. Naisten työelämään osallistuminen lisääntyi, kun miesten puolestaan vähentyi. Muutosta selittivät

esimerkiksi varhais- ja työkyvyttömyyseläkkeiden yleistyminen sekä kouluttamattomien miesten työelämästä syrjäytyminen. (Askola 2004, 49.)

Naisten työssäkäyntiä alettiin pitää 1980-luvulla luonnollisena ilmiönä. Tasa-arvon toteutuminen oli noussut erityisen tärkeäksi teemaksi ja tultaessa 1990-luvulle naisen äitiysloman jälkeistä kotiin jäämistä pidettiin jopa epätavallisena. Samanaikaisesti, 1970 – 1990-luvuilla, miehiä pyrittiin aktivoimaan perhe-elämään. (Askola 2004, 50-51.) Suomea koetteli 1990-luvulla taloudellinen murros, joka oli osa työyhteiskunnan yleismaailmallista kriisiä. Hyvinvointivaltion taantumisen voidaan katsoa horjuttavan eritoten perheiden asemaa erityisesti Suomen kaltaisessa maassa, jossa on totuttu luottamaan yhteiskunnan luomiin tukiverkkoihin. Globalisaation osaltaan luoma kiristynyt taloudellinen kilpailu muuttavat yhä edelleen sosiaalisia suhteitamme ja elämäntapaamme. (Virmasalo 2002, 17-19.) Kuitenkin erityisesti naisten siirtyminen kodin ulkopuoliseen työhön on muuttanut sosiaalisia rooleja. Perheiden irtautuminen suvusta ja yhteisöstä sekä työn ja perheen yhteensovittaminen ovat lisänneet painetta avioliittoa ja perhettä kohtaan. (Yli-Opas 2010, 13-14.)

Perheiden tarkastelussa voidaan käyttää modernia ja postmodernia ajattelutapaa. Moderni suhtautumistapa tavoittelee perhe-elämän ”luonnollista” muotoa ja oikeaa perustaa. Tässä ajattelutavassa ydinperhe on ihanne ja perhemuotojen moninaistuminen sekä muutokset perhe-elämässä nähdään useasti sosiaalisina ongelmina, koska ne kyseenalaistavat ydinperheidealin – moninaiset perhemuodot määritellään pelkästään erilaisuudeksi. Moderni suhtautumistapa voidaan sen sijaan nähdä joustavana, sillä siinä tavoitellaan jatkuvasti oikeampaa totuutta. (Nätkin 2003, 37.)

Moderni ydinperheihanne kehittyi porvarillisen elämäntavan ideaalina 1800-luvulla. 1920–1930 – luvuilla se vakiintui koko kansan keskuuteen tarjottuna elämänmallina. Porvarillista perheihannetta juurrutettiin ihmisiin kansalliseen yhtenäisyyteen vedoten kansalaisodasta lähtien, jolloin koko kansakunta nähtiin perheenkaltaisena muodostumana. Samanaikaisesti yksityinen ja julkinen elämämpiiri alkoivat erkaantua toisistaan jakaen myös perheen sisäisiä rooleja. Ydinperheideaali ei kuitenkaan ehtinyt kunnolla vakiintua, koska jouduttiin kamppailuun aviottoman äitiyden oikeutuksesta. Parisuhteen ja avioliiton yhteys vanhemmuuteen murentui jo 1900-luvun alussa. (Nätkin 2003, 18 – 19.)

Perhe instituutiona on ollut voimakkaan muutoksen alla viime vuosikymmenet. Teollisen yhteiskunnan kehitys on ollut perhejärjestelmän kannalta jatkuvan muutoksen aikaa. Perhettä ei enää voida pitää agraariyhteiskunnassa totutusti kaiken keskuksena, jolloin perhettä pidettiin sekä kulutuksen että tuotannon perusyksikkönä. Erityisesti viime vuosikymmeninä tapahtuneet muutokset, kuten lisääntyneet

avioerot, perhemuotojen monimuotoistuminen ja perinteisten perheelle kuuluvien tehtävien siirtyminen yhteiskunnan eri instituutioiden harteille, ovat herättäneet kysymyksiä, onko modernin elämänmuodon paine vähentänyt perheen merkitystä yksilön elämän määrittelijänä? Ovatko perhearvot ja perheeseen sitoutuminen mennyttä aikaa? (Virmasalo 2002, 9-10.) Toisaalta 2000-luvulla elämä on ylikuormittunut individualististen ja familististen tavoitteiden ristipaineesta, joiden vastakkainasettelusta olisi syytä luopua (Ranssi-Matikainen 2012, 9).

Ydinperhe on tilastollisesti tarkastellen edelleen tavanomaisin perhemuoto (Forsberg 2003, 10-11). Virmasalon (2002, 17) mukaan perinteinen perhemalli ei kuitenkaan enää toimi, koska perheet ovat menettäneet vakautensa, joka vallitsi silloin, kun toinen vanhemmista oli pääasiassa kotona. Nykyään perheet ovat yleensä kaksi erillistä uraprojektia yhtenäisen perheprojektin sijaan (mt.). 2000-luvun perhekuvaa voidaankin pitää moninaisena (Askola 2004, 58; Nätkin 2003, 17). Toisaalta kautta aikain on ollut ydinperheistä poikkeavia perhemuotoja, mutta vasta postmodernissa yhteiskunnassa erilaiset perhemallit tulivat näkyviksi ja hyväksyttäväksi. Perheeksi voidaan luokitella muun muassa ydinperheet, uusperheet, yksinhuoltajaperheet, laajentuneet perheet, samaa sukupuolta olevien perheet ja sukulaissuhteista riippumattomat perheet. (Askola 2004, 6, 58-59.) Perheellä voidaan myös tarkoittaa eri asioita eri yhteiskunnissa (Forsberg 2003, 10-11). Tulee lisäksi huomioida perhemuotoihin vaikuttavat erilaiset suhdetyypit: heterosuhteet, samaa sukupuolta olevien väliset suhteet, toiset avioliitot, kaukosuhteet, ikääntyvien suhteet ja esimerkiksi tilanteet, joissa suhteen toinen osapuoli ”tulee kaapista”, avioliitosta pidättäytyneet ihmiset ja monia muita (Bobby 2016, 188-189). Muutoksista huolimatta avioliitto on osoittautunut edelleen parisuhteiden päämuodoksi (Yli-Opas 2010, 13).

Myös sateenkaariperheiden kirjo on laaja ja perheiden muodot muuttuvat jatkuvasti esimerkiksi erojen myötä. Moni sateenkaariperhe on uusperhe, jolloin esimerkiksi naisparin perhe saattaa muuttua transperheeksi. Perheen lapsi voi olla aiemmasta heterosuhteesta tai jotain muuta. Perheitä voi olla vaikea lokeroita ja sateenkaariperheet rikkovat traditionaalisia perheenmuodostamisen normeja. Joskus oman seksuaalisen identiteetin löytyminen voi myös viedä aikansa. Yhteiskunta sekä kasvatus ovat voineet vaikuttaa siihen, mitä on nuorena uskonut haluavansa tai tavoitellut. Oman henkisen kasvun kautta voi kuitenkin uskaltautua irrottautumaan muiden odotuksista. (Rintamäki 2015, 8-10.)

Erilaisten parisuhdemallien suosio mukailee jonkin verran myös sitä, monesko parisuhde on meneillään. Toisaalta henkilön parisuhdehistorian voidaan katsoa vaikuttaneen nykyiseen elämään ja sen hetkiseen parisuhdevalintaan. Suomalaiset parisuhteet ovat pääosin pitkäaikaisia avioliittoja ja avoliitoista

päädytään useimmiten lopulta avioliittoon. Toista parisuhdetta puolestaan leimaa se, ettei siihen sitouduta yhtä tiiviisti ja harkitusti kuin ensimmäiseen. Avioliittojen osuus on tällöin merkittävästi pienempi. Kahta useamman suhteen jälkeen, miehistä vajaa puolet ja naisista kolmannes solmi avioliiton. (Kontula 2009, 21.)

Avoliittojen ja avioerojen yleistyessä muuttaa myös avioliitto muotoaan. Nyky-yhteiskuntaa määrittää vahvasti yksilöllisyys, mutta perhe on edelleen olemassa. (Nätkin, 2003, 21.) Nykyajan avioliittoihin liittyy yhtäältä vapaus ja toisaalta turvattomuuden tunne. Miehet ja naiset voivat itsenäisesti valita aviopuolisonsa, mutta valinnan vapaus vaikuttaa ongelmalliselta. Nopea sosiaalinen muutos loi joukon uusia mahdollisuuksia perinteisten perhesiteiden murentuessa. Tämän mahdollisti uudenlainen sosiaalinen ja maantieteellinen liikkuvuus. Toisaalta mahdollisuuksien lisääntyessä joudutaan tavoittelemaan enemmän kuin aiemmin, jotta identiteetti koetaan eheäksi. (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 81-83.) Antti Yli-Oppaan (2010, 12) mukaan myös viihdeteollisuus ja mediajulkisuus vaikuttavat mielikuviin avioliitosta. Lisäksi nykynaisen avioliitto-odotukset tulevat miehille yllätyksenä, sillä naisille ei enää riitä pelkkä toimeentulo, eikä turvallinen ja tasainen avioelämä lapsineen (Koskela 2012, 138).

Nykyajan avioliittoihin liitetään myös romanttisen rakkauden ihanne (Kontula 2013). Romanttinen rakkaus alkaa tavallisesti rakastumisella – rakastuminen on väylä rakkauteen ja tapahtuma mielletään lineaariseksi prosessiksi. Ensin rakastutaan, jonka jälkeen tunteet voimistuvat, jolloin tulevat esiin myös kriisit, joiden vuoksi suhde vahvistuu tai siitä erkaannutaan. Kriisivaiheesta selviytyttyä romanttinen tai intohimoinen rakkaus muuttuu realistiseen, kypsään, toverilliseen tai oikeaan rakkauteen. Kaikkien rakastumisen kokemuksista on löydettävissä edellä mainittuja vaihteita, vaikka jokainen rakastuu ja rakastaa omalla yksilöllisellä tavalla. Keinoja kestävään rakkaussuhteeseen pystytään tuskin selvittämään kattavasti. Nykypäivän vaatimukset romanttisille rakkaussuhteille ovat tiukat, koska rakkaussuhteet tulee pystyä yhteensovittamaan työelämän vaatimusten kanssa. Myös ihmisten eliniän pidentyessä rakkaus osoittautuu yhä tärkeämmäksi myös myöhempinä ikävuosina. (Määttä & Uusiautti 2014, 31-36.)

Ensimmäinen avioliitto solmitaan myös yhä myöhemmin, mihin pidetään syynä sitä, että ensimmäinen liitto on avoliitto (SVT 2017a). Yhteisellä liiton solmimisella osoitetaan sitoutumista ja lupauksia olla toisen kumppanina. Tästä huolimatta jotkut valitsevat vuosien avoliitossa elämisen. Kauko Haarakangas (2011, 67) esittää kysymyksen: onko kyse yhteisestä päätöksestä vaiko toisen osapuolen haluttomuudesta

sitoutua. Voidaanko ajatella, että pitkissä avoliitoissa on kyse vapauden illuusiosta, eikä uskalleta sitoutua tukemaan kumppania hyvinä ja vaikeina aikoina (mt.). Ensimmäisen avioliiton solmimisikä nousee edelleen: ensimmäistä kertaa avioituvien miesten keski-ikä on 33,9 vuotta ja toista kertaa avioituvien 47,5 vuotta. Vuonna 2017 kaikista solmituista avioliitoista 21 prosenttia oli toisia liittoja ja kolmiansia liittoja neljä prosenttia. (SVT 2018.) Miesten uudelleenavioituminen on naisia yleisempää, mikä ilmenee myös ikäryhmittäin tarkasteltuna lukuun ottamatta alle 35-vuotiaita. Avioliittojen uudelleen solmiminen vähenee hiljalleen iän myötä. Avioliitot ovat myös kansainvälistyneet. Suomalaiset miehet avioituivat vuonna 2016 hieman suomalaisnaisia useammin eri maasta tulevien kanssa, mutta puolisoiden eri kansallisuudet ovat hivenen vähemmän edustettuina kuin suomalaisten naisten solmimissa avioliitoissa. (SVT 2017a.)

Vaikka kirkon vaikutus ei näy arjessa enää yhtä vahvasti kuin aiemmin, voidaan kirkon oppien mielestäni tulkita vaikuttavan edelleen jossain määrin avioliittokäsitykseen sekä suhtautumiseen avioeroihin. Avioeromäärien kasvu on myös merkinnyt yksilölle suurempaa epävarmuutta. Yhteiskunnan lainsäädäntöä on uudistettu merkittävästi ja kirkot ovat lausunnoillaan osallistuneet uudistustyöhön. Avioliittoa koskevan muutosprosessin voidaan katsoa läpäisseen koko yhteiskunnan, sillä vuoden 1965 jälkeen on tapahtunut isoja muutoksia: muutokset perheen käsitteessä, avioliiton uudelleen arviointi, avioerojen yleistyminen, hyväksyvämpi suhtautuminen eroihin sekä lainsäädännön huomattava uudistaminen. (Yli-Opas 2010, 14.)

2.2. Muuttuvat roolit suomalaisperheissä

Monet yhteiskunnalliset muutokset eletään ja ratkaistaan perheiden sisällä. Talouden kasvusuhdanne, lama, globalisoituminen, tietotekniikan tuleminen osaksi yhteiskuntaa, vaikuttavat kaikki osaltaan myös perheisiin. Elämäntapaamme leimaavan kiireen johdosta perhe-elämä saattaa kärsiä. Kulttuurimme myös korostaa yksilöllisyyttä ja tällöin perheyhtenäisyyttä korostavat arvot jäävät yksilöiden intressien jalkoihin. (Forsberg 2003, 7-11.) Jotta voidaan ymmärtää tämän päivän perheiden sisäisiä sukupuolirooleja, tulee ne mielestäni peilata historian kautta. Näin ymmärretään paremmin miehen ja naisen roolien taustavaikuttimia. Perinteisten sukupuoliroolien voidaan edelleen nähdä ilmenevän niin tavallisten kansalaisten kuin viranomaisten ajattelutavoissa (Lidman 2015, 11).

Patriarkaalinen hierarkia on vaikuttanut ihmisten elämään tuhansien vuosien ajan. Se on ilmennyt eri kulttuureissa hieman eri tavoin, eikä patriarkalisuus ole pysynyt ajassa muuttumattomana. Reformaation

jälkeisessä Euroopassa kunniallinen ja sosiaalisesti hyväksyty elämä oli kytköksissä patriarkaaliseen maailmankuvaan. Naisilla ja miehillä oli sukupuolittuneita velvollisuuksia sekä sopivan käyttäytymisen säännöksiä. Ihanteelliset ennalta määrätyt sukupuoliroolit vaikuttivat taustalla. Isännällä, isällä, aviomiehellä ja esivallalla oli valta yli palvelijoiden, alamaisten, vaimojen sekä lasten. Tätä pidettiin ”luonnollisena” järjestyksenä, joten yhteiskunta oli perustuksiaan myöten epätasa-arvoinen, vaikka patriarkaalista valtaa ei mielivallaksi tarkoitettukaan. (Lidman 2015, 31.) Satu Lidmanin (2015, 32) mukaan Andreas Marklund (2004) esitti naisen ihanteellisen sukupuoliroolin olleen sidoksissa kunniaan. Tämä tarkoitti tavoitetta olla ja elää muiden odotusten mukaisesti sekä sukupuolen ilmaisemisen kontrollia. Naisen hyveinä pidettiin tottelevaisuuden ja vaatimattomuuden lisäksi siveyttä. Roolien mukainen elämä oli tärkeää, sillä se vaikutti myös perheen ja suvun kunniaan. Miehitä puolestaan odotettiin ihanteellisen patriarkaalisten arvojen mukaisen maskuliinisen sukupuoliroolin täyttämistä. Ei ollut helppoa olla ”hyvä” mies, vaikkakin nykynaisen näkökulmasta naisen rooli oli erityisen ahdas. (Mt., 34.)

1900-luvun alun porvarillisen ydinperheihanteen mukaisesti roolit jakautuivat naisten ja miesten kesken julkiseen ja perheen sisäiseen elämän piiriin. Ainoastaan mies kuului julkiselle alueelle edustamaan perhettään ja nainen puolestaan yksityiselle alueelle, perheen piiriin, toimittamaan kansakunnalle tärkeää tehtävää - kasvattamaan lapsia. (Nätkin 2003, 18.) Toisaalta miehet kävivät yksilöllistymiskamppailua patriarkalismia vastaan, mutta miesten yksilöllisyys näkyi lähinnä omistusoikeutena ja markkinavapautena (Lehtonen, 1999, 179-182). Vuonna 1929 asetettu avioliittolaki antoi myös naisille mahdollisuuden nousta edustamaan perhettään julkiselle alueelle (Kurki-Suonio 1999).

Miehen työhön ei traditionaalisissa maanviljelijäyhteisöissä kuulunut lasten hoito. Perheen jäsenet tekivät usein työtä yhdessä ja rinnakkain ja isät sekä isoisät olivat tärkeimpiä kasvattajia ja opettajia. (Jämsä, Kalliomaa & Rotkirch 2010, 8.) Teollistumisen myötä aikuisten rooli muuttui. Työpaikat irtaantuivat lasten maailmasta ja isät näyttäytyivät auktoriteetteina ja neuvojina. Sekä porvari että työläismies edustivat miestyyppeä, joka ei hoida ja huolehdi, vaan kurittaa, kasvattaa ja elättää. Stereotyyppinen mielikuva ”vanhan ajan” jäyhistä ja etäisistä isistä juontaa juurensa tähän aikaan. Toisaalta myös 1800- ja 1900-luvuilla oli myös helliä ja leikkisiä isiä. (Jämsä ym. 2010, 8.) Perinteisen isämällin edustaja on kuitenkin perheenpää, ensisijainen auktoriteetti sekä kurinpitäjä (Oulasmaa & Saloheimo 2010, 25).

Yhteiskunnan muutokset johtivat lopulta muutoinkin naisten ja miesten perinteisten roolien muuntumiseen. Naiset olivat taloudellisesti riippuvaisia työssäkävivistä miehistään vielä 1960-luvulla. (Askola 2004, 49-56.) Isät olivat perinteisesti päivät työssä ja jäivät kotioloissakin lapsille etäisiksi hahmoiksi (Oulasmaa & Saloheimo 2010, 23). Kotiäitiyttä pidettiin ihanteena, joten ansioäitejä saatettiin syyttää kodin ja perheen laiminlyömisestä. Toisaalta työn ja perheen yhdistävien äitien jaksamisesta oltiin huolissaan, mutta ansioäidiksi pyrkiminen nähtiin samaan aikaan tarpeellisena. Pyrkimyksenä oli luokasta riippumatta tavoitella perheenä samaa taloudellista asemaa muiden perheiden kanssa. Pitkään oli kuitenkin tavoitteena, että perheen taloudellisen tilanteen salliessa nainen olisi palannut kotiäidiksi. (Askola 2004, 56-58.) 1960-luvun puolivälin jälkeen alkoi vähitellen esiintyä naisten tasa-arvoon liittyvää liikehdintää, mikä omaksuttiin osaksi valtiollista perhepolitiikkaa, jossa puolisoiden taloudellinen riippumattomuus nähtiin tavoiteltavana. Sukupuoliroolien murtamista pidettiin ratkaisuna, johon naisten palkkatyöllä päästäisiin. Sukupuolirooleihin liitettiin kritiikkiä myös siitä syystä, että perheiden hajotessa äidit olivat etusijalla huoltajaa määrätessä. (Kurki-Suonio 1999, 420.) Toisaalta miehet kokivat itsenäistyvän työelämään osallistuvan naisen horjuttavan sosiaalisesti ja taloudellisesti heidän asemaansa (Askola 2004, 49).

Kotiäitiyden ihanne alkoi vähitellen hiipua 1970-luvulla ja suhtautuminen ansioäitiyttä kohtaan muuttuivat myönteisempään suuntaan, koska äitien huomattiin selviytyvän sekä kodinhoidosta että työnteosta. Myös vuonna 1973 säädetty laki päivähoidosta edesauttoi naisten työelämään osallistumista. Samaa aikaan isiä alettiin integroida perhelainsäädännön uudistuksen keinoin uudella tavalla perheeseen ja parantaa näin mahdollisuuksia osallistua aktiivisemmin lasten elämään pelkän elättäjäroolin sijaan. (Askola 2004, 56-57.) Samanaikaisesti yleistyivät myös avoliitot ja avioerot, jotka vaikuttivat avioliittoinstituutioon (Kurki-Suonio 1999).

Perhelainsäädännöllä oli vaikutusta siihen, että naiset siirtyivät kodin piiristä työelämään ja miehet puolestaan työelämästä enemmän perheen pariin. Sukupuolten välinen tasa-arvo on lisääntynyt ja on siirrytty mieselättäjämallista kahden ansaitsijan malliin. (Askola 2004, 1; Rimpelä 2003, 185.) Pohjoismaisilta 2000-luvun isiltä odotetaan jo vauvojen hoitoon osallistumista. Perhepolitiikalla tuetaan isien kiintymystä: vanhempainvapaat kannustavat isiä vapaiden käyttöön ja avioerojen jälkeen suositaan yhteishuoltajuutta. Myös miesparien kohdalla tunnustetaan yhä selkeämmin oikeus vanhemmuuteen. Nykyinen kulttuurimme suosii leppoisaa ja hellää isää elättäjämiehen sijaan. (Jämsä ym. 2010, 8.) Minna Oulasmaan ja Anja Saloheimon (2010, 21) mukaan isät ovatkin erilaisten odotusten ja aikapaineiden

kuormittamia. Isät ovat poissa perheen arjesta tavallisesti työn vuoksi, mikä on tutkimusten mukaan tavallisinta lasten ollessa pieniä. Tämä voi johtua yhden vanhemman tuloilla elämisestä ja mahdollisesti halusta säilyttää tietty elintaso, jonka tärkeyttä voi olla syytä pohtia. (Mt., 21.) Miia Ojasen (2017, 145) mukaan uuden isyyden mukaisen perhe-elämän ja työn tasapaino voidaan mahdollisesti saavuttaa työorganisaatioiden ja yhteiskunnan yhteisellä tuella.

Perhelainsäädäntö on vuosikymmenten kuluessa osaltaan vaikuttanut perheiden sisäisiin suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon muutoksiin. Perhe ei enää kahlitse jäseniään kapeisiin rooleihin, vaan rooleissa joustetaan erilaisten elämänvaiheiden mukaan. Yhteiskunta on muuttunut tavalla, jossa miesten osallistuminen on hyväksyttyä ja sallittua. Tasa-arvo on lisääntynyt, mutta sen täydellisestä toteutumisesta ei voida puhua vielä 2000-luvullakaan. (Askola 2004, 57-59.) Risto Maulan (2007, 242) mukaan naisten tulee lopulta omaksua sama välineellistetty rooli, joka on liittynyt miesihanteeseen aina sotavallankumouksesta lähtien, mikäli naisten toiveena on nousta miesten rinnalle tasa-arvoisiksi yhteiskunnan toimijoiksi ja päättäjiksi. Toisaalta Kari Kiianmaa (2013, 146) pohtii, että suomalainen mies pystyy parhaiten tasavertaiseen suhteeseen naisen kanssa ja hänen näkemystään ovat vahvistaneet myös ulkomailta Suomeen muuttaneet naiset.

Miehille on tarjolla 2000-luvulla erilaisia rooleja. Kiianmaan (2013, 22) mukaan roolimalleissa ei sinänsä ole mitään vikaa, mutta ne eivät toimi nykyisessä maailmassa, koska roolikäyttäytyminen sulkee useita inhimillisiä osa-alueita elämästä pois. Tämän päivän miehen roolit ovat muuttuneet niin työelämässä kuin perheen parissakin – parisuhde ja perhe-elämä odottavat mieheltä ominaisuuksia, joita ei perinteisellä miehellä juuri ole. Toisaalta hyvän perheenisän ja rakastajan roolien yhdistäminen samaan mieheen tuottaa myös haasteita. Aiempien vuosikymmenten miehen rooli olikin selkeämpi. (Mt. 22-23.)

Lidmanin (2015, 33) mukaan 2010-luvun kantasuomalaisessa kulttuurissa näkyy yhä merkkejä esimoderneista patriarkaalista arvoista esimerkiksi erilaisina sanoina ja ilmaisuna, kuten isäntä, perheenpää ja isän kädestä. Useissa maissa perheen päättävässä asemassa on edelleen mies, jolla katsotaan toisinaan olevan oikeus ojentaa vaimoa ja jälkikasvua. Patriarkaalista järjestystä voidaan pitää maailmanlaajuisena asetelmana, joka yhdistää eri kulttuureja ja aikakausia. (Mt.) Toisaalta Hanna Ranssi-Matikaisen (2012, 202) tutkimuksesta ilmeni, että toisinaan lapsuuden kodissa tutuksi tullutta patriarkaalista miehisyyksmallia välteltiin aktiivisesti, mutta se saattoi aktivoitua miehellä aikuisuuden parisuhdekriisissä. Yhteiskunta on kuitenkin muuttunut, eikä joustamaton sanelupolitiikka toimi entisaikojen tapaan (mt.).

2.3. Mieheys ja mieheyden malli

Mitä on maskuliinisuus? Jokaisella yhteiskunnalla on omanlaisensa kuvaus sosiaalisesta sukupuolesta (gender), mutta kaikkialla ei ole käytössä maskuliinisuuden käsitettä. Modernissa kielenkäytössä termi viittaa oletukseen siitä, että ihmisen käytös johtuu hänen persoonastaan. Toisin sanoen ei-maskuliininen henkilö käyttäytyy eri tavalla: sopuisa väkivaltaisen sijaan, ei niin kiinnostunut seksuaalisista valloituksista ja niin edelleen. Toisaalta maskuliinisuutta ei ole olemassa ilman feminiinisyiden vastinparia. Maskuliinisuus voidaan nähdä myös tiettyyn aikaan, paikkaan ja kulttuuriin kytkeytyvinä tapoina, mistä johtuen miehet ja naiset liittyvät sukupuoliin erilaisia ominaisuuksia. Näiden ominaisuuksien koetaan vaikuttavan persoonallisuuteen ja ruumiilliseen kokemukseen. (Connell 2005, 67-71.)

Maskuliinisuudet ovat erilaisia ja muuttuvat historian saatossa (Connell 2005, 258). Mieheys myös muotoutuu monin eri tavoin useissa erilaisissa yhteyksissä sekä sosiaalisissa konteksteissa. Mieheyttä muokkaavat erilaiset tekijät, kuten kansallisuus, kulttuuri, yhteiskuntaluokka, uskonto ja seksuaalinen suuntautuneisuus. (Kempe 2000b, 6.) Käsitteet mieheydestä ja mieheyden malleista ovat jäsentyneet tavoilla, joissa miehenä olemisen tapoja ja normeja pidetään yhteiskunnassa tavoiteltavina. Miehet ovat tulleet tiedostamatta tai tietoisesti mieheyden mallien ohjailemiksi. Tällöin mallit ovat sekä vaikuttaneet heidän käyttäytymiseensä että rajanneet miehenä olemisen roolimahdollisuuksia. Aikakausi vaikuttaa siihen, millainen miehen malli saa hyväksyntää ja arvostusta yhteiskunnassa. (Kiiänmaa 2013, 20; Kempe 2000a, 42; Kempe 2000b, 6.)

Maula (2007, 234) liittyy mieheyden historian alun paleoliittisen ajan metsästäjä-keräilijäyhteisöihin, jolloin ei ollut nähtävissä miesten keskeisempää asemaa pienissä yhteisöissään. Sen sijaan yli kymmenen tuhatta vuotta sitten alkaneen neoliittiseksi vallankumoukseksi kutsutun voimakkaan kulttuurisen muutoksen seurauksena keräily ja metsästys korvautuivat maanviljelyllä sekä karjan hoidolla, mikä tehosti ravinnon tuotannon, jolloin asukastiheys myös kasvoi huomattavasti. Tämä vapautti ihmisiä käden taitoja edellyttäviin töihin. Neoliittinen vallankumous johti kaupunkimaisten asutusten syntyyn. Samanaikaisesti alkoi esiintyä sotaisia piirteitä, jotka johtuivat mahdollisesti väestönkasvusta sekä viljelmien laajenemisesta. Kasvaneet yhteisöt lisäsivät miesväestön sitä osaa, joka tarvittaessa voitiin hyökkäyssotien kaltaisissa tilanteissa uhrata ilman yhteisön elinkelpoisuuden vaarantumista. Maanviljelykset edellyttivät paikallaan pysymistä, joten puolustautumisen motiivi kasvoi. Vain taistelukykyiset soturimiehet saattoivat estää yhteisön tuhoutumisen ja laajentaa sodalla valtapiiriä sekä

hankkia vaurautta – miesten merkitys yhteisöissä kasvoi. Sodista johtuen yhteisöjen patriarkalistuminen oli väistämätöntä ja soturimiehen piirteistä muodostui hyve. Kääntöpuolena oli miesten välineellistyminen, jolloin miehen tuli olla valmis kuolemaan yhteisönsä puolesta. Kun miesten tuli alistua sotaorganisaatioille, piti taka-alalle jääneiden naisten alistua tukemaan heitä. On mahdollista, että sotavallankumouksen kehitys oli radikaaleinta juuri Euroopassa ja laajemmin länsimaissa. Erityisesti näillä alueilla soturimieheys ja -ihanne muuntui sotilasmieheydeksi ja -ideaaliksi, jolloin mies koulutettiin osaksi kurinalaista ryhmää yksilöllisen ja rohkean soturitaistelijan sijaan. Välineellistyminen kasvoi edelleen ja valistusaika sekä teollinen vallankumous kiihdyttivät sotilasmiesideaalin kehitystä. 1900-luvun sotien seurauksena kuoli noin 170 miljoonaa ihmistä ja paradoksaalisesti naisihanne alkoi muuttua – alistettu nainen alkoi emansipoitua. (Mt., 234-243.)

Patriarkalisissa kulttuureissa johtajuus kuuluu miehelle. Johtajuuden yhtenä osana pidetään eräänlaista suojelutehtävää, joka voi ilmetä erittäin myönteisesti tai sillä voidaan uusintaa perinteisiä sukupuolirooleja ja perustella moninaista vallankäyttöä. (Lidman 2015, 225.) Esimerkiksi Espoon helluntaiseurakunnan vuonna 2014 järjestetyn Täyteen miehuuteen -seminaarin mainostekstissä peräänkuulutettiin miehiä ottamaan uudelleen johtajuus ja Jumalan asettamat roolit haltuun (Rahkonen, 2014). Patriarkalisen maskuliinisuuden keskeisiin piirteisiin kuuluvat velvollisuus ja oikeus hoitaa kodin ulkopuoliset asiat. Tämä on miehelle varattu kulttuurinen tila, jossa mies toimii ikään kuin välittäjänä julkisen yhteiskunnallisen toiminnan ja yksityisen ja intiimiksi luokitellun perhe-elämän välillä. Miehellä on sekä etuoikeus että vastuu rahan ansaitsemisesta ja perheen elättämisestä, mikä mahdollistaa naista vapaamman kodin ulkopuolisen toiminnan. Toisaalta se on taakka, koska onnistumiseen ja pärjäämiseen sidottua kunniaa mitataan perheessä ja yhteisössä. Ihanteelliseen maskuliinisuuteen kuuluu lisäksi muitakin vaatimuksia. (Lidman 2015, 223.)

Väkivaltaisuuden liittämisellä osaksi maskuliinisuutta on pitkä historiallinen tausta. Menneinä vuosisatoina esimodernissa Euroopassa naisen pahoinpitelemäksi joutunut mies nähtiin epämiehekkäänä ja vailla puolueetonta uhriasemaa. Eriytyneiden sukupuoliroolien vuoksi miehen oli hyvin vaikeaa tuoda oma uhriutensa esiin. Asian vieminen raastupaan haluttiin välttää, koska tämä olisi kyseenalaistanut vakavalla tavalla maskuliinisen kunnian sekä uhrilla että miesvaltaisessa kulttuurissa yleisemminkin. Väkivaltaista naista pidettiin niin ikään luonnottomana. Aviomiehen kuritusoikeus vaimoa kohtaan säilyi pitkään. Tuomioistuimet eivät pitäneet aviomiehen kuritusvaltaa laillisena kuitenkään enää 1800-luvun puolivälin jälkeen. (Lidman 2015, 123; 133.)

Miesten välisissä yhteenotoissa vaikuttaa yhä miehisen kunnian puolustaminen tai todistaminen. Parisuhteessa vaikuttaa sukupuolittunut dynamiikka: mies voi kokea maskuliinisen uskottavuutensa horjuvan, jos nainen esimerkiksi flirttailee muiden miesten kanssa, mikä voi johtaa väkivallan käyttöön. Näissä tilanteissa kulttuuriset rakenteet tukevat väkivallan käyttöä, koska asenteet ja arvot siirtyvät sukupolvelta toiselle. Usein myös tiedostamatta ruokitaan menneisyydestä nousevia tapoja esimerkiksi sillä, miten suhtaudutaan tyttöihin ja poikiin, joista jälkimmäisten nujakointia siedetään paremmin. (Lidman 2015, 98-99.) Raewyn Connell (2005, 258) kertoo, ettei väkivaltaisuutta voida tulkita muuttumattomissa järjestelmissä. Maskuliinisuutta ei myöskään voi ilmetä ilman sukupuolten välisiä suhteita. Tulisikin keskittyä prosesseihin ja ihmissuhteisiin, joiden kautta miehet ja naiset omaksuvat sukupuolittuneen elämän sen sijaan, että määritellään maskuliinisuus normiksi, tyypilliseksi käyttäytymiseksi ja ikään kuin luonnolliseksi luonteenpiirteeksi. (Mt., 71.) Lidman (2015, 98-99) painottaa, että lapsia tulisi rohkaista kuuntelemaan toisiaan, jotta esimerkiksi väkivaltakulttuurin siirtyminen sukupolvelta toiselle tyrehtyisi.

Isäksi tuleminen ja erityisesti isänä toimiminen ja oleminen tuovat miehissä esiin ennen kokemattomia tunteita. Vaikka ne eivät olisikaan uusia, ilmenevät tunteet usein laajemmassa kirjossa kuin ennen isyyttä. Esimerkiksi nopeat ja voimakkaatkin aggressiointunteet saattavat yllättää pitkäpinnaisen ja rauhallisen miehen. Toisaalta väkivaltaisen isän stereotypia elää voimakkaana, vaikka tutkimusten mukaan nainen onkin useimmiten lapsiin kohdistuvan väkivallan tekijänä. Tätä selittää muun muassa naisten lasten kanssa keskimäärin enemmän viettämä aika. (Oulasmaa & Saloheimo 2010, 25-26.)

Perinteinen miehen mallin ihanne on liitetty pärjäämiseen ja työntekoon. Väsymätön työskentely ja menestys eri elämäalueilla kuten perheenelättäjänä ja harrastuksissa on tehnyt *miehen*. (Kempe 2000a, 42; Kempe 2000b, 6.) Perinteisten miehenä olemisen mallien rinnalle kaivataan erilaisia malleja, jotka huomioivat miehen erilaiset elämäntilanteet kuten esimerkiksi perheen hajoamisen. Muutoksen lähtökohtana on miesten esiintuoma suojeleminen muita miehiä sekä itseä kohtaan. Tästä nousee mahdollisuus jokaisen omanlaisen mieheyden toteuttamiseen, joka ei loukkaa kenenkään muun oikeuksia. Mieheyden muutoksesta on noussut merkkejä perinteisellä mittapuulla menestyneiden miesten koti-isyyden ja omaishoitajuuden muodossa. (Kempe 2000a, 42.) Jouko Huttunen (2001, 152-153) lisää, että miehisyys on jo täytynyt hioutua, jotta mies on esimerkiksi voinut jäädä hoitovapaalle tai erotessaan jättää lapset äidille. Jukka Virtasen (2003, 196) mukaan miehenä olemiseen liitetään ristiriitaisia vaatimuksia: tulisi olla hellä ja huomaavainen, mutta toisaalta täynnä testosteronia sekä miehisyttä. (Ks.

Kiianmaa 2013, 148.) Maskuliinisuus on esillä myös lehdissä. Keskustelua käydään esimerkiksi mieheyden kriisistä sekä ”hauraasta maskuliinisuudesta” eli ilmiöstä, jolla uhattua mieheyttä pönkitetään (esim. Mattila 2018).

Stereotyyppiseen mies- ja isäkuvaan liitetään miehen puhumattomuus. Mielletään, että mies ei puhu varsinkaan tunteistaan eikä välttämättä edes tunnista tunteitaan. Toisaalta monet miehet ovat löytäneet väylän tunteidensa purkamiseen, vaikka useat viralliset tahot on saatettu kokea huonoiksi kanaviksi. (Oulasmaa & Saloheimo 2010, 27.) Kiianmaa (2013, 21) kertoo, että ”tyypillinen suomalainen mies”-käsite on syntynyt sodan jälkeen vaikenevan sukupolven symboliksi. Isyydessä tapahtuneet muutokset ovat myös vaikuttaneet mieskulttuuriin. Useat miehet liittävät isyyden miehisyteen eri tavoin kuin aiemmin – mies voi tehdä lastensa kanssa asioita, jotka aiemmin olivat olleet uhka miehelle identiteetille. Myös isyyden jakaminen toisen miehen kanssa koettiin miehisyttä uhkaavana tekijänä vielä muutama vuosikymmen sitten, jolloin perinteiseen miehisyteen liitettiin kykenevyys perheen elättämiseen. Toisaalta isyyden kulttuurinen muutos on ollut välttämätöntä, eivätkä isyyden nykytrendien selitykseksi riitä uudet miehisyden määritteet. Muutos on ollut tärkeä yhteiskunnallisista syistä, kuten naisten koulutustason kohentamisen ja työssäkäynnin lisäämisen kannalta. Mainittujen yhteiskunnallisten muutosten aikaansaamiseksi on pyritty vaikuttamaan perheiden sisäisiin rooleihin. (Huttunen 2001, 152-153.) Kiianmaa (2013, 150) pitää tärkeänä, että miehet muistaisivat sen, että heidän identiteettinsä pysyy samana, vaikka roolit vaihtelevatkin. Mies voi myös olla vahva ilman naista alistavaa roolia (mt.).

3. Avioerolainsäädäntö ja eronneisuus Suomessa

On tärkeää ymmärtää avioeron historiallista taustaa, jotta voidaan paremmin käsittää, millaiset avioeron erityispiirteet saattavat peilautua tämän hetken avioeroissa esimerkiksi ympäristön tiedostamattomina asenteina. Tästä johtuen esittelen ensin avioliiton purkamisen varhaisia vaiheita jo pakanuuden ajalta alkaen, josta siirryn käsittelemään pääasiassa viime vuosikymmenten avioliitto- ja avioerotilastoja. Aavaan lopuksi avioeronneisiin liittyvää väestöllistä taustaa.

3.1. Avioliiton purkaminen

Marjukka Litmala (2001, 2) käsittelee avioeron muutosta pakanuuden ajasta 1700-luvulle viitaten Mahkosen (1980) tutkimukseen avioliittolain erosäännösten taustasta ja tarkoituksesta sekä Hemmerin (1967) oppikirjaan Suomen oikeushistoriasta. Pakanuuden aikana avioero oli varsin vapaamuotoinen toimenpide, eikä erolle tarvittu virallista vahvistusta. Sosiaaliset normit ja sukujen keskinäiset valtasuhteet sääntelivät tuolloin myös avioeroa. Kristinuskon valtaantumisen jälkeen noin 1100-luvulta lähtien avioero kiellettiin, jolloin avioliitosta tuli purkautumaton puolison kuolemaan asti. Puolison syyllistyttyä uskottomuuteen saatettiin asumuseroa kuitenkin hakea. Kanonisen oikeuden vaikutus katkesi uskonpuhdistukseen ja tämän jälkeen avioerokin sallittiin. Vuoden 1571 kirkkojärjestys ja sittemmin vuoden 1686 kirkkolaki sisälsivät hyväksytyt avioeroperusteet. Kirkon viranomaiset määrittivät sekä hyväksyttävät eroperusteet että menettelytavat avioeron saamiseksi. Lopullinen tuomiovalta oli yksinomaan kirkollisilla viranomaisilla, vaikka alioikeus tuomitsikin erimielisyystapauksissa rangaistuksen avioeron perusteeksi esitetystä asiasta. Kirkon vaikutusvalta muuttui välilliseksi, kun 1734 lain naimiskaari tuli voimaan. Naimiskaari säänteli avioeroa kuitenkin lähes samoin periaattein kuin aiempi kirkollinen lainsäädäntö, mutta erivapausperusteitakin käytettiin. (Litmala 2001, 2.)

Avioriitaan sisältyi vielä 1700-luvulla huomattava sosiaalinen kontrolli, eikä sitä voitu julkisuudessaan pitää yksityisenä asiana. Sopuun ja yksimielisyyteen voitiin koettaa ohjata myös oikeuden päätöksellä. Avioparin riitaisuutta pyrittiin aluksi laukaisemaan hengenmiesten hurskailla sovitteluyrityksillä ja lain auktoriteetilla. Mikäli vakavat kiistat jatkuivat tästä huolimatta, oli pariskuntaa kuultava kirkollisessa tuomioistuimessa eli tuomiokapitulissa, jonka jälkeen saattoi vielä siirtyä maalliseen oikeuteen. Mikäli rangaistuksetkaan eivät tuoneet sopua, voitiin riitoja pyrkiä taltuttamaan määräaikaikaisella asumuserolla,

jonka aikana koko seurakuntaa ja korkeimman johdatusta pyydettiin selvittämään kiistoja. Koko luterilainen uskonyhteisö sidottiin jonkinlaiseen vastuuseen erehtyneen avioparin elämästä. Tällaisen riidanratkaisumallin juuret nousevat katolilaisesta asumuseroperinteestä. 1600-luvun lopun kirkkolain henki vaikutti pitkälle modernisoituvassa avioliittoajattelussa. (Lidman 2015, 152-153.)

Litmala (2001, 3-4) mukaan Mahkonen (1980) kertoo, että avioerot olivat 1700 – 1800 -luvuilla erittäin harvinaisia, vaikkakin yleistyivät 1850-luvulta lähtien. Eroperusteiden keskinäissuhde pysyi vuosisadan vaihteessa jokseenkin samana kuin aiemmin erivapausmenettelyn pysyessä poikkeuksellisenä. Kirjoitettua lakia oli kuitenkin alettu tulkita uudella tavalla: eräät alioikeudet sallivat keinotekoisien hylkäämisnäytelmien lavastamisen eli niin sanotut pikaerot. 1920-luvulla avioerojen kokonaismäärä kaksinkertaistui – vuonna 1920 tuomittiin yli 500 ja vuonna 1929 jo lähes 1200 avioeroa. Uskottomuus- ja hylkäämisperusteiset erot vähenivät. Erivapauserojen määrä kuusinkertaistui, joiden perusteena olivat muun muassa juoppous, rikollisuus, eripuraisuus, mielisairaus, muu sairaus, pitkäaikainen poissaolo, väkivaltaisuus ja epäsäännöllinen tai epäsiiveellinen elämä. Vuoden 1734 lain naimiskaari oli olennaisin kohdin voimassa vuoden 1929 loppuun. Avioliittolain valmistelu tapahtui hitaasti muun muassa siitä syystä, että avioeroa pidettiin kielteisenä ilmiönä eikä lainsäätäjän tehtävä ollut horjuttaa avioliiton perustaa ja edistää avioerojen yleistymistä. (Mt.) Vuoden 1930 alusta voimaan tulleen avioliittolain (234/1929) valmistelu oli aloitettu jo vuonna 1907.

Vuodesta 1929 voimassa olevan lainsäädännön mukaiset avioeroperusteet pohjautuivat yhtäältä syyllisyysperiaatteeseen ja toisaalta välien rikkoutumisen periaatteeseen. Avioeroja voitiin myöntää ainoastaan tuomioistuimien teitse laissa säädettyjen perusteiden – erivapausmenettely lakkautettiin. Syyllisyysperiaate pohjautui ajattelulle, jossa molemmilla puolisoilla oli velvollisuus pidättäytyä joistakin teoista, esimerkiksi avioliiton ulkopuolisista sukupuolisuhteista. Toisaalta avioliitto edellytti puolisoilta aktiivista toimintaa perheen hyväksi, esimerkiksi elatusvelvollisuuden täyttämistä. Mikäli puoliso ei täyttänyt näitä velvoitteitaan, oli oikeus vaatia avioeroa tai ainakin asumuseroa. Edellytyksenä oli, että avioliittoon liittyvien velvoitteiden laiminlyöminen voitiin tahallisenä lukea puolison syyksi. (HE62/1986, 14.) Syyllisyysperiaatteen mukaisia avioeroperusteita olivat: uskottomuus, sukupuolitauti, pahoinpitely, rikollisuus, huumaavien aineiden väärinkäyttö, mielisairaus, välien rikkoontuminen ja huorinteko, erillään asuminen, hylkääminen ja katoaminen. Näytön avioliiton rikkoutumisesta tutki tuomioistuin. (HE62/1986, 14; Litmala 2001, 3-4.) Puolisot asettuivat prosessissa toistensa vastapuoliksi.

”Syylliseksi” osoitettu saattoi menettää oikeutensa mahdolliseen osinkoon tai joutua vahingonkorvausvastuuseen. (Mt.,4.)

Avioeroon syyllisen osoittamisesta on valtiollisella tasolla luovuttu, sillä aviorikos dekriminalisoitiin vuonna 1948. Vuoden 1948 avioliittolain osittaisuudistuksessa avioero tehtiin mahdolliseksi myös sopimusperiaatteella. (Laki avioliittolain muuttamisesta 681/1948.) Lidman (2015, 150) pitää mahdollisena, että avioeroon varauksellisesti tai kielteisesti suhtautuvissa kristillisissä pienkulttuureissa kuten vanhoillislestadiolaisuudessa ja helluntailaisuudessa pyritään yhä löytämään syyllinen ja viitataan paholaisen vaikuttamiseen. Avioeroon on suhtauduttu kielteisesti myös yhteiskunnan tasapainon säilyttämisen näkökulmasta. Avioeroprosessin helpottaminen on nähty jonkinlaisena uhkana yhteiskunnallisella tasolla ja syynä avioerojen lisääntymiseen. Tällaisen ajattelun lähtökohta perustuu avioerojen saamisen vaikeuteen, jolloin avioliitotkin ovat kestävämpiä. (Litmala 2001, 9-10.)

Avioeroa koskeva sääntely kuitenkin muuttui vuonna 1988. Uudistuksella pyrittiin harkitusti ja sovitellen purkamaan liitot, joiden jatkuminen on hyvin epätodennäköistä. Myös avioeromenettelyä pyrittiin yksinkertaistamaan, jottei itse avioeroprosessi kärjistäisi eroavien puolisojen välejä. Toisaalta uudella säännöstöllä pyrittiin hillitsemään riitaisia ja pikaisia eroja. (HE62/1986; Litmala 2001, 30-32.) Lainuudistuksen tavoitteet saavutettiin monilta osin. Avioeroprosessin keston ei myöskään näytä vaikuttavan, onko puolisoilla lapsia tai onko avioerossa esitetty joitain liitännäisvaatimuksia vai ei. (Mt.) Yli-Oppaan (2010, 41) mukaan Suomessa oli vielä 1980-luvun puolivälissä käytössä pakollinen sovittelu, joka poistettiin laista vuonna 1987. Useista vaatimuksista huolimatta pakollista sovittelua ei ole palautettu (mt.).

Tänä päivänä avioeroa voi Suomen lain mukaan hakea yksin tai yhdessä puolison kanssa. Mikäli avioeroa haetaan yksin, on tuomioistuimen annettava toiselle puolisolalle mahdollisuus tulla kuulluksi. Aviopari voi saada avioeron kuuden kuukauden harkinta-ajan jälkeen. Viimeistään vuoden sisällä harkinta-ajan alkamisesta tulee vielä tehdä erillinen vaatimus. Avioeron voi saada ilman harkinta-aikaa kahden vuoden yhtämittaisen erillään asumisen jälkeen. Avioeroon tuomitaan välittömästi myös siinä tapauksessa, jos ilmenee esteitä, jotka olisivat estäneet vihkimisen – läheinen verisukulaisuus tai aikaisemman avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen voimassaolo. Tuomioistuimen on myös oma-aloitteisesti otettava esiin avioeroa tai yhteiselämän lopettamista koskevassa asiassa lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta käsittelevät seikat. Etusijalla on tällöin lasten edun toteutuminen. (Avioliittolaki 234/1929, 25-32§.)

Yhteiselämän päättämisen yhteydessä osapuolet voivat vapaaehtoisesti sopia kaikista siihen liittyvistä asioista, kuten elatusavun suorittamisesta lapselle tai puolisolle, omaisuuden jaosta, lapsen huollosta sekä tapaamisoikeudesta ja siitä, kumpi puolisoista jää asumaan perheen kotiin. Jos sopua ei synny, voi tuomioistuimien ratkaista kysymyksen myös ilman avioeron hakemista. Elatusavun, lasten huollon ja tapaamisoikeuden suhteen vahvistuksen voi tehdä kunnan sosiaaliviranomainen, jolloin sopimus sitoo osapuolia tuomioistuimen päätöksen tavoin. Lapsen vanhemmat ovat vastuussa lapsen elatuksesta siihen saakka, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta. Mikäli elatusavun määrästä ei päästä sopimukseen, vahvistetaan se tuomiolla. Joskus eron yhteydessä tulee kyseeseen elatusapu myös puolisolle, mikä tosin on hyvin harvinaista. Tämä koskee tapauksia, joissa aviopuoliso jäisi taloudellisesti erittäin haasteelliseen tilanteeseen – kyseessä tyypillisemmin nainen. Omaisuuden ositus suoritetaan avioeron tai puolison kuoleman jälkeen. Puolisoiden omaisuus jaetaan pääsääntöisesti niin, että kumpikin saa puolet yhteenkasketusta nettovarallisuudesta. Enemmän omistava joutuu antamaan toiselle puolisolle tasinkoa. Osituksesta jätetään huomiotta testamentilla, avioehdolla, lahjakirjalla avio-oikeuden ulkopuolelle suljettua omaisuutta. (Väestöliitto 2018.)

Tasa-arvoista avioliittolakea käsiteltiin kansalaisaloitteesta lakivaliokunnassa vuonna 2014. Tasa-arvoisessa avioliittolaissa on ennen kaikkea kyse periaatteesta ja siitä, että samaa sukupuolta olevien parien suhde saa tasa-arvoisen aseman yhteiskunnan ja lain silmissä. (Lakivaliokunta 2014, 3.) Sukupuolineutraali avioliittolaki tuli voimaan 1.3.2017, jolloin avioliittolakea muutettiin poistamalla viittaukset naisiin ja miehiin. Näin ollen samaa sukupuolta olevat parit vihitään myös avioliittoon, eikä parisuhteita voi enää rekisteröidä. Aiemmin rekisteröidyt parisuhteet voi muuttaa avioliitoiksi maistraattiin ilmoittamalla. Avioliittolain muuttuminen muodosti myös oikeuden ulkopuoliseen adoptioon sekä yhteisen sukunimen ottamiseen. (Minilex 2019.)

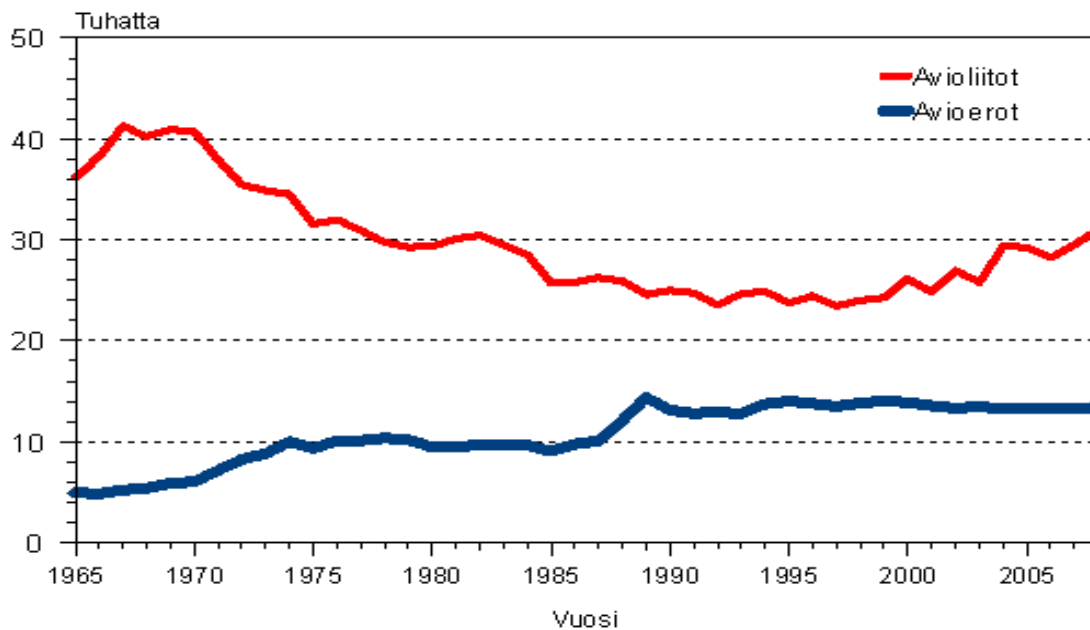
3.2. Avioliittojen ja avioerojen määrälliset muutokset.

Solmittujen avioliittojen lukumäärät vaikuttavat olennaisesti avioerojen määriin. Kaarina Määttä painottaa Turun Sanomien teettämässä haastattelussa, että suuria avioerolukuja tasapainottaa solmittujen avioliittojen määrällinen kasvu. Tilastolukujen perusteella ei näin ollen voida vetää suoraa johtopäätöksiä siitä, että ihmiset avioituisivat tai eroaisivat aiempaa enemmän. Osa tilastojen vaihteluista saa selityksensä eri ikäryhmien kokoeroista, koska suurten ikäluokkien tullessa naimaikään, kasvaa myös

solmittujen liittojen määrä. Tämä vaikuttaa luonnollisesti avioerojen lukumäärään tietyllä aikavälillä. (Härkönen 2005.)

Avoliittoja on solmittu eniten 1940-luvulla sotien jälkeen. Seuraavan kerran avoliittoja solmittiin erityisen paljon 1960-luvulla, kun sotien jälkeisinä vuosina syntyneet suuret ikäluokat tulivat avioitumisikäisiksi. Avoliitossa eläminen oli tuolloin harvinaista ja seurusteluvaihetta seurasi suoraan naimisiin meneminen. Vuonna 1967 avoliittoja solmittiin 41 000, jonka jälkeen avioituminen hiljalleen väheni ja 1980-luvun loppuun mennessä avoliittoja solmittiin alle 25 000. Solmittujen avoliittojen määrä on 1990-luvulla vakiintunut 23 000 - 25 000 avoliittoon vuosittain. (Nikander 2010; ks. Kuvio 1.) Vuonna 2017 avoliittoja solmittiin 26 542, joista 554 oli samaa sukupuolta olevien avoliittoja – 181 avoliittoa oli miesparien solmimia. Muuttunut avoliittolaki tuli voimaan 1.3.2017, mistä lähtien parisuhteen rekisteröinnistä luovuttiin ja mahdollistui samaa sukupuolta olevien avoliiton solmiminen. Avioituvuus suhteessa kaikkiin niihin, jotka voisivat avioitua, on vähentynyt tasaisesti vuodesta 2008. Viime vuosina muutos ei kuitenkaan ole ollut merkittävä. (Suomen virallinen tilasto, SVT 2018.)

Kuvio 1. Avoliitot ja avioerot 1965–2008

Lähde: Tilastokeskus 2009.

Suomessa tilastoitiin avioeroja ensimmäisen kerran vuoden 1870 väestölaskennassa (Kiiski 2011, 12). Suomen avioerotilasto perustuu tuomioistuinten myöntämiin avioeropäätöksiin, jotka ilmoitetaan väestötietojärjestelmään. Tilastoissa ovat mukana myös ne henkilöt, jotka asuvat vakinaisesti Suomessa, mutta ero on myönnetty ulkomaan tuomioistuimissa. (SVT 2017b.) Vuodesta 1980 avioerot on tilastoissa ilmoitettu Suomessa vakinaisesti asuvien naisten eroina aina vuoteen 2016 saakka. Vuodesta 2017 lähtien solmittujen avioliittojen ja avioerojen kokonaismääristä tilastoon tulevat kaikki ne, joissa vähintään toinen osapuoli asuu tapahtumapäivänä vakinaisesti Suomessa. (SVT 2018.)

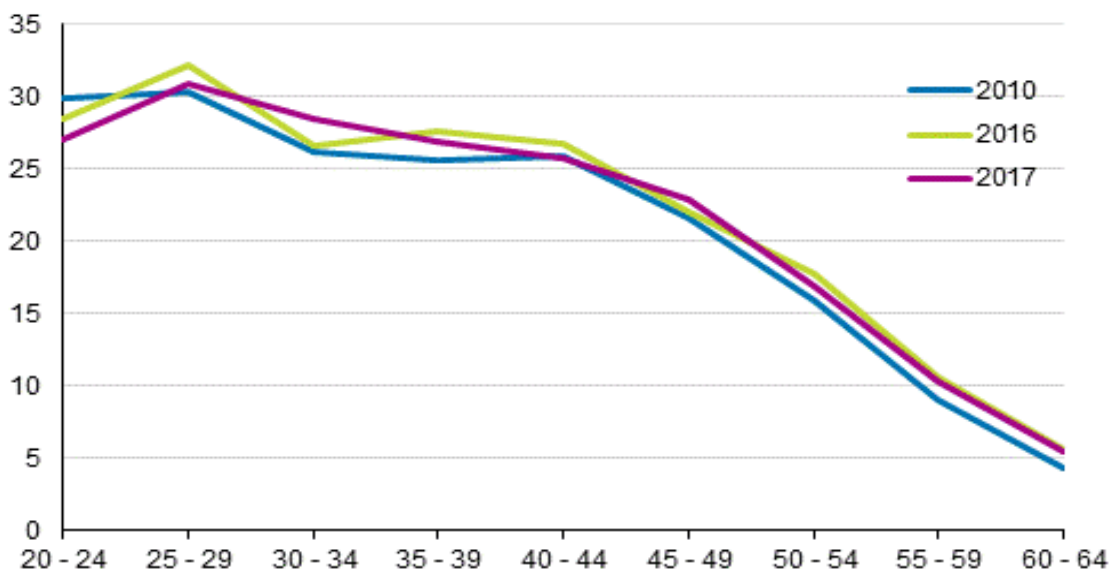
Avioerot olivat Litmalan (2001, 3-4) lähteenä käyttämän Mahkosen (1980) mukaan 1700-luvun Suomessa erittäin harvinaisia, vaikkakin yleistyivät 1850-luvulta lähtien. Avioeroja myönnettiin 1800-luvun loppupuolella vuosittain yhteensä alle sata ja 1910-luvulla runsaat 200. 1920-luvulla avioerojen kokonaismäärä kaksinkertaistui – vuonna 1920 tuomittiin yhteensä 516 ja vuonna 1929 yhteensä 1 167 avioeroa. (Mt.) Toista maailmansotaa seuranneen korkean avioeronneisuuden ajan jälkeen avioerojen määrät laskivat teollistuneissa maissa. 1950- ja 1960-luvulla eronneisuus pysyi suhteellisen alhaisella tasolla ja 1960-luvun lopulta lähtien avioerojen määrät kasvoivat jälleen voimakkaasti. Yhteiskunnan kehityksen todettiin vaikuttavan oikeudellisia säännöksiä enemmän eronneisuuden kasvuun myös kansainvälisesti vertaillen. Oikeudelliset säännökset poikkesivat eri maissa huomattavastikin toisistaan, mutta eronneisuus vaikutti tästä huolimatta noudattavan pikemminkin yhteiskuntien samankaltaisia muutoksia. (HE62/1986, 16; Litmala 2001, 7-8.) Toisaalta on vaikeaa tutkia lakien vaikutuksia erilaisiin ilmiöihin kuten avioeroihin erillään muista vaikuttavista tekijöistä (mt., 8).

Kuviossa 1. näkyvät avioliittojen solmimisen lisäksi myös avioerojen määrälliset muutokset 1965 vuodesta lähestulkoon 2010-luvulle saakka. Vuonna 1965 avioeroja oli melko vähän – alle 4600. Avioerojen määrä kasvoi ja saavutti vuonna 1974 yli 10 000 eron rajan, jonka tuntumassa erotilastot pysyivät seuraavan 13 vuoden ajan. (SVT 2009.) Eromäärien kasvuun on vaikuttanut muun muassa naisten työelämään siirtyminen ja taloudellinen riippumattomuus puolisoistaan. (Askola 2004, 57; Kurki-Suonio 1999.) Eroamista helpottava avioliittolain muutos tehtiin vuonna 1988, jolloin avioerojen määrä kasvoi 12 000:een. Avioerojen vuosittainen lukumäärä on pysytellyt 13 000–14 000 eron tuntumassa vuodesta 1989 lähtien. (SVT 2017a.) Vuonna 2017 avioeroon päättyi 13 485 avioliittoa, joista kaksi oli samaa sukupuolta olevien avioeroja. Avioerojen määrä on hieman pienentynyt kahtena viimeisenä vuotena. Vuosittaiset muutokset ovat kuitenkin olleet maltillisia. Avioeronneiden määrä suhteessa naimisissa oleviin on pysynyt jo yli 20 vuotta samalla tasolla: 13-14 eroa tuhatta naimisissa olevaa joko miestä tai naista kohden laskettuna. Myös iän mukaiset muutokset avioeronneisuudessa olivat vähäisiä

edelliseen vuoteen verrattuna. Ensimmäistä kertaa avioeronneiden miesten keski-ikä oli 42,9 vuotta eri sukupuolta olevien avioliitoista. (SVT 2018.) Ulkomaalaistaustaisen naisen ja suomalaistaustaisen miehen välisiä avioeroja oli lähes 780 vuonna 2017. Avioeroja oli eniten niissä naisen taustamaaryhmissä, joissa myös avioliittoja oli solmittu paljon: vuonna 2017 suomalaismiehet erosivat eniten puolisoista, jotka tulivat entisestä Neuvostoliitosta, Thaimaasta tai Virosta. (Tilastokeskus 2019.)

Vuonna 2018 eri sukupuolta olevien avioliitoista avioeron koki 12 916 miestä, joista 10 297 erosi ensimmäisestä liitostaan. Eniten avioeroja tapahtui kyseisenä vuotena seitsemännen avioliittovuoden kohdalla, joskin ero kuudenteen ja viidenteen avioliittovuoteen oli hyvin pieni. Kaksi tai useamman kerran avioituneet erosivat eniten kuudennen avioliittovuoden aikana. Kiinnostavaa on, että vuoden 2008 – 2018 tilaston mukaan miehet erosivat aina vuoteen 2016 saakka eniten joko toisen tai kolmannen avioliittovuoden aikana. Sen sijaan vuonna 2017 eroja tapahtui eniten kuudennen avioliittovuoden kohdalla ja vuonna 2018 vasta seitsemännen vuoden kohdalla. (SVT 2019a.) Ilmiön muutosta selittävät tekijät eivät paljastuneet.

Kuvio 2. Avioeronneisuus miehen iän mukaan 2010, 2016 ja 2017, puoliset eri sukupuolta Tuhatta naimisissa olevaa miestä kohden.

Lähde: Tilastokeskus 2018.

Eronneisuus oli suurinta 25-29 -vuotiaiden miesten ikäryhmässä tarkasteluvuosina 2010, 2016 sekä 2017 (ks. Kuvio 2.). Luku on suhteutettu muihin saman ikäisiin naimisissa oleviin miehiin. Tämä ei tarkoita sitä, että kyseisen ikäiset miehet olisivat määrällisesti eronneet eniten - on mahdollista, että kyseisen ikäisiä miehiä on ylipäättään ollut avioliitossa melko vähän. Esimerkiksi tarkasteluvuonna 2017 edellä mainitussa ikäluokassa avioeroja esiintyi yhteensä 794, kun puolestaan eniten erottiin 40-44 -vuotiaiden miesten ikäryhmässä, mikä käsitti 2281 avioeroa. 1990-2018 välisenä aikana miehet ovat eronneet eniten 40-44-vuotiaina, joskin 35-39 -vuotiaat miehet ovat useina vuosina eronneet hieman enemmän, mutta koko aikaväliä tarkasteltaessa avioeroja on vanhempaa ikäluokkaa vähemmän. (SVT 2019b.)

Eronneiden väestöllisestä taustasta on löydetty yhteneväisyyksiä. Eroavuuteen vaikuttavia tekijöitä pohdittiin esimerkiksi vuoden 1986 hallituksen esityksessä (HE62/1986, 16), jossa käytiin läpi yhteiskunnallisten olosuhteiden merkitystä avioeron kannalta. Avioerot olivat tyypillisempiä kaupungeissa kuin maaseudulla, ja erojen määrä lisääntyi paikkakunnan koon, asumistiheyden sekä teollistumisasteen kasvaessa. Maatalousväestön keskuudessa avioerojen määrät olivat selvästi vähäisempiä kuin avioeroisuus muissa ammattiryhmissä. Lainsäädännöstä riippumattomat tekijät osoittautuivat merkitykseltään tärkeiksi avioeropäätöksessä. (Mt.)

Kasvavan eroriskin ja yhteiskunnallisen huono-osaisuuden on osoitettu yleensä kulkevan käsi kädessä. Eroalttiuteen vaikuttaa myös lapsuuden perhe. Judith Wallerstein, Julia Lewis ja Sandra Blakeslee (2007, xxii) kertovat eroperheiden lasten eroavan muita useammin. Myös Väestöliiton vuonna 2013 teettämän tutkimuksen, Perhebarometri 2013, mukaan lapsuuden perheessä eron kokeneet erosivat jonkin verran yleisemmin verrattessa niitä vuoden 2005 jälkeen yhdessä eläneisiin. Kyseisen tutkimuksen mukaan eronneet olivat kasvaneet yksinhuoltaja- tai uusperheessä vain hieman parisuhteissa eläneitä useammin. Toinen tai molemmat vanhemmat olivat kuolleet ennen lapsen täysi-ikäisyyttä joka kymmenennen eronneen kohdalla. Parisuhteissa eläneillä tämä oli noin viiden prosentin luokkaa. Ne, jotka olivat eläneet lapsuutensa muunlaisessa kuin perinteisessä kahden vanhemman perheessä erosivat siis hieman useammin. (Kontula 2013, 97-98.)

Wallerstein ym. (2007, xxiii) pohtivat lisäksi erokulttuurimme vaikutuksia sitoutumiseen, avioliittoon ja eroon. Haarakangas (2011, 70) esittää, että eropäätös tehdään usein liian helposti tai vaihtoehtoisesti liiton solmiminen on tapahtunut liian nopeasti. Sekä yhteistä taivalta suunniteltaessa että eroa pohdittaessa olisi tarpeen harkita ja käsitellä yhteisen elämän tavoitteita. Ero on tavallisesti parempi ratkaisu kuin jatkaa nöyryyttävää, katkeroittavaa ja väkivaltaista liittoa. Toisaalta voidaan pohtia, onko

avioliitosta ja parisuhteesta tullut näyttävyyden, suoriutumisen ja itsekeskeisen nautinnontavoittelun kenttä, jossa ei välttämättä riitä rohkeutta ja kärsivällisyyttä puhumiseen ja yhdessä yrittämiseen. (Mt., 70-71.) Ehkä eroamista pidetään trendikkäänä, jopa luonnollisena elämään liittyvänä vaiheena - itsenäisen omia puoliaan pitävän ihmisen voitokkaana kasvutarinana. Hemmingin (2010) tutkimuksen julkisuuden henkilöt kertoivat Me Naiset -lehdissä erostaan lähes kepeästi, painottaen eron elämään tuomia myönteisiä asioita. Naistenlehtien kirjoittelu saattaakin olla kaukana monen suomalaisen todellisuudesta. Toisaalta Hemminki painottaa, että anonyyminä on helpompi avata oman elämän traagista puolta. (Mt.,135.) Haarakangas (2011, 70) puolestaan lisää, että media mässäilee julkisten erovuodatuksilla ja väittämällä siitä, että ihmiset ovat eronneet ystävinä.

4. Miehen asema avioerossa

Käsittelen tässä luvussa erotapahtumaa sekä erokriisiin liittyviä yleisiä ja eritoten mieserityisiä tekijöitä. Käyn läpi myös erokriisin eri vaiheet, joiden esittely pohjautuu pääosin ero-oppaiden varaan. Päätän tämän luvun erittelemällä miehen tilannetta erilaisten palveluiden käyttäjänä.

4.1. Miehen erokriisi

Avioero ei ole standarditapahtuma, josta seuraa aina tietynlaisia vaikeuksia (Sinkkonen 2003, 175). Avioerosta selviytymiseen vaikuttavat monet seikat kuten se, onko tullut jätetyksi vai onko itse jättävä osapuoli. Avioerojen seuraukset voidaan myös nähdä jossain määrin sukupuolittuneina. (de Bruijn, Homm & Talasterä 1994, 49.) Myös Jouni Linnankoski ja Markku Valtonen (2008, 10) esittävät, ettei erokokemus ole samanlainen miehelle ja naiselle, jos sitä käsitellään muuna kuin henkilökohtaisena kriisinä. Alkuunpanijana avioerossa onkin useimmiten nainen, sillä jopa 2/3 avioeroista tapahtuu naisten aloitteesta (mt., 58; Litmala 2001, 19; Kontula 2013, 231). Tämä johtuu mahdollisesti naisten suuremmista parisuhdeodotuksista, jolloin naiset myös kiinnittävät miehiä enemmän huomiota erilaisiin ristiriitoihin (mt.).

Avioero on aina aikaa vievä ja raskas prosessi oli sitten jätetty tai jättäjä, nainen tai mies (Kiiänmaa 2013, 123). Ero päätös kannattaakin tehdä rauhassa ja harkiten, koska eron seuraukset ovat laaja-alaisia ja vaikutukset kauaskantoisia. Lisäksi avioero koskettaa useimmiten laajaa ihmisjoukkoa joko välillisesti tai suoraan. Eroa harkitessa on elämäntilanteella oma merkityksensä. Eroamista saattaa jarruttaa esimerkiksi suhteen muoto eli se onko avo- tai avioliitossa, työtilanne, asuminen, avioehto ja lasten ikä. Myös lapsen tai puolison sairastaminen voi joko nopeuttaa tai hidastaa eron vireille panoa. Lapsettomuus puolestaan saattaa helpottaa eroamista, koska lapsia koskevia asioita ei ole sovittavana. (Linnankoski & Valtonen 2008, 20-25.)

Erotapahtuma on monivaiheinen ja yleensä vuosia kestävä tapahtumasarja (Kiiänmaa 2013, 123). Noin 50 prosenttia avioliitoista päättyy lopulta eroon. Miehille eropäätös tulee usein yllätyksenä, jolloin eroon ei ole ehtinyt valmistautua mitenkään. Yllättävää eroa onkin aluksi vaikea hyväksyä. Akuutissa erotilanteessa joudutaan useimmiten myös tekemään nopeita käytännön ratkaisuja. Erilleen muuttaminen, omaisuuden jakaminen ja lasten asioista sopiminen ovat eroon valmistautumattomalle

usein liian paljon kerrallaan selvitettäväksi. (Linnankoski & Valtonen 2008, 19-22.) Thomas Leopoldin (2018, 1) mukaan miehet ovat haavoittuvaisempia juuri eron jälkeisten lyhytaikaisten seurausten suhteen. Naiset sen sijaan kärsivät kroonisesti pienentyneistä tuloista ja lisääntyneestä köyhyys- ja yksinhuoltajuusriskistä (mt.).

Jokainen ihmissuhde on ainutkertainen. Puolisot tuovat suhteeseen persoonallisuutensa lisäksi oman historiansa ja taustansa. (Paajanen 2003, 65.) Erilaisista suhdetyypeistä johtuen myös suhteiden päättymisen variaatiot ovat moninaiset. Esimerkiksi eri ikävaiheet ja elämäntilanteet tuovat tyypillisiä piirteitä suhteelle – mitä mutkikkaampi tilanne, sitä enemmän ihminen tarvitsee tukea ja apua toipuakseen erosta. (Bobby 2016, 188-189.) Näin ollen niin eroon johtavat tekijät kuin eron kokeminenkin on yksilöllistä. Ero voi olla nopea kriisivaihe, mutta myös traumaattinen ja pitkä prosessi. Toisinaan ero voi avautua myös suhteellisen helppona elämänmuutoksena. (Paajanen 2003, 65.)

Ero-oppaissa selitetään miesten erokriisiä myös monin tavoin. Käsittelen seuraavaksi erokriisin piirteitä pääosin ero-oppaiden varassa. Eron mieserityisiä piirteitä kuvastavat jätetyksi tuleminen sekä naista nopeampi uuteen parisuhteeseen etsiytyminen. Näistä seikoista päätellen voi olettaa, että mies ei mielellään elä ilman perhettä ja parisuhdetta. Useille miehille nainen on ikään kuin turvasatama. Nainen voi näin ollessa kokea päävastuullisuutta perheestä ja parisuhteen hoidosta. Toisaalta miehen vastuunkanto voi näkyä esimerkiksi vahvana taloudellisena vastuunottona. Miehellä on yleensä myös vähemmän eroselvitymistä tukevia välineitä käytössään kuin naisella, eikä mies ole tottunut jakamaan, kohtaamaan ja käsittelemään esimerkiksi sisältään nousevia tunteita yhtä luontevasti kuin nainen. Muun muassa näistä syistä johtuen mies saattaa pysytellä epätyytyvässäkin suhteessa naista tiukemmin. (Linnankoski & Valtonen 2008, 73.) Haarakangas (2011, 38) tarkentaa, että joissakin parisuhteissa puolisot sietävät jopa nöyryytystä ja väkivaltaakin, koska yksin jääminen tuntuu pahemmalta kuin haasteellisen kumppanin kanssa eläminen. Ralf Sundin (2005, 20) mukaan miehen on yleensä eron jälkeen opeteltava myös useita kodinhoitoon liittyviä arjen rutiineja.

Linnankosken ja Valtonen (2008, 73-74) mukaan miehet käsittelevät eroa tyypillisesti urheilemalla, lisäten työntekoa, käyttämällä alkoholia, eristäytymällä sekä solmimalla uuden parisuhteen. Alkoholin kuluttaminen voi olla pakoa ahdistuksesta ja runsas käyttö voi heikentää miehen kuntoa kuukausiksi. Myös eristäytyminen liittyy usein juomiseen ja näin ollen eroasioiden hoitaminen ja lasten tapaaminen hankaloituvat. Joskus vasta pohjalla käyminen ja voimakas henkinen pahoinvointi pakottavat miehen kohentamaan tilannettaan. Uusi suhde puolestaan helpottaa erokriisin keskellä koettavaa tuskaa, mutta

tavallisesti uudet suhteet ovat väliaikaisia. (Mt.) Kiiänmaa (2013, 124) painottaa, ettei uusi parisuhde nopeuta eroa, mutta voi sen sijaan hidastaa sitä. Moni mies ei usko selviävänsä erosta ilman parisuhdetta, eikä miehellä monestikaan ole sellaisia ystäviä, joihin voisi hädän hetkellä turvautua. Toisaalta useat miehet ovat halukkaita harjaannuttamaan tunne-elämän hallintataitojaan ja herkkyyden osana omaa miehisyyttä koetaan yhä hyväksytympänä. (Linnankoski & Valtonen 2008, 73-74.)

Ero on useimmiten tuskallinen kokemus, jossa joutuu kohdatusten luopumisten ja menetysten kanssa, jotka koetaan usein uhkina (Haarakangas 2011, 38; Linnankoski & Valtonen 2008, 40). Erosta voivat mahdollisesti selvitä ilman kriisiä ainoastaan pitkään eroa harkinneet tai ne, jotka eivät koskaan päästäneet puolisoaan henkisesti lähelleen. Esimerkiksi erotilanteessa ihmisen kriisimekanismi käynnistyy automaattisesti. Laukaisevana tekijänä toimii jokin kokemus tai tieto, jota psyyke tai mieli ei pysty sellaisenaan vastaanottamaan ja joka järkyttää perustavanlaatuisesti olemassaoloa. Kriisi antaa aikaa ja samalla sopeuttaa ihmistä kohtaamiinsa kokemuksiin ja menetyksiin. (Mt.)

Erokriisin vaiheet

Arto Pietikäinen (2017, 18) jakaa elämässä kohdattavat kriisit elämän luonnolliseen kiertokulkuun liittyviin kehityskriiseihin, elämänkriiseihin, joihin lukeutuvat esimerkiksi avioero tai muut kielteiset elämänmuutokset sekä traumaattisiin kriiseihin, jotka ovat äkillisiä ja psykologisesti voimakkaita. Kiiänmaa (2013, 123) muistuttaa, että erokriisi on kuvaus epävakaa tilanteesta, joka edeltää uuden tasapainon saavuttamista – kriisi on edellytys henkiselle kasvulle. Linnankoski ja Valtonen (2008, 40) ovat lähestyneet erokriisiä käyttäen trauma- ja katastrofipsykologiasta tuttua jaottelua. Näin ollen erokriisi jaetaan neljään vaiheeseen, jotka ovat järjestyksessään: sokki-, reaktio-, työstämis- eli käsittelyvaihe sekä uudelleen orientoitumisen vaihe. Käsittelen erokriisiä edellä mainittujen vaiheiden mukaisesti.

Sokkivaihe on erokriisin ensimmäinen vaihe, jonka voimakkuus määräytyy koetun uhan ja menetyksen suuruuden perusteella. Sokkivaiheessa eropäätös on juuri todentunut. Tätä voidaan pitää hieman samankaltaisena tilanteena kuin tiedon saamista läheisen kuolemasta – menetystä ja seurauksia ei vielä pysty täysin käsittämään. (Linnankoski & Valtonen 2008, 41-42; Tuomi 2008, 17-19) Tunteet todennäköisesti vaihtelevat toivon ja epätoivon välillä, univaikeudet saattavat olla haasteellisia ja ajantaju voi muuttua. Kaikki ajatukset pyörivät eron ympärillä ja turvallisuuden tunne sekä tulevaisuus järkkyvät. Kriisi on psyykemme mekanismi selvitä epätavallisesta elämäntilanteesta mahdollisimman vaurioitta. Se, miten hyvin vaikeasta elämäntilanteesta selviää, riippuu siitä, miten suostuu käymään läpi

kriisin eri vaiheet. Liian tuskallisen kokemuksen työstämättä jättäminen ja mielestä poissulkeminen voivat pahimmillaan johtaa traumatisoitumiseen. (Linnankoski & Valtonen 2008, 41-42.)

Kun vaara on ohi ja ihminen kokee olevansa turvassa, siirtyy ihminen reaktiovaiheeseen, jossa alkaa hiljalleen käsittää tapahtunutta. Tunnereaktiot nousevat esiin. Voidaan puhua tunne-eron vaiheesta, jossa mieli jäsentää paloittain tapahtunutta ja käsittelee sen merkitystä oman elämän kannalta. Tässä vaiheessa erilaiset psykofyysiset reaktiot ovat tavallisia. (Tuomi 2008, 19-20.) Sokki- ja sitä seuraava reaktiovaihe ovat yleensä kriisin vaiheista rankimmat. Voimakkaiden tunteiden kautta ihminen työstää tapahtunutta ulos itsestään, mikä ylläpitää ihmisen terveyttä. Kriisi etenee, mikäli sille antaa mahdollisuuden. Tilanteen jumiutumisen huomaa siitä, että sisäinen prosessi pysähtyy ja ihminen saattaa jäädä vatvomaan jotakin ajatustaan tai kokemustaan viikoiksi tai jopa loppuelämäkseen. Esimerkiksi jätetyksi tulleen voi olla vaikea hyväksyä eroa ja surun välityksellä voi mielessään pitää kiinni entisestä kumppanista. Surun pitkittyminen voi kuitenkin johtaa masennukseen. Petetyksi tullut puolestaan saattaa kokea itsensä viattomaksi uhriksi. Epäoikeudenmukaisuuden kokemusta vaaliessaan voi tilanne johtaa pitkittyneeseen vihanpitoon ja lopulta katkeroitumiseen. (Linnankoski & Valtonen 2008, 44-45.)

Työstämis- ja käsittelyvaiheessa alkaa pitkä pohdiskeluvaihe. Tarve puhua muiden kanssa on vähäisempi kuin kahdessa aiemmassa kriisin vaiheessa. Eron peruuttamattomuutta on aluksi vaikea hyväksyä, mikä on luonnollista. Elämänmuutoksen ollessa suuri, seuraa ihmisen mieli hieman perässä. Kun aikaa on kulunut viikosta muutamaan kuukauteen, alkaa erokriisiä läpi käyvä huomata, että akuutti kriisi on helpottamassa. Päiviin alkaa tulla hetkiä, jolloin ei koe tuskaa ja hetkellisesti unohtaa menetyksensä. Tunteiden ailahtelu jatkuu siitä huolimatta edelleen. Läheisestä ihmisestä luopuminen ja irti päästäminen eivät tapahdu hetkessä ja onnistuneesti läpikäytyyn kriisiin kulunut aika on yksilöllistä: kuukausista vuoteen tai pidempään. Tätä vaihetta leimaa sureminen, suru sekä syyllisyys. Kysymykset painavat mieltä: Mitä olisin voinut tehdä toisin? Voimakkaat syyllisyyden tunteet saattavat myös hidastaa kriisin läpikäymistä. (Linnankoski & Valtonen 2008, 46-56.) Kriisin työstämiseen on käytettävissä välineitä, jotka tukevat erosta selviytymistä (Kimpimäki 2012, 179) ja kohentavat hyvinvointia, kuten esimerkiksi liikunta. Jotkut miestyypillisistä keinoista kuten alkoholin käyttö ja nopea uuden parisuhteen luominen saattavat kuitenkin hidastaa erosta selviytymisen prosessia. Syyllisyys on useille miehille myös tunneansa, jonka vuoksi erotilanteessa saattaa luopua osasta omaisuuttaan tai oikeuksistaan esimerkiksi lasten huoltajuuteen ja tapaamisiin. Tällä tavoin pyritään hyvittämään ja lepyttämään vihaista ex-

puolisoa, mikä saattaa johtaa loputtomaan sovittelun kierteeseen. Lain tasapuolinen toteutuminen tulisi kuitenkin huomioida kaikissa tapauksissa. (Linnankoski & Valtonen 2008, 46-56.)

Uudelleen orientoitumisen vaiheessa tulevaisuus alkaa hiljalleen näyttäytyä valoisampana. Erosta toipumisen aika on yksilöllinen, eikä ole tiettyjä tekijöitä, joiden avulla voisi nimetä erosta toipuneeksi. Toipumiseen ja onnistuneeseen kriisin läpikäymiseen kuitenkin viittaavat kiinnostuksen herääminen uusiin asioihin ja tapahtuneeseen sopeutuminen. Voimavaroja on palautunut tai palautumassa ja tulevaisuudessa pilkahtelee myönteisiä asioita. Elämänhalu on hiljalleen palautunut, viha ja suru alkaneet väistyä, eivätkä eron liittyvät ajatukset enää tunkeudu väkisin mieleen. Kun on sisäisesti vapaa vanhasta, löytyy tilaa uuden elämän rakentamiselle sekä mahdolliselle uudelle parisuhteelle. (Linnankoski & Valtonen 2008, 56-58.) Marian Tuomen (2008, 21) mukaan uudelleen suuntautumisen vaihetta voitaisiin nimittää myös sosiaalisen eron vaiheeksi, koska kyseisessä kriisin vaiheessa myös sosiaaliset suhteet saattavat muuttua – mahdollisesti puolison suvusta etäännyttään ja ystäväpiiri voi vaihtua.

Erokriisi vaikuttaa myös itsetuntoon (Kimpimäki 2012, 179). Ihminen on osa sosiaalista yhteisöä ja riippuvainen muiden hyväksynnästä. Tyydyttävässä ja hyvässä parisuhteessa itsetunto kohoaa, kun puolestaan toimimattomassa tai huonossa parisuhteessa omanarvontunto voi laskea. Eron todentuessa ihminen menettää sellaisen ihmisen hyväksynnän ja arvostuksen, jolle on ehkä antanut suurimman vallan määrittellä itseään. Jätetyksi tullessaan ihminen kokee herkästi kelpaamattomuutta ja epävarmuus vastakkaista sukupuolta kohtaan saattaa korostua. Erossa minuus saa kolhun, joka koetaan itsetunnon heikentymisenä. Itsetunnon lasku on menetyksen luonteeseen kuuluva väliaikainen seuraus. Myönteinen minäkuva uudelleen rakentuu hiljalleen erokriisin edetessä vapaasti, mikäli ihminen alkaa nähdä eron johtaneita syitä laajemmin. Itsetunnon kohenemista voi myös edistää huolehtimalla itsestään. Oman arvon määrittely miehenä ja ihmisenä eivät lopulta ole toisten määriteltävissä, vaan tämä on oman sisäisen työn tulosta, jonka joutuu eron jälkeen tekemään. (Linnankoski & Valtonen 2008, 59-61.)

Tavanomaisesti erossa toinen osapuoli on jättäjä ja toinen jätetty. Lähtijä on yleensä kypsyttellyt eropäätöstään jo pidempään ja tehnyt samalla luopumistyötä puolisostaan. (Kiiänmaa 2013, 124; Linnankoski & Valtonen 2008, 62.) Kun ero konkretisoituu, lähtijä kokee tavallisesti helpotusta. Toisaalta nopeasti eron päättänyt lähtijä joutuu kohtaamaan samoja tunteita ja luopumisenvaikeutta kuin jätetyt, mutta nämä tunteet nousevat esiin hieman myöhemmin. Monesti jättäjä joutuu vihan ja syytösten kohteeksi. Jätetty saattaa myös hidastaa ja vaikeuttaa lähtijän irtautumista uhkauksilla. Toisaalta myös

jättäjä voi nähdä kaikki syyt puolisossaan, mikä voi helpottaa lähtemistä. Yhteisesti eroon päätyneet saattavatkin olla valmiimpia kohtaamaan oman osuutensa parisuhteen loppuun kulumisessa. (Mt., 62-63.)

Jätetty tuntee itsensä hylätyksi ja petetyksi, mikä asettaa oman olemassaolon ja sen tarkoituksen vaakalaudalle. Lisäksi turvallisuuden tunne häilyy. Pettymys saattaa kohdistua myös itseän, mikä voi alussa olla haasteellista. Puoliso on kohdistettu pettymys voi muuttua vihaksi ja saa usein koston ja kaunan sävyjä. Jätetyksi tulemista on yhä hankalampaa hyväksyä, jos puoliso tahtoo pitää lapset, jolloin yksin jäämisen kokemus saattaa olla entistä voimakkaampi. Epäoikeuden kokemukset vahvistuvat, mikä voi johtaa uhrin rooliin putoamisen. Elämänhallinta saattaa järkkyyä ja erityisesti miehillä alkoholin käyttö sekä itsetuhoiset ajatukset nousevat esiin. Jätetyillä miehillä on myös kiusaus ryhtyä oikeustaistelijoiksi. Pitkittyneessä eroriidassa lapsista ja omaisuudesta saattaa muodostua vallan välikappaleita ja tilanteesta kärsivät erityisesti lapset. (Linnankoski & Valtonen 2008, 64-65.) Puolisot voivat sopia ilman tuomioistuinta asioistaan, mutta tulehtuneessa tilanteessa asiat voi jättää oikeustieteellisten avustajien tai viimesijaisesti tuomioistuimen ratkaistavaksi (Väestöliitto 2018). Jätetyksi tuleminen voi olla haavoittava ja raskas kokemus, jolloin kaikenlainen apu ja tuki ovat tarpeen. Tilannetta ei myöskään helpota puolison syyttäminen, vaan pikemmin erosyiden hahmottaminen. Jätetyksi tulemisen koettelevuus riippuu myös aiemmista hylätyksi tulemisen kokemuksista ja lapsuudessa koetusta rakkaudesta tai rakkautta vaille jäämisestä. Hyvällä omanarvontunteella ja perusturvallisuudella varustettu ihminen toipuu erosta todennäköisesti nopeammin. (Linnankoski & Valtonen 2008, 62-65.)

Eron ja hetken erillään asumisen jälkeen saattaa alkaa kaduttaa, koska elämä ei ehkä muuttunutkaan oletetun kaltaiseksi. Toisaalta ajan saatossa suhteen hankaluudet saattavat unohtua, vaikka todellisuudessa eron aiheuttaneet tekijät voivat olla ennallaan. Tietoinen aikalisä ja ennalta sovituksi ajaksi erilleen muutto eroamisen sijaan auttavat tunnistamaan ja näkemään asioita eri perspektiivistä. Tietoisesta panostuksesta avulla yhteiselämä saattaa alkaa sujua. Toisaalta ero on uusi mahdollisuus sille, joka sen kokee mahdollisuutena. Miesten eroryhmissä, joissa erilleen muutosta on kulunut vähintään puolivuotta, on lähes poikkeuksetta ollut jo nähtävissä eroon liittyviä hyviä puolia. Rakkaudellisten ja myönteisten tunteiden ajoittainen palaaminen tietoisuuteen kuuluvat niin ikään eroprosessiin. Puolisosta irtautuminen vaatii psyykkistä prosessointia eli surutyötä. Parisuhde käydään mielessä osa osalta läpi, mikä helpottaa irrottautumista. Mikäli koettu pettymys ei kuitenkaan muutu suruksi ja luopumiseksi, saattaa se kertoa peloista ja takertumisesta. (Linnankoski & Valtonen 2008, 67-68.)

Lapset jäävät erossa hyvin tavanomaisesti äidille (Kontula 2013, 232; Sinkkonen 2003, 174). Avioero onkin uhka psykologiselle ja sosiaaliselle isyydelle toisin kuin biologiselle ja juridisille isyydelle (Sund 2005, 20). Monille vanhemmille eropäätös on elämän vaikein (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, xxxv). Omien huolten takia vanhempien voi olla vaikea ymmärtää, millaisia tuntemuksia ero lapsissa herättää. Ainakin toinen vanhemmista on ollut liitossa onneton, eikä ole löytänyt eron lisäksi muuta ratkaisua elämänsä muuttamiseen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että eroa hakeva haluaisi eroon lapsistaan, vaan puolisostaan, jonka kanssa yhteiselämä on muuttunut hankalaksi. (Kiiänmaa 2005, 12.) Miesten avioeroon liittyvä stressi psyykkisine vaikutuksineen voi kytkeytyä erityisesti lasten huoltajuuden ja yhteiselämän menettämiseen (Koskela 2012, 20). Avioerosta selviytymiseen vaikuttavat keskeisesti eron tuomat muutokset isän ja lasten välisiin suhteisiin sekä miehen kokemus saamastaan yhteiskunnallisesta ja sosiaalisesta tuesta (de Bruijn ym. 1994, 49). Kiiänmaa (2013, 132) kertoo perheasiain sovittelusta, johon voi ottaa yhteyttä, jos sopiminen lasten asioista ei muutoin onnistu. Sovittelijalla on erityinen vaitiolovelvollisuus, eikä hän voi todistaa eroasiassa oikeudessa. Oikeuteen hakeutuminen on kuitenkin aikaa vievää ja hidastaa eroa toipumista. (Mt.)

Eroperheissä varttuneet lapset saattavat kuljettaa mukanaan niin kutsuttua avioeron perintöä, mikä vaikuttaa myöhemmin lasten solmimissa parisuhteissa. Vaikka avioeroa pidetään normaalina kokemuksena, muuttaa se lapsen elämän suunnan kokonaisvaltaisesti. Vanhempien negatiivinen parisuhde-esimerkki ei anna tukevaa perustaa lasten parisuhdetaidoille ja avioeron vaikutukset nousevatkin esiin erityisesti aikuisuuden romanttisissa ihmissuhteissa. Eron vaikutukset kasvavat näin ollen elämänkumppania valittaessa ja perhettä perustaessa. Eroperheiden lapset myös eroavat muita useammin. (Wallerstein ym. 2007, xxvii-xxxi.) Kiiänmaan (2013, 124) mukaan lapsia auttaa eroa eteenpäin erityisesti se, että vanhemmat käyvät erokriisinsä perusteellisesti läpi.

4.2. Miehet avioeropalveluiden käyttäjinä

Tejo de Bruijn, Marja Homm ja Sirkka Talasterä (1994, 49; 87) kertovat, että erotilanteessa olevien miesten avuntarve ei välttämättä kohtaa ammattiauttajien ja viranomaisten tarjoaman avun kanssa. Tämä on asettanut erityisesti perheasioiden sovittelulle haasteita. Myös Koiso-Kanttila (2000, 31) ehdottaa huomion kiinnittämistä suomalaisen tuomiosituinjärjestelmään sekä sosiaaliviranomaisten toimintaan, jotka kenties aiheuttavat riitoja ja sukupuolten eriarvoisuutta. Eronneiden miesten tyypillinen kokemus on, että juridinen järjestelmä suosii naisia eroissa sekä huoltajuuskiistoissa. Tästä johtuen lasten

tapaamisisten järjestämisestä tulee emotionaalisesti liian kuormittavaa ja miehet usein odottavat lasten kasvavan, jolloin tapaamisten järjestämisestä tulee helpompaa. (Koskela 2012, 33.)

Sosiaalityöntekijät ovat yleisemmin naispuolisia, jolloin miehet saattavat kokea tulevansa väärin ymmärretyiksi (Koiso-Kanttila 2000, 31; Kuronen 2003, 167-168). On haasteellista, että psykologian ja sosiaalityön ammatillinen joukko on naisvaltaista, sillä jotkut isät ovat kokeneet kohtelun äitejä puolustavana. Tältä osa-alueelta tosin kaivattaisiin lisää tutkimusta, koska muutoin ei pystytä todentamaan, onko kyseessä yleisempikin vinouma vai yksittäistapauksia. (Sinkkonen 2003, 179.) de Bruijn ym. (1994, 50) täsmentävät, että esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvoloissa miesnäkökulman esiin saaminen on ollut haasteellista miesasiakkaiden vähäisemmän määrän vuoksi, joten työntekijöille on karttunut enemmän kokemusta naisten ja lasten ajattelutavoista. Toisaalta Leo Nyqvist (2004, 37; 60) ottaa esille kriisikeskuksessa tehdyn auttamistyön, jossa naistyöntekijää ei ole koettu ongelmana, vaan miehet ovat jopa toivoneet pääsevänsä keskustelemaan naispuolisen työntekijän kanssa. Monien miesten kritiikki kohdistuu sen sijaan palvelujärjestelmään, jota he eivät koe puolueettomana (mt.).

Jotkut miehistä ovat hyvinkin tyytyväisiä saamaansa ammattiapuun ja toiset puolestaan erittäin pettyneitä. Käytännön asioiden hoitamiseen saadut tiedot ja neuvot on koettu erityisen hyödyllisinä, joista jotkut kokevat viranomaisasioinnissa jääneensä paitsi. Ammattiauttajat ja viranomaiset saatetaan kokea jopa omaa erosta selviytymistä haittaavina tekijöinä. (de Bruijn ym. 1994, 82-84.) Matti Rimpelän (2003, 186) mukaan miesten kyvyttömyys puhua korostuu nimenomaan avioerossa. Miehillä on tarve puhua kokemuksistaan, mutta sanoja eron läpikäymiselle ei välttämättä löydy. Tämä heikentää myös erosta selviytymistä. Kiianmaa (2013, 125) kuitenkin huomauttaa, että Bruce Fisherin eroseminaarit ovat olleet menestys miehille. Eroseminareissa voi kohdata samassa tilanteessa olevia ihmisiä, luoda uusia ystävyys-suhteita ja saada vertaistukea. Myös Nyqvistin (2004, 17) mukaan suurin osa miehistä haluaisi pohtia asiakastyössä asioita yhdessä työntekijän kanssa saadakseen uusia näkökulmia. Miesten voi olla kuitenkin vaikea saada apua ongelmiinsa ilman yhteiskunnan palvelujärjestelmään sopivaa ongelmaa, kuten asunnottomuutta, alkoholismia, työttömyyttä tai masennusta. Mies saattaakin jäädä eroahdistuksen kanssa järjestelmän ulkopuolelle. (Rimpelä 2003, 188.) Nyqvistin (2006, 125; 171) mukaan on ongelmallista, että miesten on vaikea tunnustaa heikkoutensa ja hakeutua avun piiriin. Häpeä ja leimautuminen liittyvät maskuliinisuuden problematiikkaan. Pelko oman heikkouden paljastamisesta johtaa helposti siihen, että apua haetaan vasta viimeisellä hetkellä. (Mt., 125.)

Kaikki miehet eivät koe olevansa tasa-arvoisessa asemassa naisten kanssa avioeropalvelujen käyttäjinä. Miesten ja naisten tulisi saada tasapuolisesti apua, tukea, neuvoja ja tietoa avioeroon liittyvissä kysymyksissä. Monien miesten mukaan parhaiden mahdollisten ratkaisujen löytäminen koko perheen tulevaisuutta ajatellen ei kuitenkaan toteudu. (de Bruijn ym. 1994, 49; 87.) Avioerot voivatkin johtaa erittäin surullisiin lopputulemiin, mikäli apua ei ole riittävän helposti saatavilla tai viranomaiset eivät tunnista vakavia tilanteita. Sisäasianministeriön (2012, 23) perhesurmiin liittyvässä selvityksessä kerrottiin miesten tekemien perhesurmien liittyvän tilanteisiin, joissa vaimo oli joko juuri kertonut avioeroaikeistaan tai vastikään muuttanut erilleen. Miesten tekemissä surmissa ilmeni malli, jossa lapset tai koko perhe surmattiin koston vaimolle. Useimmissa tapauksissa väkivaltaa tai väkivallan uhkaa ja kontrollointia ilmeni jo aiemmin, mutta joissakin tapauksissa väkivallan laukaisi vasta erouhka. Vaikka useimmissa tapauksissa oli jo ennestään olemassa viranomaiskontakti esimerkiksi mielenterveys- ja muihin terveydenhuollonpalveluihin tai poliisiin, ei väkivaltaa otettu riittävän vakavasti selvienkään merkkien ilmaannuttua. Myös sisäasiainministeriön mukaan miehille tulisi jakaa kohdennetusti tietoutta avioeron kulusta, avun kanavista sekä eron aiheuttamista tunteista. (Mt. 23-25.) Osmo Kontulan (2013, 231) mukaan parisuhdepalvelut ovatkin monipuolistuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana ja palveluiden tarjonta sekä kysyntä kohtaavat paremmin. Vuoden 2013 Perhebarometriin osallistuneista miehistä kymmenesosa oli puhunut ammattiauttajan kanssa parisuhteen ongelmista. Puolet apua hakeneista ei kuitenkaan kokenut saaneensa riittävää tukea. (Mt., 231.) Myös Anneli Kimpimäki (2012, 197) peräänkuuluttaa yhteiskunnallista tukea, mikä osoittautuu erityisen tärkeäksi äkillisen eron kokevien joukossa.

5. Avioerot suomalaismiesten kokemana aikaisemmissa tutkimuksissa

Suomessa on tutkittu jonkin verran avioeroon liittyviä tunnekokemuksia ja erosta selviytymisen keinoja. Kuitenkaan tutkimuksia, jotka olisi eritelty koskemaan pelkästään miesten erokokemuksia, on haasteellisempi löytää. Eron jälkeiseen vanhemmuuteen, etäisyyteen ja lasten eroselviytymiseen liittyvää tutkimusta puolestaan on jo jonkin verran. Tässä luvussa keskityn tutkimuksiin, jotka käsittelevät avioeroon liittyviä tunnekokemuksia ja miesten eroselviytymistä - avaan lukujen alussa kyseiset käsitteet.

5.1. Avioeroon liittyvät tunnekokemukset

Avioero herättää monenlaisia vihan, katkeruuden, syyllisyyden, surun ja masennuksen tunteita, joita tuskin voi etukäteen aavistaa (Määttä 2002, 132). Ihmistutkimukseen kuuluukin oleellisesti tunteet. Tunteita voidaan pitää erilaisten tapahtumien ja sosiaalisten tilanteiden synnyttäminä reaktioina. Tunnekokemus on keskeinen osa tunnetoimintojen kokonaisuutta, jota myös tieteellisen tunteiden tutkimuksen avulla on lähdetty selvittämään. Subjekttiivisen tunnekokemuksen tieteellinen määrittäminen ja mittaaminen on osoittautunut haasteelliseksi, koska tunnekokemukset ovat useaan otteeseen suodatettuja ja tulkittuja mielen tiloja, joihin yksilöllisellä kokemushistorialla sekä tulkinnalla on huomattava vaikutus. Tästä johtuen on vaikea määrittää, miten tunteet toimivat mielessä ja kehossa. Myös eri kieltä puhuvien tunnekokemuksia on kielellisten erojen vuoksi mahdoton verrata keskenään. Näin ollen tieteellinen tutkimus on keskittynyt toiseen ääripäähän eli aivojen määriteltäviin tunnemekanismeihin sekä niiden toimintaan. Tutkijat ovat havainneet, että tunteet ovat elimistön monitahoisia suojelumekanismeja, joiden avulla muokkaamme käyttäytymistämme, jotta hyvinvointimme varmistuu. (Nummenmaa 2010, 11-34; 207-208.)

Lauri Nummenmaa (2010, 16) jakaa tunnekokemukset kahteen ryhmään: automaattisiin ja tietoisiin tunnereaktioihin. Tunteet ovat automaattisia aivojen ja kehon reaktioita, jotka vaikuttavat kokonaisvaltaisesti käyttäytymiseen ja tulkintoihin kohdatuista tilanteista. Nämä tiedostamattomat ja automaattiset tunneprosessit käynnistävät tietoisien osien tunneprosessia, jolloin syntyy tunnekokemus – tietoisuus tunnetilasta sekä tunteen aiheuttajasta. Tunteet ovat läsnä koko ajan kaikessa toiminnassa ja ne säätelevät mieleme ja kehomme tilaa jatkuvasti. Tunteista puhuttaessa ne liitetään tavallisesti erilaisiin tunteisiin liittyviin mielen sisältöihin ja kokemuksiin. Tunneprosessit, tietoinen ajattelu sekä

liiketoimintojen ohjaaminen ovat samankaltaisia elimellisiä käyttäytymisen osia. Monet kuitenkin kokevat, että omien tunteiden toimintaa on vaikea käsittää. (Mt., 16; 206-208.)

Tunteet ja tietoinen ajattelu ovat molemmat hyvinvoinnin edistämisen välineitä. Tunteet tarjoavat nopeita reaktioita sekä ratkaisuja, jotka perustuvat periytyneisiin biologisesti määräytyneisiin valmiuksiin ja oppimisen muokkaamiin tapoihin reagoida tunteilla. Tämä on hengissä säilymisen kannalta oleellista, koska tietoinen ajattelu on tunnereaktioitamme hitaampaa. Tietoisen ajattelun avulla pystymme sen sijaan ennakoimaan erilaisia tilanteita ja tekemään suunnitelmia, joiden avulla esimerkiksi vältymme vaaroilta. Nykytiedon mukaan aivoista ei voida paikallistaa tunne- ja ajattelukeskusta. Sen sijaan aivojen eri alueiden hermoverkostot ovat erikoistuneet erityyppisen tiedonkäsittelyyn – suuri osa tunteista ja ajattelusta perustuu samankaltaisen aisti-informaation käyttöön. Tunteemme voi kuitenkin vaikuttaa enemmän ajatteluun kuin ajattelu tunteisiin. (Nummenmaa 2010, 209-211.)

Tietoisuus omista tunteista on tunneprosessin ketjussa viimeinen vaihe. Tämä vaihe on ihmisille erittäin merkityksellinen, koska tullessamme tietoisiksi omista tunteistamme, emme ole enää pelkästään niiden ohjattavissa. (Nummenmaa 2010, 211.) Ihminen säätelee käyttäytymistään ja tunnetilaansa ylläpitääkseen psyykkisen tasapainonsa, jota voidaan pitää mielenterveyden ytimenä. Tasapainoinen tila mahdollistaa omien tunteiden ja toiminnan tiedostamisen käsittelyn ja ennakoinnin. Tällöin myös empaattinen kanssakäyminen, mielihyvän ja mielekkyyden kokeminen ovat mahdollisia. (Kalliomaa 2010, 98.)

Susa Kalliomaa (2010, 99) jakaa tunnetilojen itsesäätelyyn liittyvät keinot ja tavat kolmeen luokkaan: fyysiset, sosiaaliset ja psyykkiset keinot. Fyysisiin itsesäätelyn keinoihin kuuluvat esimerkiksi ravinto, liikunta ja päihteiden käyttö. Sosiaalisiin keinoihin liittyy toisten ihmisten, esimerkiksi yhteisöllisen toiminnan tai parisuhteen, käyttö omien tarpeiden tyydyttämiseen. Psyykkisiä itsesäätelyn keinoja ovat ongelmien työstäminen tunteiden, ajattelun ja mielikuvien avulla. Näiden säätelykeinojen avulla ihminen ylläpitää tarkoituksenmukaista henkistä joustavuutta ihmisiin ja tilanteisiin suhtautumisessaan. Käytännössä näitä keinoja käytetään joustavasti kulloiseenkin tilanteeseen sopivimmalla tavalla. Toisaalta itsesäätelykeinot muodostavat jonkinlaisen arvojärjestyksen, jossa psyykkiset säätelykeinot ovat hallitsevia. Psyykkisten hallintakeinojen avulla voimme tietoisesti päättää fyysisten ja sosiaalisten keinojen käytöstä kohdattuun tilanteeseen ja tilanteen aiheuttamien affektiivien eli tunteiden kestämiseen. (Mt., 100.)

Tunteita on määritelty usealla tavalla. Pelkät perustunteet eivät riitä kuvailemaan ihmisten kokemaa tunnemaailmaa. Nummenmaa (2010, 36) kuvaa tunneprosesseja hierarkian muodossa, jossa käyttäytymistilat (lähestyminen, välttäminen) ja motivaatiotilat (palkkio, rankaisu, nälkä, jano, kipu) ovat yksinkertaisimpia ja voimakkaimmin geneettisesti määräytyneitä tunneprosesseja. Hierarkian keskellä ovat mielialat (masentuneisuus, ahdistuneisuus, mania, tyytyväisyys, huoli), joita ylempänä ovat perustunteet (mielihyvä, pelko, viha, inho, suru) ja ylimpänä sosiaaliset tunteet (nolostuminen, häpeä, ujoistuminen, ylpeys, kateus, halveksunta). Ylempien tasojen monimutkaisemmat tunneprosessit syntyvät alempien tasojen yhdistelminä ja kaikkein korkeimmat ja monimutkaisimmat tunnetilat ovat todennäköisesti kulttuurin kautta opittua ja ominaisia vain ihmisille. (Mt. 36-37.) Tunteet eivät myöskään katoa iän myötä, vaan seniorit rakastuvat, ystäväystyvät, avioituvat sekä eroavat kuten nuoremmatkin (Määttä & Uusiautti 2014, 77).

Suomalaismiesten avioeroa tunnekokemuksina tarkastelevat aiemmat tutkimukset

Jouko Kiiski (2011) on tutkinut miesten kokemaa avioeroa tunnekokemuksiin liittyen ja ainoastaan kyseisestä tutkimuksesta oli paikannettavissa suomalaismiesten avioeroon liittyvät tunnekokemukset. Myös Kimpimäki (2012) käsittelee väitöskirjassaan tunnekokemuksia. Tutkimukseen osallistui kaksi miestä, joiden kokemukset eivät olleet löydettävissä tutkimustuloksista – pelkästään sitaateissa oli eritelty haastatellun sukupuoli. (Mt., 37, 181-190.) Myös Virve Tiilikainen (2005) on ammattikorkeakoulu -tasoisessa opinnäytetyössään selvittänyt kristittyjen avioeroon liittyviä kokemuksia. Opinnäytetyössä ei eritelty miesten ja naisten tunnekokemuksia.

Kiiskan (2011) ”Suomalainen avioero 2000-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään?”-väitöstutkimuksessa tarkastellaan 30-40-vuotiaiden suomalaismiesten avioeroa kvalitatiivisella sekä kvantitatiivisellä otteella. Tutkimukseen saatiin lopulta vastaukset 224 mieheltä ja 311 naiselta - miesten entiset aviopuolisot pyydettiin mukaan tähän postikyselytutkimukseen. Tutkimus keskittyi aikuisten näkemyksiin avioerosta, ja painotus oli erityisissä avioeron aiheuttajissa. Tämän lisäksi hän tutki eron jälkeisiä selviytymiskeinoja sekä avioliiton purkautumiseen liittyviä käsityksiä ja kokemuksia. (Mt., 123-125; 73-80.) Eronneet liittivät avioliiton purkautumiseen sekä kuormittavia että myönteisiksi koettuja tunteita. Negatiivisista tunteista ahdistus ilmeni kaikkein tyypillisimmin – noin kaksi kolmasosaa koki ahdistusta avioeron aikana. Naiset kokivat ahdistusta miehiä useammin. Avioeroon liitettiin myös noloutta, harmin- ja arvottomudentunnetta, vihaa,

syyllisyyttä ja häpeää. Avioeroon liittyi myös positiivisiksi koettuja tunteita, kuten helpotusta ja kiitollisuutta puolisoa kohtaan. (Kiiski 2011, 228-227.)

5.2. Miesten eroselviytymisen kokemukset

Elämän kriiseistä kuten erosta selviytymiseen vaikuttavat aikaisemmin koetut vaikeudet sekä niistä opitut selviytymismekanismi, elämäntilanne, terveydentila, erilainen masennus- tai ahdistusalttius, kyky kohdata vaikeita tunteita sekä saatavilla oleva sosiaalinen tuki (Pietikäinen 2017, 19). Määtä (2002, 12) mukaan erosta selviäminen kestää yleisesti ottaen 1-3 vuotta riippuen siitä, miten tuskallinen erokokemus on ollut. Erosta selviäminen vaikeutuu ja pitkittyy, jos samanaikaisesti kohdataan muita elämän muutoksia, kuten sairauksia, työttömyyttä tai lähimaisen menetys. Ensimmäinen vuosi eron jälkeen on haasteellisin ja sitä hallitsevat voimakkaat tunteet. Usein eronnut purkaa ensimmäisen vuoden erilaisiin etappeihin kuten lomiin ja juhlapyyhiin. (Mt., 131-132.) Kontulan (2013, 187) mukaan erosta toipumiseen vaikuttaa myös se, millaisena avioero ja sen tarve esitetään puolisolille. Selviytyäkseen erosta ihmisen on luovuttava entisestä elämästään ja läpikäytävä siihen liittyvät menetykset - eroa voidaan verrata läheisen kuolemaan liittyvään surutyöhön. Päästäkseen yli erosta on siihen liittyvät asiat hyväksyttävä, jotta uusi elämä voi alkaa. (Määttä 2002, 113.)

Kaikissa eroissa on omanlaisensa haasteet ja mahdollisuudet. Näihin vaikuttavat monet tekijät: erilaiset persoonallisuudet, toiveet, unelmat, elämäkokemukset sekä arvot. Erosta toipumisen prosessi on kuitenkin kaikilla samankaltainen, koska ihmisten perustarpeet sekä aivojen ja kehon toiminta ovat samantyyppisiä. (Bobby 2016, 189.) Kiiskan (2011, 188) mukaan ihmisen käyttämiin selviytymis- eli coping-keinoihin vaikuttaa selvästi sukupuoli. Muutoin erossa käytettävät selviytymiskeinot riippuvat enemmän ihmisen elämäkokemuksesta ja persoonasta, jolloin taustamuuttujat eivät juurikaan selitä sitä, millaisista keinoista ihminen saa apua erossa. (Kiiski 2011, 188.) de Bruijn ym. (1994, 75) puolestaan esittävät, että miehen erosta selviytymiseen vaikuttavia tekijöitä voidaan osoittaa olevan useita. Kontekstisidonnaiset tekijät vaikuttavat erosta selviytymiseen oleellisemmin kuin sukupuoli, joten ei voida esimerkiksi olettaa, että mies selviytyisi erossa naista heikommin. Jotkut miehet arvelevat jättävän osapuolen selviytyvän eron jälkeen paremmin. Myös lasten huoltajuus voidaan nähdä selviytymistä tukevana tekijänä. Ennen kaikkea elämäntilanteen säilyminen mahdollisimman vakaana eron jälkeen tukee erosta selviytymistä. (Mt., 75-78.)

Suomalaismiesten avioeroselviytymiseen liittyvät aiemmat tutkimukset

Avioeroon liittyvää selviytymisekokemusta ovat tutkineet: Kauppinen (2013), Koskela (2012), Kiiski (2011) sekä Kalenius-Hintikka (1998). Kimpimäki (2012) on myös tutkinut väitöskirjassaan avioerosta selviytymistä, mutta miesten ilmentämien selviytymiskeinojen erittely osoittautui vaikeaksi. Juha-Matti Kesänen (1998) on myös tutkinut sosiologian Pro gradu -tutkielmassaan nuorten miesten avioerosta selviytymistä, mutta avioerot on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle.

Nina Kauppinen (2013) perehtyy ”Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa” -lensiaatintutkimuksessaan onnistuneisiin eroihin eli vanhempien eroista selviytymiseen ja erilaisiin hyvän yhteistyön tapoihin lasten asioissa. Tutkimus on sosiaalitieteellinen, narratiivinen haastattelututkimus, jossa käsitellään sekä avio- että avioeronneita. Tutkimusaineisto koostui seitsemästä perheestä tulevan 11 vanhemman ja viiden lapsen avioerosta haastattelusta. Kaikki haastateltavat olivat työstäneet eroa yksin, eikä Kauppinen tästä syystä erotellut yksin työstämistä erilliseksi eroselviytymisen muodoksi. Erityisesti läheisiltä ja ammattiauttajilta saatu henkinen tuki koettiin tärkeäksi. Selviytymisen tukena käytettiin myös eroon, parisuhteeseen tai lasten kasvatukseen liittyvää kirjallisuutta. Sen sijaan kukaan ei maininnut eron pohtimisen välttelyä, lääkkeitä tai uskonnollista tukea. Tutkimukseen osallistui neljä miestä, joiden selviytymiskeinoista vahvimmin ilmenivät keskustelu ystävien kanssa sekä uusi suhde. Myös vertaistuki ja parikäynnit mainittiin. (Mt., 41; 104-105.)

Jari Koskelan (2012) ” Avioero suomalaisen miehen kokemana: Ero ja eroista toipuminen prosessina” -väitöstutkimuksessa tarkastellaan avioeroa pelkästään miesten näkökulmasta. Tutkimus on kvalitatiivinen ja aineisto koostuu kahdeksan eronneen miehen haastattelusta. Tavoitteena oli tahtomattaan eroamaan joutuneiden miesten näkökulman avaaminen. Tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, miten avioero sai alkunsa, miten prosessi eteni ja miten miehet selvisivät eroista. (Mt., 133.) Eron työstäminen oli miehille yksityinen asia, eivätkä vanhempien, puolisoitten tai ystävien mielipiteet olleet tärkeitä. Ulkopuoliseen apuun turvauduttiin vain harvoin. Lisäksi miehiltä vaikutti puuttuvan selviytymisstrategia, joka naisilla on eron käynnistyessä käytössä. Keskeinen eroista selviytymisen tekijä oli suhde lapsiin ja erityisesti aikuistuviin sekä jo aikuisiin lapsiin. (Mt., 133; 140-141.)

Kiiskan (2011) tutkimuksen pääasiallinen sisältö avattiin aiemmassa tunnekokemuksia käsittelevien tutkimusten luvussa. Väitöskirjassa tutkittiin myös selviytymiskeinoja, joita tarkasteltiin kuuden summamuuttujan avulla. Eniten apua avioeron tuomaan muutostilanteeseen toi tulevaisuuteen suuntautuminen. Myös eron työstäminen yksin sekä sosiaalinen tuki olivat tehokkaita coping-keinoja.

Muita eronneiden käyttämiä selviytymiskeinoja olivat: avioeron pohtimisen välttäminen, uskonnollinen tuki ja ammattiapuun turvautuminen. Uskonnon tarjoama tuki oli lähinnä hengellisesti orientoituneiden ihmisten käyttämä selviytymiskeino. Kiisken (2011, 187) tutkimuksessa miehet kokivat saavansa naisia vähemmän apua viidestä selviytymiskeinosta: tulevaisuuteen suuntautumisesta, sosiaalisesta ja uskonnollisesta tuesta, eron yksin työstämisestä sekä ammattiavusta. Sen sijaan miehet arvioivat hyötynensä naisia enemmän avioeron pohtimisen välttämisestä, mikä ei kuitenkaan ole kovin toimiva coping-keino, sillä asiat jäävät tällä tavoin käsittelemättä. Tässä yhteydessä eronneet pakenivat vaikeuksiaan esimerkiksi päihteiden käyttöön, työntekoon ja television katselemiseen. Naiset selviytyivät erosta tämän tutkimuksen mukaan hieman miehiä paremmin. (Mt., 187; 231.) Herää kysymys, miksi aktiiviset erotyöstämisen keinot jäivät miesten kokemana vähäpätöisemmiksi.

Kiisken (2011, 187) mukaan ihminen selviää erosta keskimääräistä paremmin, jos on erotilanteessa valmis ajattelemaan tulevaisuuttaan ja tekemään siihen liittyviä ratkaisuja. Kiisken väitöstutkimuksessa tulevaisuuteen suuntautumiseen kuuluivat: positiivinen ajattelu, huumori, iloitseminen vapaudesta, uuden kodin järjestäminen ja uusien ystävien hankkiminen. Eron työstämiseen puolestaan sisältyivät: eron perusteellinen miettiminen, avioeron purkautumiseen liittyvien asioiden pohtiminen, tapahtuneiden asioiden sureminen ja eron tulkitseminen oppimiskokemukseksi. Avioliiton purkautuessa ihminen yleensä menettää puolisolta saamansa sosiaalisen tuen, jota hän voi kompensoida ystäviltä, sukulaisilta ja työtovereilta saamallaan keskusteluavulla. Sukulaiset antavat joskus myös käytännöllistä apua esimerkiksi lastenhoitoon. (Mt.) Avioliiton purkautuminen harmitti miehiä enemmän kuin naisia, mikä selittyi sillä, että miehillä oli naisia useammin erossa jätetyn rooli (mt., 99).

Kalenius-Hintikka (1998) on selvittänyt miesten avioerokokemuksia yhteiskuntapoliittisessa pro gradu -tutkielmassaan ”Keski-ikäisen miehen kokemuksia avioeroprosessista”. Aineisto koostui kahdeksan miehen haastattelusta, joista jokainen oli selvinnyt erokriisistä eteenpäin. Hän tutki, millaisesta perheestä miehet olivat joutuneet luopumaan ja miten ero perheestä vaikutti heidän elämäänsä. Lisäksi hän oli kiinnostunut avioeroprosessista ja sen osa-alueista, eroprosessin vaikutuksista keski-ikäisten miesten elämään sekä siitä, millaisin keinoin keski-ikäiset miehet selvisivät erosta. Lähes kaikki tutkittavat olivat perinteisestä ydinperheestä, jonka olivat erossa menettäneet. Miehet olivat yleisesti sitä mieltä, että naisten oli helpompi kestää avioero. Kaikki tutkimuksen erot tapahtuivat naisen aloitteesta, mutta miehet olivat selvinneet erokriisistä. Tärkeimmät elämänhallintaan ohjaavat tekijät olivat: ystävät ja uudet ihmissuhteet, harrastukset sekä työ. (Kalenius-Hintikka 1998, 1-6; 53-63.)

Kaikkien aiempien eroselviytymistä tarkastelevien tutkimusten mukaan sosiaalinen tuki on eroselviytymistä tukeva tekijä. (Kauppinen 2013, Koskela 2012; Kiiski 2011; Kalenius-Hintikka 1998). Koskelan (133; 140-141) mukaan suhde lapsiin ja erityisesti aikuisiin tai aikuistuviin lapsiin auttaa erossa eteenpäin. Kauppisen (2013, 104-105) tutkimuksen miehet puolestaan pitivät uutta suhdetta ja keskusteluita ystävien kanssa tärkeinä. Myös Kalenius-Hintikan (1998, 1) tutkimuksesta ilmeni ystävien ja uusien ihmissuhteiden merkitys. Lisäksi työn tärkeys nostettiin esiin kahdessa tutkimuksessa (Kalenius-Hintikka 1998, 1; Kiiski 2011, 187). Kiisken tutkimuksessa työnteko tosin ilmeni avioeron pohtimisen tietoisena välttelyn seurauksena, joten ehkä ei voida puhua varsinaisesta selviytymiskeinosta. Ammattiapu mainittiin niin ikään kahdessa tutkimuksessa (Kauppinen 2013, 104-105; Kiiski 2011, 187). Muutoin selviytymiskeinot olivat keskenään erilaisia.

6. Tutkimuksen toteutus

Esittelen tässä luvussa tutkimukseni toteutukseen liittyvät tekijät. Ensimmäiseksi käsittelen tutkimustehtävää, josta siirryn kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän erityispiirteisiin. Sen jälkeen avaan sosiaalisen median mahdollisuuksia aineistonkeruussa. Neljännessä alaluvussa kerron aineistosta, jonka jälkeen esittelen aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja tutkimukseni analyysin kulun. Käsittelen viimeisenä tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta.

6.1. Tutkimustehtävä

Tutkin sitä, millaisia avioeroon ja eroselviytymiseen liittyviä kokemuksia miehet ovat internetin suomalaisilla keskusteluareenoilla kuvailleet: millaisia ovat miesten avioeroon liittyvät tunnekokemukset ja millaisten tekijöiden miehet kokevat auttaneen avioerosta selviytymisessä. Olen kiinnostunut siitä, millaisia ovat miesten omakohtaiset kokemukset.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millainen avioero on tunnekokemuksena suomalaismiehelle?
2. Millainen on miehen avioerosta selviytymisen kokemus?

Päädyin tähän tutkimusaiheeseen siitä syystä, että ihmissuhteet ja niihin liittyvä problematiikka ovat aina kiehtoneet minua. Mahdollisesti omat parisuhdekokemukseni sekä vuosien työhistoriani miesvaltaisissa työpaikoissa ovat juurruttaneet tutkimuskiinnostustani erityisesti miesnäkökulmaan. Osittain aihevalinta oli myös sattumaa, sillä vuonna 2014 aloittamassani kandiryhmässä tarjottiin miesten avioeroihin liittyvää tutkimusaihetta, joka tuntui välittömästi ”oikealta”. Tuolloin tein uudelleen erittelevän tutkimuksen suomalaismiesten kokemista avioeron syistä. Myöhemmin gradun tutkimusaihe jatkojalostui käsittämään miesten avioero- ja selviytymiskokemuksia. Miesten avioerokokemuksia on tutkittu vähänlaisesti Suomessa – internetkeskusteluihin pohjautuvaa tutkimusta en ole löytänyt lainkaan. Halusin tutkia, millaisia avioeroon liittyviä kokemuksia miehet tuottavat internetin keskustelufoorumeilla, jotka voivat muodostua sensitiivisen aihealueen ympärillä myös vertaistuen

areenoiksi. Samalla olin myös kiinnostunut siitä, millä tavoin sosiaalityön rooli näyttäytyy keskustelupalstojen avioerosta selviytymistä käsittelevissä viesteissä.

Kaikkea ei voi tutkia yhdessä tutkimuksessa, vaan on valittava tarkasti rajattu ja kapea ilmiö, josta on tuotava ilmi kaikki, mitä irti saa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Näin ollen päätin avoliittojen yleisyydestä huolimatta rajata tutkielmani avioeron kokeneisiin muun muassa siitä syystä, että avioliittoa pidetään instituutiona avoliittoa sitovampana. Lupaus toisen ihmisen kanssa elämisestä on annettu todistajien tai seurakunnan läsnä ollessa, jolloin yhteiselämään ryhtymisestä on tehty myös yhteisön asia. Lisäksi avioliiton sitovuutta voidaan nähdä vahvistavan avioliiton solmiminen joko maistraatissa tai kirkossa, mikä tekee avioliitosta virallisen. (Haarakangas 2011, 67; Linnankoski & Valtonen 2008, 26.) Avioeroa täytyy hakea kirjallisesti käräjäoikeudesta ja vasta harkinta-ajan päätyttyä voi hakea virallista eroa (Väestöliitto 2018). Mielestäni avioeron hakumenettely sekä avioeroon liittyvä omaisuuden osittaminen saattavat tuntua haasteellisilta ja mahdollisesti johtaa syvällisempään harkintaan kuin avoeroa pohdittaessa.

6.2. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Käytän tutkielmassani kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää, jota kutsutaan suomenkielisissä metodioppaissa myös pehmeäksi, tulkinnalliseksi, ymmärtäväksi ja ihmistieteelliseksi tutkimukseksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 11; 23). Suuret tieteenfilosofiset suuntaukset: loogis-analyttinen, hermeneuttinen sekä yhteiskuntakriittinen filosofia ovat syntyneet Euroopassa, joten yleistäen Eurooppaa voidaan pitää myös laadullisen tutkimuksen alkukotina (Tuomi & Sarajärvi 2018, 29). Laadullinen tutkimus sisältää alalajeja, joista mainittakoon esimerkiksi fenomenologinen, narratiivinen, etnografinen ja netnografinen tutkimus. Jaottelu perustuu pääosin tutkimusaineiston hankintaan. (Kananen 2017, 40-46.)

Laadullisessa tutkimuksessa ei puhuta yleistämisestä sen tilastollisessa merkityksessä. Tausta-ajatuksena on kuitenkin se, että yksittäisen tapauksen ja ilmiön perusteellinen tutkiminen tuo esiin sen, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä voisi toistua yleisemmänkin tason tarkastelussa. Yksittäisessäkin on jotain yleistä, mutta yleistyksiä ei kuitenkaan voida tehdä suoraan aineistosta, vaan aineistosta käsin tehdyistä tulkinnoista. (Hakala & Vesa 2013, 222.) Laadullisessa ja muissakin tutkimustyypeissä tutkimusongelmaan tuotetaan ratkaisu tai ymmärrys. Ongelman poistamiseksi ei ryhdytä käytännön työhön, vaan tutkimusongelmaan esitetään ratkaisu tai kuvataan ilmiö tiheästi. (Kananen 2017, 16.)

Laadullista tutkimusta voidaan pitää kaiken tutkimuksen kivijalkana, jonka selitykset nousevat käytännöstä eli empiriasta. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkittavan ilmiön kokonaisvaltainen ymmärrys. Jos ilmiötä ei tunneta, ei siihen ole olemassa teorioita, jotka kyseistä ilmiötä selittäisivät. Tällöin tulee kyseeseen kvalitatiivisen tutkimuksen käyttö. Laadullinen tutkimus ei pyri määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen tavoin yleistämään, vaan ilmiön selitys pätee vain tutkittuun ilmiöön. (Kananen 2017, 32-34; 44.)

Jorma Kananen (2017, 40) esittää, ettei määrällistä tutkimusta voi olla ilman laadullista tutkimusta. Mikäli tutkittavasta ilmiöstä ei ole saatavilla tietoa, teorioita, malleja tai tutkimusta, pyritään laadullisen tutkimuksen menetelmin ymmärtämään ilmiötä ja selvittämään ilmiön koostumusta, tekijöitä ja tekijöiden välisiä vaikutussuhteita. Uusien mallien ja teorioiden pohjana toimii laadullinen tutkimus. Tämän ymmärryksen pohjalta syntyy vähitellen teoria eli yleistys ilmiöstä. Kvalitatiivisella tutkimuksella myös kehitetään reaali maailmaa selittäviä malleja sekä teorioita. (Mt., 33; 44.)

Laadullisen tutkimuksen tekijä voi käyttää internetiä tutkimuksen aiheena itsessään tai aineiston lähteenä. Verkossa valmiina oleva materiaali saattaa säästää tutkijalta aikaa ja on lisäksi tutkijasta riippumatonta, luonnollisena esiintyvää rikasta aineistoa. (Silverman 2011, 252-272.) Toisaalta haasteita aiheuttaa verkon jatkuva liikkeessä oleminen – verkon palvelut ja käyttäjien tavat hyödyntää niitä muuttuvat ennustamattomasti, mikä on samanaikaisesti myös verkkoympäristön vahvuus. Verkkomateriaalin runsaus mahdollistaa kattavuuden harhan ja aineiston rajaaminen voi muodostua haasteeksi. Aineisto saattaa lopulta olla edustavuudeltaan heikko ja johtaa puutteelliseen analyttisyyteen. (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013,21-24.)

Valitsin laadullisen tutkimusmenetelmän siitä syystä, että haluan saavuttaa syvällisen näkemyksen miesten avioerokokemuksista. Miten miehet ovat kokemaansa eroa ja erosta selviytymisen keinoja kuvailleet internetin keskustelupalsoilla, jossa puhuminen nimettömänä voi helpottaa syvimpien tunteiden avaamista. Kananen (2017, 34) mukaan kvantitatiivinen tutkimusmetodi mahdollistaa ilmiön tarkan kuvaamisen matemaattisessa muodossa ja laadullisen tutkimuksen avulla puolestaan mahdollistuu ilmiön hyvä sanallinen kuvaus, mikä vastaa omaan tutkimustarpeeseen.

6.3. Sosiaalinen media aineistonkeruussa

Sosiaalisessa mediassa on kyse vuorovaikutuksesta, osallistumisesta sekä jakamisesta, joka tapahtuu nettiyhteisössä. Sosiaalisen median käsite voidaan yksinkertaistetusti jakaa kahteen osaan: sosiaalinen

kuvastuu ihmisten vuorovaikutuksena ja media toimii vuorovaikutuksen välineenä. Sosiaalisessa mediassa on pääasiassa kyse siitä, miksi ja mitä sosiaalisen median avulla tehdään. Kyse ei siis niinkään ole tekniikoista eikä toisaalta myöskään pelkästään verkottumisesta, vaan sosiaalisen median yhteisöistä ja yhteisöllisyydestä, johon verkot ja verkostot tarjoavat mahdollisuuden. (Heinonen 2009, 6-7.)

Internet ja sosiaalinen media ovat kasvaneet tärkeiksi yksittäisten ihmisten ja yhteisöjen viestinnän sekä jakamisen välineeksi. Sosiaalisessa mediassa syntyy yhteisesti tuotettua sisältöä esimerkiksi yhteisöpalveluissa, blogeissa ja verkkokeskusteluissa, niin kuin Suomi24-keskustelupalstalla. Yleisesti ottaen sosiaalisen median sisältöä luodaan sivustoilla, joilla voi ladata, luoda ja jakaa omia sisältöjä sekä aineistoja, julkaista henkilökohtaisia tietoja ja oman profiilin sekä olla yhteydessä muiden käyttäjien kanssa. Tyypillisesti sosiaalisen median sisältöä tuottavat ja kontrolloivat vakiintuneiden tahojen lisäksi tavalliset ihmiset. (Valli & Perkkilä 2015, 116.) Esimerkiksi Suomi24-palstalla moderointi tapahtuu kirjoittajien ilmoitusten perusteella (Suomi24 2019b). Viestintä on vuorovaikutuksellista toimintaa, joka voi tapahtua puolijulkisesti tai julkisesti. Tutkimuksen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että aineistoa syntyy samanlaisista aihealueista kiinnostuneiden ihmisten tuottamina, jolloin tutkijan tulee löytää vain tutkimuskohteeseen liittyvät keskustelijat tai kohderyhmät. (Valli & Perkkilä 2015, 116.) Esimerkiksi Erosta Elossa -keskusteluryhmä on suunnattu erityisesti miehille, jotka ovat eronneet tai harkitsevat eroa. Internet on miesvaltainen tietoverkko pitkälti muutoinkin, vaikka kybertilaan liittyen on myös esitetty ajatuksia tilan sukupuolettomuudesta (Arpo 2005, 188-189). Sirkka Heinosen (2009, 7) mukaan yhteisöt toteutuvat yhteenkuuluvuuden tasolla syvämmällä: yhteisön jäsen tuntee kuuluvansa tiettyyn yhteisöön ja tuntee saavansa esimerkiksi itselleen merkityksellistä tietoa tai kontakteja. Toisaalta erokeskustelua syntyy myös muualla kuin sille osoitetulla foorumilla, kuten esimerkiksi Suomi24-palstalla. Kyseisen keskustelupalstan suosio ja laaja käyttäjäkunta haastavat tutkijaa löytämään oleellisinman valtavan viestimäärän keskeltä.

Sosiaalinen media voi toimia tutkimuksen paikkana, lähteenä tai välineenä. Tapahtuman, vuorovaikutuksen tai ilmiön tutkimisessa sosiaalinen media voi toimia lähteenä, jolloin tutkimuksen kohteena voi olla esimerkiksi Facebookin tilapäivitykset tai verkkokeskustelut. (Valli & Perkkilä 2015, 116-117.) Toisaalta sosiaalisen median aineiston avoimuus ja julkisuus voivat aiheuttaa ongelmia tutkimusetiikkaan ja aineiston edustavuuteen liittyen (Arpo 2005, 65; Valli & Perkkilä 2015, 118-119). Aineistoa voi myös olla saatavilla niin paljon, että saattaa aiheuttaa kattavuuden harhan. Tulee tiedostaa, että esimerkiksi Suomi24-keskustelupalstan eri aihealueiden keskustelijat edustavat tiettyä

käyttökontekstia ja käyttäjäkuntaa. Keskustelijoiden tuottamaa aineistoa voidaan myös kierrättää eri palveluiden kesken tai niitä voidaan hieman muokata ja tehdä uusia versioita. (Mt.) Tietoyhteiskunta sisältää mahdollisuuksia, riskejä ja uhkia. Vaarat eivät liity tekniikkaan tai internetiin, vaan ovat toimijoidensa luomia. Riskejä sekä ongelmia syntyy erityisesti siitä syystä, että internetin vaikutuksen laajuus ja nopeus sekä vahingollisen informaation helppo saatavuus tekevät yhteisöjen kontrolloinnista haasteellista. Internet itsessään on arvoneutraali, mutta sen käyttäjiä tulisi kehottaa kriittiseen medialukutaitoon sekä arvokeskuteluihin yhteisöjen sisällä. (Heinonen 2009, 11.)

Tutkimus voi hankaloitua, koska tutkimuksen luotettavuuden kannalta olisi hyvä tiedostaa myös aineiston käyttökonteksti sekä syntyperä. Tärkeää on myös huomioida aineiston koko, sensitiivisyys, ajankohtaisuus, julkisuus sekä tutkittavien tietoisuus tutkimuksen kohteena olemisesta. Sosiaalinen media on yhä enemmän osa ihmisten arkipäivää ja sitä kautta ihmiset saavat äänensä kuuluviin. Kirjoittaminen on verkossa vapaata ja kuka tahansa voi julkaista sosiaalisessa mediassa kirjoituksiaan. Tutkijalle näin syntyvät aineistot ovat kiinnostavia ja monipuolisia tutkimuksen lähteitä. (Valli & Perkkilä 2015, 119.)

6.4. Tutkimuksen aineisto

Tutkimusprosessin alusta lähtien oli selvää, että hyödyntäisin internetin suomalaisia keskustelupalstoja tutkielmassani. Tätä päätöstä tuki muun muassa tutkittavan aihealueen sensitiivisyys, koska internetin keskustelufoorumit voivat toimia sopivina väylinä käydä anonyymisti läpi parisuhteen kariutumiseen liittyviä vaikeitakin kokemuksia. Keskustelupalstat antavat myös hyvän alustan vertaistuelle. Lisäksi kirjallisuuskatsauksen myötä selvisi, ettei Suomessa ole tutkittu miesten erokokemuksia tai eroselviytymistä internetin keskusteluketjuja hyödyntäen. Koin, että tämän luonnollisen tutkijasta riippumattoman aineiston hyödyntäminen voisi antaa uutta tietoa tutkittavasta aihealueesta.

Aloitin keskustelufoorumeihin tutustumisen syyskuussa 2017, jolloin sain hyvin osviittaa siitä, mitkä foorumit ovat mieskeskustelijoiden käytössä. Tutkielmantekoprosessiini sisältyi noin yhdeksän kuukauden tauko ja prosessin varrella myös tutkimuskysymykseni vaihtuivat. Tästä johtuen oli tarpeen tehdä uudelleen aineistohaut. Muovasin tutkimuskysymykset mahdollisimman lopulliseen muotoon ennen lopullisia aineistovalintoja, jotka tein vuoden 2019 huhti- ja toukokuun aikana. Aineistonkeruuprosessin alussa tutustuin internetin erilaisiin keskustelufoorumeihin selvittäen eri keskustelupalstojen mahdollisuudet. Kävin ensin läpi erityisesti miehille suunnattujen sivustojen (esim.

Pakkotoisto.com; jatkoaika.com) avioeroa käsitteleviä keskusteluita. Jatkoisin etsintöjä Facebookin eroryhmiin sekä muille internetin keskustelufoorumeille (esim. Ylilauta.org).

Lopulta valitsin Erosta Elossa-erokeskustelua miehille -foorumin ensisijaiseksi aineistolähteeksi, koska kyseinen keskustelualusta on suunnattu nimensä mukaisesti miehille ja erokeskustelulle. Käytännön syistä käytän pääasiassa lyhyempää nimitystä - Erosta Elossa-keskustelupalsta. Keskusteluketjujen läpilukeminen antoi kuvan asiallisista eropohdinnoista. Keskustelut ovat esimoderoituja eli asiattomat kommentit jäävät julkaisematta (Miessakit ry 2019). Toiseksi aineistoni lähteeksi valitsin Suomi24-keskustelupalstan. Kyseinen foorumi on ollut pitkään suosittu ja alustalla käydään erittäin paljon keskustelua eri aihealueilta - avioeroon liittyviä keskusteluketjuja löytyi valtavasti (Suomi24 2019c).

Verkkomateriaalia käytettäessä aineiston valinta voi perustua useaan tekijään: keskusteluketjut temaattisesti sopivia, keskustelufoorumien kävijämääriin, tiettyihin keskustelufoorumeihin ja niin edelleen. (Hakala & Vesa 2013, 219.) Valitsemiltani keskustelupalstoilta löytyi parhaiten tutkimuskysymyksiini vastaavaa ja suhteellisen äskettäin käytyä keskustelua. Tutkimukseni kannalta epäolennaiset viestit jätin aineistosta pois. Tällaisia viestejä olivat aiheeseen liittymättömät, naisten kirjoittamat sekä avioeroa käsittelevät viestit. Aineiston eli korpuksen rajaamista on tärkeää pohtia, jotta analysointi on järkevää ja mielekästä, koska laadullisen aineiston ongelmallisuus piilee siinä, että aineistoa löytyy loputtomasti. (Eskola & Suoranta 2014, 19.) Valitsin temaattisesti sopivimmat ja mahdollisimmat uudet viestit, joita keräsin yhteensä 100 kappaletta eli sen verran, että saavutin aineiston kylläntymispisteen.

Miessakit ry on toiminut verkossa vuodesta 2016 lähtien. Verkkotuki on yksi neljästä tarjolla olevasta tukimuodosta, joita ovat verkkotuen lisäksi henkilökohtainen tuki ja neuvonta, eroryhmät 10 kaupunkiseudulla sekä Eetu-vertaistukihenkilöt 15 kaupunkiseudulla. Operointi tapahtuu koko valtakunnan alueella. Tarjolla on lisäksi kolmenlaista verkkotukea: EETU-chat, jota ohjaavat koulutetut vertaistukihenkilöt, suljetut eroryhmät verkossa, joissa puolestaan operoi erotyöntekijä sekä 24/7 avoinna oleva Erosta Elossa-keskustelufoorumi, jota siis käytin yhtenä aineistoni lähteenä. Kahdessa ensimmäisessä on ohjattua keskustelua, kun puolestaan avoin foorumi perustuu vertaistukeen. (Vilkko 2019.) Kyseinen keskustelufoorumi on juuri siirtynyt www.tukinet.net -sivustolta uudelle Tukinet.BETA-alustalle. Kaikki sivustolle rekisteröityneet kävijät voivat osallistua keskusteluun miesten erokriisiin liittyvissä kysymyksissä. Rekisteröitymätön voi lukea keskustelua ilman osallistumismahdollisuutta. Erosta Elossa-ryhmä on tarkoitettu miehille, jotka ovat eronneet tai eroamassa. Ryhmässä voi jakaa eroon

liittyviä tuntemuksia sekä kokemuksia. Toisten miesten erilaisten tai vastaavien kokemusten kuuleminen voi auttaa oman eroprosessin jäsentämisessä sekä antaa kokemuksen, ettei ole yksin vaikeuksien ja tunteiden kanssa. (Tukinet.BETA 2019.) Erosta Elossa -erokeskustelua miehille-foorumilla oli yhteensä 49 keskusteluketjua. Ilmeni, että joidenkin keskustelijoiden ero oli tapahtunut avoliitosta tai keskusteluista ei tarkentunut, oliko kyseessä avioero – tällaiset viestit jätin aineiston ulkopuolelle. Foorumi on tarkoitettu erityisesti miehille, mutta naisten osallistuminen keskusteluun ei ole kiellettyä. Naisia osallistui keskusteluihin harvakseltaan ja usein muilta keskustelijoilta lupaa kysyen tai erikseen itse omassa viestissään tähdentäen, että keskusteluun osallistuja on nainen. Mielestäni tällä tavalla on kunnioitettu miehille luotua keskustelun paikkaa. Naisten kirjoittamat viestit jätin niin ikään aineiston ulkopuolelle, niin kuin myös viestit, joista kirjoittajan sukupuoli ei käynyt ilmi.

Kanasen (2014, 155) mukaan kannattaa aluksi joko tulostaa tai tallentaa valitut keskusteluketjut koneelle, joten tallensin viestiketjut Word-tiedostoiksi. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2009, 109) suosittelee esimerkiksi värimerkintöjen tekemistä aineistoon analyysin teon selkeyttämiseksi. Näin ollen ylimaalasin avioeron tunnekokemuksia käsitteleviä sanoja sekä lauseita punaisella ja selviytymiskokemuksia vihreällä. Tein myös muita selventäviä merkintöjä sekä kommentteja Wordin kommenttikenttään. Lopulta tutkimukseni aineistoon päätyi Erosta Elossa-palstalta 11 keskusteluketjua, jotka on kirjoitettu 07/2017 - 03/2019 välisenä aikana. Lopulliseen aineistoon valitsin 17 kirjoittajalta yhteensä 24 viestiä, joista muodostui aineistoa noin 24 sivun verran.

Suomi24 on puolestaan Suomen suurin keskustelualusta, jota käyttää kuukausittain 2,3 miljoonaa käyttäjää. Suurin käyttäjäryhmä muodostuu 25-44-vuotiaista suomalaisista. (Aller 2019.) Suomi24 Keskustelu on kaikille avoin maksuton keskustelupalvelu, jossa voi kirjoittaa sääntöjen puitteissa vapaasti joko anonyyminä, nimimerkillä tai omalla nimellään. Seksi-aihealueella keskustelijoiden ikäraja on määritelty 18 vuotta. Nuoret-kategoria on puolestaan tarkoitettu pelkästään nuorille käyttäjille. (Suomi24 2019a.) Suomi24-keskustelufoorumien avioeroaihealueelta löytyi yhteensä 632 sivun verran valikoitavissa olevia keskusteluketjuja, mikä käsittää yli 12 600 keskusteluketjua. Tein sivustolla myös useita hakuja erilaisilla hakulausekkeilla, kuten esimerkiksi "avioero miehen kokemana", "avioerokokemus" ja "mies ja avioero", mutta hakutulokset eivät täyttäneet kriteerejä. Näin ollen lähdin selaamaan avioeroaihealueen keskusteluketjuja uusimmasta alkaen yhteensä 16 sivun verran, mikä sisälsi noin 320 keskusteluketjua. Valitsin tästä joukosta parhaiten tutkimuskysymyksiini vastaavat ketjujen nimet ja selasin keskusteluketjut aluksi ylimalkaisemmin läpi nähdäkseni, käsitelläänkö

ketjuissa avioerokokemuksia. Tämän jälkeen siirsin sisällöltään sopivimmat ketjut omiin Word-tiedostoihin, joissa siivosin aineiston kannalta turhiksi katsomani asiat, kuten kuvakkeet, mainokset ja ”kommentoi” sekä ”jaa”-tekstit. Tämän jälkeen luin viestit tarkemmin läpi yli maalatun eroon liittyvät tunnekokemukset punaisella ja selviytymiseen liittyviä sanoja ja lauseita vihreällä. Valitsin Suomi24-palstalta aineistooni 28 keskusteluketjua, jotka on kirjoitettu 11/2017 – 08/2018 välisenä aikana. Seuloin lopulliseen aineistoon 52 kirjoittajalta 76 viestiä, mikä käsittää noin 41 sivua materiaalia.

Keräsin kaikista Word-tiedostoiksi tallentamistani viestiketjuista tietoa Excel-tilaukoihin. Merkitsin taulukoihin keskustelufoorumin ja keskusteluketjun nimen sekä nimimerkin. Keräsin taulukoihin erityisesti tietoa siitä, miltä ero oli tuntunut ja millainen oli ollut kirjoittajan selviytymiskokemus. Näiden lisäksi tallensin tietoa avioliiton pituudesta ja siitä miten pitkä aika avioerosta oli kulunut. Kirjasin lisäksi oliko kirjoittaja jättäjä vai jätetty, oliko kirjoittajalla lapsia sekä kirjoittajan nettikeskustelusta saaman hyödyn. Kirjoitin lisäksi muita huomioita, jotka jäivät syystä tai toisesta mietityttämään. Koin, että sain tällä tavoin myös taustatietoa selviytymiseen ja tunnekokemukseen liittyen. Keräsin erilliseen taulukkoon aineiston kokoon liittyviä tekijöitä: tarkemmin käsittelemieni viestiketjujen sivu- ja viestimäärät sekä lopullisen aineiston koon. Luin lopullisen aineiston läpi noin neljä kertaa.

Kävin koko aineistonkeruuprosessin aikana läpi karkeasti arvioiden lähes 1500 viestiä, mikä vastaa laajuudeltaan useita satoja sivuja. Valitsin lopulta aineistooni 39 keskusteluketjua, jotka sisältävät yhteensä noin 437 sivua materiaalia ja 826 viestiä. Tästä materiaalista seuloin tutkimuskysymyksiini vastaavat viestit, joita löytyi lopulliseen aineistooni yhteensä 100 viestin verran. Viesteistä muodostui yhteensä noin 65 sivua aineistoa. Viestiketjujen pituudet vaihtelevat 159 viestistä yhden viestin keskustelun avauksiin, joihin kukaan ei aineiston keruuajankohtaan mennessä vastannut. Keskusteluketjujen sisällöt olivat niin ikään myös hyvin vaihtelevia. Toisissa keskusteluissa eksyttiin nopeasti ja yhä uudelleen aihealueelta, mitä ilmeni pelkästään Suomi24-palstalla. Eräällä nimimerkillä kirjoittava henkilö nostatti toistuvasti kansakeskustelijoiden tunteita pintaan. Kommenteista päätellen hän oli hyvin tunnettu kirjoittaja avioero-aihealueen keskusteluketjuissa. Heinosen (2009, 12) mukaan nettiriippuvuus voi ilmetä tyypillisimmin surffailuna esimerkiksi keskustelupalstoilla keskittyen tiettyihin koukuttaviin sivustoihin tai foorumeihin.

Aineistoon liittyviä haasteita on hyvä tiedostaa. En rajannut keskusteluita koskemaan pelkästään heterosuhteista eronneita, koska olin kiinnostunut kaikkien miesten erokokemuksista. Toisaalta erilaisten seksuaalisten suuntausten selvittäminen näyttötyy nähtävänä keräämäni aineiston pohjalta. Tulee

kuitenkin huomioida, etteivät keskusteluketjuissa välttämättä puhuneet pelkästään heteroliitoista eronneet miehet, koska sukupuolineutraali avioliittolaki astui voimaan 1.3.2017 (Seta 2018). Yksikään kirjoittajista ei tosin tähdentänyt sitä, että avioero olisi tapahtunut samaa sukupuolta edustavien liitosta. On myös mahdollista, että kirjoittajien joukossa on bi-seksuaaleja. Tätä ei ilmennetty kirjoituksissa, joten en myöskään pitänyt aiheellisena seksuaalisten vähemmistöjen erityispiirteiden avaamista.

Jotkut kirjoittivat melko yleisellä tasolla asioista. Toisinaan oli haasteellista erottaa, kertooko nimimerkki henkilökohtaisesta kokemuksestaan vai esimerkiksi luetun tiedon tai tuttaville tapahtuneiden pohjalta. Joissakin viesteissä sekoittuivat kaikki edellä mainitut elementit. Pysin rajaamaan aineistosta pois kirjoitukset, jotka eivät kuvastaneet kirjoittajan omaa kokemusta.

Suomi24-foorumilta oli aika ajoin työlästä kerätä aineistoa, koska keskustelut olivat osin rönsyileviä. Näin ollen aineiston kokoon saaminen vaati useiden satojen viestien läpikäymistä. Toisaalta aineisto osoittautui sisältörikkaaksi. Toisinaan aineistoni nimimerkit osoittautuivat myöhemmissä keskusteluketjuissa naispuolisiksi kirjoittajiksi, mikä johti aineiston uudelleenkarsimiseen. Pohdin myös ennen aineiston keruuta, miten käsittelen mahdollisia aineistossa esiintyviä emojia, joilla voidaan myös ilmentää tunteita tai korostaa viestin tunneilmapiiriä. Yllätyksekseni asia ratkesi niin ikään itsekseen, sillä emojiä käyttäminen osoittautui erittäin harvinaiseksi.

6.5. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi ja analyysin kulku

Tavoitteenani oli tässä tutkielmassa selvittää, millaisia erokokemuksia internetin keskustelufoorumeilla ilmenee. En ollut tutkimuksellisesti kiinnostunut siitä, millaista puhetta ja diskursseja foorumeilla tuotetaan. Sen sijaan minua kiinnosti nimenomaan aineistosta nousevat tekijät, mikä perusteli aineistolähtöisen sisällönanalyysin valintaa.

Sisällönanalyysit voidaan jakaa kolmeen erilaiseen analyysimenetelmään: aineistolähtöinen, teorialähtöinen sekä teoriaohjaava sisällönanalyysi. Teorialähtöisen analyysin luokittelu perustuu aikaisempaan käsitejärjestelmään, joka voi olla esimerkiksi malli, käsitejärjestelmä tai teoria, jota vasten omaa aineistoa peilataan. Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla, mutta aineistolähtöisestä analyysistä poiketen abstrahoinnissa aineisto kytketään valmiisiin teoreettisiin käsitteisiin. Aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet muodostetaan itse aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122-133.) Kvalitatiivista tutkimusta voidaankin lähteä tekemään ilman ennakoasetuksia tai määritelmiä. Laadullisessa tutkimuksessa puhutaankin aineistolähtöisestä

analyysistä, joka tarkoittaa pelkistetyimmillään teorian muodostamista empiirisestä aineistosta käsin. (Eskola & Suoranta 2014, 19.)

Aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä voidaan käyttää eri nimityksiä: aineistolähtöinen, induktiivinen ja laadullinen sisällön erittely. Sisällönanalyysistä käytetään yleisnimitystä sisällön erittely, joka yleensä viittaa määrälliseen analyysiin. (esim. Tuomi & Sarajärvi 2009.) Sekaannusten välttämiseksi nimitän käyttämäni analyysimenetelmää joko aineistolähtöiseksi tai induktiiviseksi sisällönanalyysiksi. Laadullisen sisällön erittelyn avulla pyritään tyypillisesti tutkimaan jotain ilmiötä syvällisesti, esimerkiksi puhetapaa. Karkeasti voidaan yleistää, että määrällisellä erittelyllä pyritään usein selittämään jotain ilmiötä, kun laadullisen tutkimuksen tavoitteena on sekä ilmiön ymmärtäminen että sen asettaminen historialliseen tai yhteiskunnalliseen kontekstiin. (Hakala & Vesa 2013, 222.) Pysin tutkielmassani ymmärtämään miesten avioerokokemuksia ja eroselviytymistä molempiin edellä mainittuihin konteksteihin peilaten. Toisaalta pohdin aineistoa esimerkiksi miehisyiden ja miehen mallien käsitteistä käsin.

Sisällönanalyysiä voi pitää yksittäisenä metodina, mutta myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan yhdistää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Sisällönanalyysin menetelmällä voidaan systemaattisesti ja objektiivisesti analysoida dokumentteja, jotka voivat olla lähes mitä tahansa kirjalliseen muotoon saatettua, strukturoimatontakin materiaalia (Silverman 2011, 64; Tuomi & Sarajärvi 2018, 117), kuten internetin keskustelupalstoilla käytyjä keskusteluita. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan aikaan tiivis yleinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. (Mt.) Sisällönanalyysiä on sovellettu vuosikymmenten aikana erityisesti analysoidessa joukkoviestintää (mm. Kunelius 2000). Blogit, verkkokeskustelut ja muut sosiaalisen median foorumit ovatkin muodostuneet merkittäviksi sisältöä tuottaviksi alustoiksi 2000-luvulla (Hakala & Vesa 2013, 217).

Laadullisen sisällön erittelyn tavoitteena ei siis ole määrälliselle erittelylle tyypillinen ilmiön yleistettävyys. Sen sijaan valitusta ilmiöstä pyritään tekemään havaintoja. Havaintojen määrittelyllekin rakennetaan luokitusrunko, joka muodostuu havaintoyksiköistä ja luokitusyksiköistä. Luokitusrunko on tutkimuksen sisältöluokista tehty luettelo. Sisältöluokat koostuvat niistä asioista, joihin tutkimuksessa kiinnitetään huomiota. (Hakala & Vesa 2013, 222.) Laadullisen analyysin luokitusyksikkö muodostuu lausumista, jotka sisältävä ajatuksellisen kokonaisuuden (esim. Aarni 1999, 76-77). Toisin sanoen luokitusyksikkö voi olla yksittäinen sana, kokonainen kappale, lause tai sen osa (Hakala & Vesa 2013, 219).

Aineistolähtöinen analyysi on tarpeellinen erityisesti silloin, kun kaivataan perustietoa jonkin tietyn ilmiön olemuksesta (Eskola & Suoranta 2014, 19). Tutkielmani näkökulmasta olemuksella voidaan tarkoittaa sitä, mitä merkitsee suomalaisen miehen tai ylipäättään miehen avioero Suomessa. Oletettavasti avioero käsittää ainakin joiltain osin erilaisia asioita Suomessa kuin yhteisöllisemmissä yhteiskunnissa, kuten esimerkiksi Thaimaassa. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi yhteisön paine ja avioerolainsäädäntö. Vasta miehen avioeron olemuksen avauduttua voidaan lähteä selvittämään avioeroon liittyvää kokemusmaailmaa.

Induktiivisen sisällönanalyysin tavoite on tuoda aineistosta olennainen esiin ja kuvailla aineiston ilmisältöä. Tämä saavutetaan aineiston järjestelmällisellä läpikäymisellä ja järjestelemällä aineiston sisältö sellaisiin luokkiin, että toinenkin tutkija voi toistaa tutkimuksen samalla luokittelurungolla. Oleellista on ilmentää, miten eri asioita on luokiteltu ja miten havaintoyksikköjä ja eri luokkia on verrattu toisiinsa, jotta myös lukija voi nähdä tulkinnat johtopäätöksineen. (Hakala & Vesa 2013, 218-219; Silverman 2011, 64-65.) Tällä tavoin sisällönanalyysissä varmistetaan mitattavan asian reliabiliteetti ja varmistetaan tutkimustulosten validiteetti (mt., 65).

Aineiston litteroinniksi tai koodaamiseksi kutsutussa vaiheessa aineisto käydään läpi, erotellaan ja merkitään omaan kiinnostuksen kohteeseen sisältyvä asiat. Kaikki muu täytyy jättää pois omasta tutkimuksesta. Merkityt asiat tulee kerätä yhteen ja ottaa muusta aineistosta erilleen. Yhteen kerätylle aineistolle tehdään tämän jälkeen luokittelu, teemoittelu tai aineiston tyypittely – tämä vaihe ymmärretään yleensä varsinaiseksi analyysiksi, vaikka se ei ole mahdollista ilman aiempien vaiheiden toteutumista. Lopuksi kirjoitetaan yhteenveto. Yllä mainituista vaiheista käytetään myös nimityksiä redusointi (aineiston pelkistäminen), klusterointi (aineiston ryhmittely) ja abstrahointi eli aineiston käsitteellistäminen, jolloin alkuperäisinformaation kielellisistä ilmauksista edetään teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 122-127.)

Huomasin jo aineistonkeruuvaiheessa koodaamista aloittaessani palaavani toistuvasti selviytymiskokemusta koskevaan tutkimuskysymykseen ja siihen tutkinto mieluummin selviytymiseen liittyviä keinoja vai selviytymisprosessia. Tuomen ja Sarajärven (2009, 91) mukaan tulee jo alussa tehdä vahva päätös siitä, mikä aineistossa erityisesti kiinnostaa. Koin, että päätös ei voinut tässä tapauksessa perustua pelkästään sille, mikä on mielestäni kiinnostavinta. Lopulta jatkoin tarkastelemalla sekä keinoja että eroprosessin vaiheita, koska ne linkittyvät usein toisiinsa. Pelkästään toisen tekijän tarkastelu olisi mielestäni antanut vajavaisen kuvan eroselviytymisestä.

Kävin aineiston läpi analyysivaiheessa useaan otteeseen ja tekemäni analyysin vaiheet osin limittyivät toisiinsa. Redusoin eli pelkistin aineistoa karsimalla siitä tutkimusteemoihin liittymättömät asiat. Tein alustavaa aineiston pelkistämistä jo siinä vaiheessa, kun siirsin Word-tiedostoista oleellisimpia asioita Excel-taulukon sarakkeisiin. Tein redusointia tässä vaiheessa merkitsemällä eri väreillä tekstejä, jolloin muun muassa päällemaalasin sanoja sekä lauseita ja liitin lisäkommentteja mahdollisista luokista.

Tein aineistoni luokittelun kahteen otteeseen tiiviissä tahdissa, mutta eri päivinä, jotta pääsin välillä hieman irti aineiston sisällöstä. Tällä tavoin pyrin siihen, että aineiston sisältö pysyi kirkkaana mielessä, mutta annoin aikaa uusille ajatuksille ja ideoiden synnylle. Luokittelu kannattaakin tehdä vähintään kahdesti ja yksi luokittelukerta kannattaa tehdä yhdellä istumalla, jotta luokittelukriteerit pysyvät samanlaisina ja vire hyvin yllä (Eskola & Suoranta 2014, 168). Tein varsinaisen luokittelun numeroimalla Excel-taulukon viesteistä löytyviä pelkistettyjä ilmauksia tai lausahduksia, jotka olivat joko yksittäisiä sanoja tai lauseita. Numeroinnin avulla pystyin myös tekemään Excel-taulukossa kohdistettuja hakuja, mikä mahdollisti tehokkaan tarkastelun ja vertailun haetulla numerolla merkityille ilmauksille. Listasin samalla myös paperille näitä ilmauksia kuvaavat numeroinnit ja varmistaakseni luokkien samanlaiset sisällöt – kirjoitin paperille numerointien oheen myös kunkin numeron alle tulevia vivahteiltaan erilaisia lauseita tai sanoja. Merkitsin samalla muistiin myös vastanneiden nimimerkkien lukumäärät, jotta pystyin hahmottamaan, mitkä asiat nousivat aineistosta kaikkein vahvimmin esiin.

Avioeroon liittyviin tunteisiin löytyi melko vaivattomasti sisällöltään yhteneväiset luokat, joita pystyin luontevasti yhdistelemään ja muodostamaan ylempiä luokkia eli tunnekategorioita. Pohdin ensin pääluokkien muodostamista esimerkiksi eron eri vaiheisiin liittyen tai jakamalla pääluokat vastakohtiin: kielteisiin ja positiivisiin tunteisiin. Kumpikaan jaottelu ei kuitenkaan tuntunut luontevalta, koska pääluokkien sisältö olisi jakautunut melko epätasaisesti. Vasta analyysin edetessä selviää, mitä ja minkä tasoisia luokkia aineistosta voidaan luoda. Aina ei ole tarvetta alaluokkien ja yhdistävän luokan lisäksi muodostaa esimerkiksi väli- tai yläluokkia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127.) Näin ollen jaoin miesten avioeroon liittyvät tunnekokemukset viiteen tunnekategoriaan.

Eroselviytymisen keinoja löytyi erittäin paljon. Jari Eskolan ja Esa Suorannan (2014, 168) mukaan luokittelukehikon kehittäminen voi olla vaikeaa. Ensinnäkin useita kriteerejä käyttävä luokitus saattaa kuvata osuvammin tutkittavaa ilmiötä, mutta luokittelu myös vaikeutuu ja eri luokkiin sijoittuu vähemmän vastauksia. Toisaalta, jos luokkia on vähän, on luokittelu huonommin aineistoa kuvaava, mutta luotettavampi kuin runsasluokkaisen analyysin tulokset. (Mt., 168.) Jo luokitteluvaiheessa olikin tiiviisti

pohdittava sisällöltään vaihtelevien pelkistettyjen ilmausten sopivaa yhdistelyä. Koska teksteistä löytyi paljon toisistaan eroavia keinoja, vaikutti luokkien edelleen yhdistely ja kategorioiden luominen aluksi melko kankealta. Lopulta päädyin yhdistelmään, jossa pääkategoriat pohjautuvat eroprosessin eri vaiheille ja näiden alle sijoittuvat selviytymiskeinojen kategoriat. Kyseinen jaottelu oli perusteltua, koska selviytymiskokemukset olivat useimmiten linkittyneitä eroprosessin ajallisesti eteneviin vaiheisiin.

Analyysin tekemiseen ja auki kirjoittamiseen kului useita viikkoja. Koska kirjoittajat kertoivat monivivahteisesti asioistaan, oli yhteisten isompien linjojen esittely välillä hankalaa. Miehet liittivät erityisesti erosta selviytymiseen useita päällekkäisiä tekijöitä, mikä nosti analyysin tekemisen vaikeusastetta. Tiiviissä kerronnassa pitäytymien oli näistä syistä johtuen toisinaan haasteellista.

6.6. Eettisyys ja luotettavuus

Tutkijan tulee huomioida eettiset ongelmakohdat tutkimuksen teon jokaisessa vaiheessa (Silverman 2011, 109). Eettisesti hyvä tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jossa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvä tieteellinen käytäntö sisältää useita tieteellisessä tutkimuksessa huomioitavia tekijöitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 23-24). Tieteellisten menettelytapojen noudattamisesta on laadittu ohjeet muun muassa opetusministeriön asettaman tutkimuseettisen neuvottelukunnan toimesta, jonka mukaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tulee huolehtia tutkimuseettikan opettamisesta sekä hyvään tieteelliseen käytännön perehdyttämisestä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, TENK 2019). Yliopistojen omat eettiset toimikunnat ovatkin laatineet eettisiä periaatteita ja ohjeita menettelytavoista (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 23-24).

Tutkimuksen lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Tutkimukseen osallistuville tulee antaa mahdollisuus päättää osallistumisestaan. Näin pyritään takaamaan itsemääräämisoikeuden toteutuminen. On myös selvitettävä, miten tämä suostumus mahdollisilta tutkimukseen osallistuvilta hankitaan. Lisäksi tulee pohtia, millaisia riskejä osallistumiseen voi liittyä ja millaista tietoa tutkimuksesta ylipäättään annetaan. (Silverman 2011, 97; Hirsjärvi ym. 2010, 25.) Lisäksi tulee varmistaa, ettei tutkimukseen osallistumisesta koidu tutkittaville fyysistä, psyykkistä, taloudellista tai sosiaalista haittaa (Turun yliopiston eettinen toimikunta 2019) sekä taata tutkimusaineiston sisällön luotettava säilyttäminen. On myös varmistettava tutkijan ja tutkittavien välinen luottamus. (Silverman 2011, 97.) Eettinen toimikunta ennakoarvioi ei-lääketeolliset tutkimukset, joihin osallistuminen voi aiheuttaa

suoraa tai välillistä vahinkoa tutkittaville. Eettinen ennakoarviointi koskee erityisesti esimerkiksi psykologian ja sosiaalityön tutkimusaloja. (Turun yliopiston eettinen toimikunta 2019.)

Internetin kautta hankittu tutkimusaineisto aiheuttaa uudenlaisia eettisiä kysymyksiä (Hirsjärvi ym. 2010, 27). Sosiaalitieteilijöiden keskuudessa ei ole kehittynyt yhteistä näkemystä siitä, mikä internetin annista voidaan luokitella yksityiseksi tai julkiseksi materiaaliksi (Silverman 2011, 108), joten tulisiko aiemmin julkaistun verkkoaineiston käytöstä tutkimuksen aineistona pyytää suostumus materiaalia tuottaneilta henkilöiltä? Ensinnäkin on arvioitava tutkimuksesta saatavaa hyötyä sekä eri osapuolten oikeuksien tasapainoa. Tutkimuksesta tiedottaminen voi vaikuttaa materiaaliin, mutta toisaalta antaa myös materiaalin tuottajille mahdollisuuden kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Eettisestä näkökulmasta ajatellen on tärkeintä, että minimoidaan tutkimuksesta aiheutuvat haitat riippumatta siitä missä ja miten aineisto kerätään. Tämä korostuu erityisesti sensitiivisten tutkimusaiheiden ja haavoittuvien ihmisryhmien kohdalla sekä kerätessä aineistoa keskusteluryhmistä, jotka ovat suljettuja. (Terkamo-Moisio 2017; Turtiainen & Östman 2013, 49-65.)

Suomi24-keskustelupalvelun keskusteluita voidaan käyttää tutkimusaineistona tietyin rajauksin. Kirjoitettua tekstiä voi myös lainata, mutta alkuperäisen tekstin kirjoittajan nimimerkkiä ei saa julkaista tai yhdistää tekstiin. Tekstiä voi kuitenkin lainata tekijänoikeuslain puitteissa. (Suomi24 2019a.) Otin yhteyttä Suomi24-palstan ylläpitoon sähköpostitse ja varmistin, että aineiston kerääminen on sallittua avioeroaihealueen keskusteluketjuista. Sain aineiston keräämiselle luvan ja edellä mainitun ohjeistuksen tekstilainauksiin liittyen. Olin niin ikään Erosta Elossa-keskustelupalstan ylläpitäjään sähköpostitse yhteydessä ja sain luvan julkisen keskustelumateriaalin tutkimuskäyttöön.

Arpo Robertin (2005, 66) mukaan viestin irrottaminen alkuperäisestä kontekstistaan saattaa muuttaa kirjoittajan viestille antamaa merkitystä, jolloin voi olla aiheellista muuttaa tai poistaa nimimerkki. Toisaalta kirjoittaja saattaa peittää kaikki keskustelufoorumin ulkopuoliseen identiteettiinsä viittaavat tekijät, jolloin nimimerkin muuttaminen voi olla aiheetonta (mt.). Poistin ottamistani tekstilainauksista alkuperäiset nimimerkit, varmistaakseni anonymiteetin toteutumisen. Vaihdoin nimimerkkien tilalle sulkeisiin lähteiksi joko EE (= Erosta Elossa-keskustelufoorumi, joka löytyy osoitteesta: beta.tukinet.net) tai S24 (= Suomi24-keskustelupalsta, joka löytyy osoitteesta: www.suomi24.fi). Kaikki esille tuomani lainaukset ovat viestien osia. Olen lyhentänyt viestejä käsiteltävän aiheen kannalta olennaisen sisällön esiin tuomiseksi. Merkitsin pois otettuja osia katkoviivoin (---). Tekstilainat ovat alkuperäisessä muodossa, joten ne saattavat sisältää kieliopillisia virheitä.

Olen pyrkinyt parhaalla mahdollisella tavalla vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Tällä tavoin olen yrittänyt taata tutkimukseni validiteetin eli luotettavuuden siitä, että olen tutkinut sitä mitä olen luvannut. Reliabiliteettia eli tutkimuksen uudelleen toteutettavuutta (Silverman 2011, 65; 360; Tuomi & Sarajärvi 2018, 160) olen tukenut kirjoittamalla mahdollisimman seikkaperäisesti ja läpinäkyvästi tutkimukseni kulusta. David Silvermanin (2011, 364) mukaan reliabiliteetti toteutuu pääasiassa paremmin valmiiksi tekstimuodossa olevan aineiston pohjalta kuin observointiin perustuneessa tutkimuksessa.

Millaisia haasteita tai riskejä omaan tutkimukseeni saattaa kytkeytyä? Keskusteluketjut ovat jo olemassa, eikä esimerkiksi manipulointia voi tapahtua. Tutkimukseni koskee aikuisia eronneita miehiä, mutta en voi kuitenkaan olla täysin varma, ovatko kaikki nimimerkein kirjoittavat täysi-ikäisiä tai ylipäättään miespuolia henkilöitä. Pidän kuitenkin melko epätodennäköisenä, että alaikäiset kirjoittaisivat sepitetyistä avioerokokemuksista tai erosta selviytymisestä. Pyrin minimoimaan luotettavuutta vaarantavia riskejä lukemalla aineiston läpi useita kertoja. Lisäksi tarkastelin viestien sisäisiä vihjeitä kirjoittajien iästä ja sukupuolesta.

On syytä huomioida, että Erosta Elossa-foorumin keskustelija saattoi käydä myös Suomi24-palstalla omaa tilannettaan läpi, jolloin saman henkilön kokemus olisi päätynyt aineistooni kahteen otteeseen. Lisäksi joku on voinut luoda eri sähköpostiosoitteiden avulla useita eri nimimerkkejä ja näin ollen voi olla mahdollista, että Suomi24-palstan kaltaisella isolla foorumilla, joku kävisi omaa avioerokokemustaan eri nimimerkein useita kertoja läpi. Mielestäni tällaista voisi ehkä selittää esimerkiksi äärimmäinen yksinäisyys, mielenterveyden ongelmat ja huomattava vertaistuen tarve. Koen, että todennäköisyys tämän kaltaiselle aineiston vääristymiselle on kuitenkin hyvin pieni.

Tutkin suomalaismiesten avioeroa. On kuitenkin mahdollista, että jotkut keskustelijoista olivat erittäin sujuvaa suomen kieltä kirjoittavia maahanmuuttajia. Toisaalta kaikki kulttuurit monipuolistuvat ja kantasuomalaiset voivat saada vaikutteita muista kulttuureista niin median, matkustelun kuin maahanmuuttajienkin välityksellä. Näin ollen avioliittoon sekä avioeroon liittyvä ajatusmaailma voi muokkautua esimerkiksi liberaalimmaksi tai päinvastoin. Lisäksi tulee muistaa, että avioliitot itsessään ovat kansainvälistyneet (SVT 2017a). En kuitenkaan löytänyt aineistossa mainintoja ulkomaalaisista vaimoista, mikä on toki voinut tuntua kirjoittajista tarpeettomalta. Koska monikulttuurisuus ei aineistosta tullut esille, en pitänyt perusteltuna avata tarkemmin avioliittojen monikulttuurisuuden piirteitä.

7. Avioero suomalaismiesten tunnekokemuksina

Käsittelen tässä luvussa miesten avioeron tunnekokemuksiin liittyvät tutkimustulokset. Suomalaismiesten avioerot avautuvat tutkimuksessani viidenlaisina tunnekokemuksina. Kuvailen miesten ilmentämiä tunteita viidessä kategoriassa, jotka ovat nimeltään: avioerosta sokissa, erosta helpottunut, suru avioliiton päätyttyä, avioliiton loppu oli katkeruuden alku sekä avioeron jälkeen ahdistunut, voimaton ja yksin. Kategoriat on esitetty tärkeysjärjestyksessä – ensimmäisenä kaikkein vahvimpana esiintynyt tunnekategoria. Kaksi ensimmäistä kategoriata esiintyivät lähes yhtä usein. Kolme viimeistä kategoriata ilmenivät niin ikään keskenään tasavahvoina. Avioero koettiin kuitenkin kaikkein vahvimmin sokkina. Toisaalta lähes yhtä usein ero tuntui helpotukselta, johon liittyi myös ilon tunteita. Useat kokivat eron jälkeen surua ja katkeruutta. Myös yksinäisyys, epäonnistuminen ja ahdistus leimasivat avioeroon liitettyjä tunteita. Miehet kertoivat avioeroon liittyvistä tunteistaan tuoreeltaan tai vuosien takaa muistellen. Eron liittyvät tunteet paikannettiin hetkeen, jolloin tieto erosta oli varma ja sen jälkeiseen aikaan rajoittuen pääasiassa lähiviikkoihin. Kaikkien miesten kohdalla avioero ei näin ollen ollut vielä virallinen, mutta ero oli kirjoittamishetkellä miesten mukaan varmana pidettävä asia. Esittelen seuraavissa luvuissa tunnekategoriat tärkeysjärjestyksessään.

7.1. Avioerosta sokissa

Avioerosta sokissa -kategoria ilmeni kaikkein vahvimpana tunnekategoriana. Miesten sokki liittyi erityisesti siihen, että eron koettiin tulleen yllätyksenä. Puheenvuoroissa kerrottiin lähes aina järkytyksestä, jonka taustalla ilmeni toisinaan pelkoa, surua, katkeruutta sekä myös vihan tunteita. Lähes kaikki tämän kategorian kirjoittajista osoittautuivat jätetyiksi. Vain yksi kirjoittajista kertoi itse olleensa jättäjä ja parin kirjoittajan rooli jäi epäselväksi.

Järkytys ilmeni miesten viesteissä eri tavoin. Monet kertoivat eron tulleen täysin ennalta arvaamatta ja eron kerrottiin olevan erittäin kova sokki – elämän pahin kriisi. Melko usein vaimolla oli jo toinen mies. Eroilmoituksen aiheuttamat reaktiot olivat moninaisia: fyysisiä oireita, pelkotiloja ja unettomuutta. Myös Kimpimäki (2012, 180) kertoo vastaavista tunnereaktioista, joita puolison rinnakkaissuhde ja jätetyksi tuleminen aiheuttavat. Eräs mies lukittautui pariksi päiväksi huoneeseen ja ulkomaailman ulottumattomiin. Toisinaan eron viitteet olivat olleet jo näkyvissä, mutta ero tuntui tästä huolimatta järkyttävältä.

Kyllä ero voi tulla ihan täytenä yllätyksenä. Se tuli minulle, ja myös yhteisille ystävillemme, sukulaisille. -- Olin ihan sekaisin päästäni, näin painajaisia ja pelkäsin, että jotain paha tapahtuu. (S24)

Vaikka eroilmoitus ei aivan yllätyksenä tullut sillä rakkaus liitosta on hävinnyt ja sen myötä läheisyys ja yhdessä tekeminen oli ilmoitus silti melkoinen shokki. (EE)

Kun selvisi, että vaimolla uusi suhde Sydäntä alkoi puristamaan ja unet katosivat -- usein se toinen on ikään kuin etumatkalla eron suhteen ja sen takia tilanne tuntuu vielä ikävämmältä. Itse rypee pohjamudissa kuin toinen painaa jo elämässään eteenpäin. (EE)

Avioeron aiheuttamaa järkytystä vaikuttaisi lisänneen se, että jätetty mies on tullut eron yllättämäksi. Sokkivaiheessa eropäätös on vastikään todentunut (Linnankoski & Valtonen 2008, 41). Nainen on tyypillisemmin parisuhteissa jättävä osapuoli (Kontula 2013, 231) ja on näin ollen todennäköisesti ehtinyt pohtimaan eroa pitkään. Tästä syystä nainen on oletettavasti eroprosessissa miestä pidemmällä. (Linnankoski & Valtonen 2008, 62; Kiiänmaa 2013, 124.) Tämä voi tuntua raskaalta, koska miehelle tulee vaikutelma siitä, että nainen selviäisi erosta henkisesti helpommin. Eräs kirjoittajista kertoi erosokin johtaneen huoneeseen lukittautumiseen. Avioliitto oli tässä tapauksessa kestänyt yli 30 vuotta, mikä voi lisätä järkytyksen määrää. Erityistä tässä tapauksessa oli se, että lähes 10 vuoden eron jälkeen pariskunta palasi yhteen, ollen aineiston ainoa yhteen palannut pari. Tätä voi selittää pitkä yhteinen historia, vaikka yhteiselo ei edelleenkään ollut aina mutkatonta. Toisaalta erotapahtumat kuvastuivat sekavina, jonka jälkeen pyrittiin vain selviytymään arjesta. Muutamissa puheenvuoroissa kerrottiin vaimon lisäksi myös lasten menettämisestä, mikä näyttäytyi eron järkyttävyyttä lisäävänä tekijänä (ks. Koskela 2012, 20).

...katosi työkaverin matkaan ja vei vielä lapsetkin. Ei voi käsittää naisen julmuutta. Ei mitään puhetta ennen tätä, vain katoaa. (S24)

Menetin samassa rytäkässä vaimon, poikapuolen joka oli minulle kuin oma sekä syntymättömän vauvan. Vaimo vaihtaa kokoajan mielipidettä siitä, että pitääkö hän sitä ja jos pitää niin saanko olla hänen elämässä mukana. Hän alkoi suoraan seurustelemaan EX:nsä kanssa ja vaikka nyt tiedän, että tämä on osa sairautta niin olen kyllä todella hukassa. (EE)

Eroon liittyvää sokkia selittävät myös sokkivaiheeseen liittyvä epävarmuus ja epätietoisuus (Linnankoski & Valtonen 2008, 42). Viimeisimmän sitaatin kirjoittaja kertoi kaiken tapahtuneen erittäin nopeasti ja yhteen vuoteen sisältyi avioliiton solmiminen, raskaus ja toistuva ero. Nopeiden vaiheiden vuoksi miehelle selvisi vasta pari kuukautta avioitumisen jälkeen puolison mielenterveyden ongelmat. Lisäksi

mies sai vasta liiton aikana tiedon, että hänellä on jo lähes kouluikäinen lapsi aiemmasta suhteesta. Tämän seurauksena miehen elämä luisui kaaokseen ja hänen liittonsa kariutumiseen sisältyi useita samanaikaisia menetyksiä tai menetyksen uhkia. Tässä osaltaan kuvastuu mielenterveysongelmien kytkeytyminen avioeroihin. Toisaalta ei ole tiedossa, oliko miehellä itsellään mielenterveysongelmia tai syytä sille, miksi avioliitto ylipäättään solmittiin vauhdikkaasti. Nopeasti solmitun avioliiton vuoksi puolisoa tuskin tuntee kovinkaan hyvin, mikä voi aiheuttaa yllätyksiä.

Jättäjän roolia ei voida myöskään pitää helppona, sillä jättäjä joutuu myös prosessoimaan eroa, josta osa tapahtuu tavallisesti jo suhteen aikana (Kiianmaa 2013, 124). Jättävä osapuoli saattaa myös kokea eron järkyttävänä, kuten alla olevasta sitaatista selviää:

Itse erosin 24 vuotta kestäneestä liitosta. Tässä liitossa minä olin se joka petti heti alussa. Minä olin myös se joka eroa halusi aina uudelleen ja uudelleen. - - Kuitenkin kun minun muutosta oli kulunut 3 päivää (isoimmat tavarat muutettu), niin hän toi toisen sinne ja ilmoitti, että ovat parisuhteessa, muuttivat yhteen, menivät kihloihin ja naimisiinkin alle vuodessa. - - Minulle tuo oli kova isku. Vaikka olin halunnut erota, olin luottanut että hän rakastaa minua. Vannoihan hän sitä joka päivä. (EE)

Sitaatin tapauksessa mies oli ennättänyt puida eroa mielessään, mutta vaimo yllätti nopeasti solmitulla uudella suhteella, vaikka oli rakkauttaan miehelleen vakuutellutkin. Yllä olevassa tapauksessa oman lisänsä toi miehen kokemus tietyllä tapaa petetyksi tulemisesta. Tulkintani mukaan tässä näyttäytyy hyvin se, että myös jättäjä joutuu prosessoimaan eron eri vaiheet. Siitä huolimatta, että mies oli itse pettänyt ja tuonut eroaikeet useasti esille, ei hän pystynyt lopullista eropäätöstä tekemään ennen kuin oli kulunut lähes 25 vuotta. Tilanteen pitkittymiseen on voinut vaikuttaa kiintymys, tottumus ja ystävyyskin, joka nyt sai vaimon toimesta kolauksen. Myöskään Kiisken (2011, 230) tutkimuksessa eroaktiivisuudella ja avioeron kokemisella helppona ei ollut yhteyttä. Kuitenkin erossa aloitteellisilla oli vähemmän ahdistusta, ja he kokivat eron keskimääräistä useammin järkeväksi elämänkulkuun kuuluvaksi valinnaksi, mikä helpotti oloa, paransi elämänlaatua ja lisäsi omanarvontuntoa (mt.).

Avioeron aiheuttamaa sokkia kuvailtiin ahdistavina tunteina, painajaisena ja maailman romahtamisena. Jätetyksi tulleet kertoivat myös avioeron lamaannuttavasta vaikutuksesta. Ero aiheutti kykenemättömyyttä toimia ja toisinaan vielä vuosienkin analysoinnin jälkeen esiintyi epävarmuutta eroon johtaneista syistä. Erolla saattoi olla henkisesti lamauttava vaikutus, jolloin erosta ei päässyt

eteenpäin. Toisinaan oman elämän koettiin romahtaneen täysin ja vaimoa kohtaan saattoi esiintyä myös vihan tunteita.

Mut jätettiin sillo eron aikaa vaikken olis eroa halunnut eikä me oikeen juteltu edes miks erottiin, olin tosi paskana ja koitin sit selvitellä miks pitkä suhde noin hajos, tokihan virheitä tehti molemmat mut ku ei ollu käsittäakseni mitää sellasta selkeetä eikä noi eron syyt mua enää vaivaa, tai kai siin selkee syy oli ku ero tuli - -. (S24)

Minut jätettiin myös ilman ennakkovaroitusta. Hankalaa on ollut. En ole päässyt vielä shokkivaiheesta yli. En kykene tekemään mitään..aina en edes itkemään. (S24)

Avioeron lamauttavaa vaikutusta ei aina aikakaan laimenna. Esimerkiksi eron syiden ymmärtäminen auttaa pohtimaan omia mahdollisia kehityspisteitä, mikä voi auttaa erosta eteenpäin. Parhaimmillaan eroavat puoliset huomaavat eron syiden selvittämisen olevan molempien edunmukaista, mikä kuitenkin vaatii yhteistyökykyä sekä valmiutta pohtia avoimesti omaa osuutta eroon johtaneissa tekijöissä (Linnankoski & Valtonen 2008, 64-65).

Avioerosta sokissa -kategoriassa ei ilmennetty helpotuksen tunteita tai positiivisia tekijöitä. Ainoastaan yksi kertoi muutaman viikon kuluttua erosta ja alun sokin laannuttua nauttineensa omasta ajasta, vaikka mies olikin itse tullut jätetyksi. Valtaosalla tämän kategorian henkilöistä eroprosessi oli vasta aluillaan tai vuosienkaan kulumisen ei ollut riittänyt eron ylittämiseen. Tilanteen jumiutumisen huomaa siitä, että sisäinen prosessi pysähtyy ja ihminen saattaa jäädä vatvomaan jotakin ajatustaan tai kokemustaan viikoiksi tai jopa loppuelämäkseen (Linnankoski & Valtonen 2008, 44-45). Tämän kategorian avioliitot olivat olleet pitkiä – yli puolet kertoivat avioliiton kestäneen 10 – 35 vuotta. Tulkitsen, että avioliiton pituus voi myös lisätä avioeron aiheuttamaa järkytystä.

7.2. Erosta helpottunut.

Erosta helpottunut -kategoria on sisällöltään positiivinen ja miesten puheenvuoroissa oli kauttaaltaan myönteinen vire. Mikäli avioeroa painotetaan liian paljon negatiivisena elämänkulun tapahtumana, ei se Kiisken (2011, 91) mukaan vastaa todellisuutta. Tässä kategoriassa avioeron kerrottiin sujuneen melko vaivattomasti. Toisaalta kerrottiin, ettei avioliitto itsessäänkään ollut onnellinen, joten ero näyttäytyi helppona. Avioero koettiin helpottavana erityisesti niissä tapauksissa, joissa ex-puolisolla oli

mielenterveysongelmia tai entinen puoliso oli muulla tavoin koettu kuormittavana. Myös yksinäisyyden koettiin kaikonneen avioeron myötä ja toisaalta ilmeni myös halu itsenäistymiselle. Lisäksi lasten täysi-ikäisyys tuki eropäätöstä, koska huoli avioeron negatiivisista vaikutuksista koettiin tällöin aiheettomaksi.

Avioliittomme ei ollut onnellinen, ero oli varmasti ihan hyvä ratkaisu - -. (S24)

Itselleni ero oli helpotus... ja onnikin. (S24)

Normaaliin elämään kuuluu lukuisia valintoja. Avioero on yksi sellainen. Itselläni se oli uuden, paremman elämän alku. (S24)

Avioero näyttäytyi huojentavana helpotuksena niissä tapauksissa, joissa avioliittoa ei koettu onnelliseksi. Eron kerrottiin myös tapahtuneen melko helposti, minkä voi olettaa edesauttaneen helpotuksen ja onnen tunteiden syntymistä. Onnellisuus eron jälkeen liitettiin siihen, että lapset saivat vihdoinkin nähdä vanhempansa onnellisina ilman keskinäistä riitelyä. Jari Sinkkonen (2003, 175) huomauttaakin, että ero voi olla kaikille osapuolille lopulta helpotus, jos perheessä ei ole voitu aikoihin hyvin. Toisaalta onnena avautui epäterveestä suhteesta irti pääseminen ja uuden elämän alkaminen. Avioeroon suhtauduttiin myös valintana. Tässä kategoriassa esiintyvät jättäjät, kertoivat jättämisen olleen myös melko vaivatonta. Ero tuntui suurenakin helpotuksena niillä, jotka kokivat entisen puolisonsa energiaa kuluttavana ja kokonaisvaltaisesti kuormittavana. Kuormittavuutta tarkennettiin esimerkiksi puolison mielenterveyden ongelmilla tai muulla tavoin ”epäterveenä” parisuhteena. Energiasyöpöstä suhteesta irtautuminen tuntui helpotukselta ja lisäsi omia voimavaroja. Toisaalta puolison jättäminen ei näyttäytynyt aina mutkattomana, vaan vaati sitkeyttä esimerkiksi sopivan eroajankohdan suhteen.

Itsellenikin raskainta oli odotteluvaihe. Odotin, että nuorin lapsi täyttää 12v, koska ennakoin hankaluuksia erossa. Niitä sitten tulikin, joten en odottanut turhaa. (S24)

...tuskin kenelläkään on tällaista kokemusta, jossa ero tuo suuren helpotuksen elämään ilman että kumppanilla olisi jotakin mielenterveysongelmia. (S24)

Useat, jotka kokivat puolison olleen energiat kuluttava, olivat itse jättäjiä. Eroprosessin haasteellisuus näyttäytyi näissä tapauksissa eroa edeltävässä harkintavaiheessa. Tämä on tyypillistä tilanteissa, joissa on itse suhteesta lähtijän roolissa ja joutuu punnitsemaan suhteessa jatkamisen tai avioeron välillä.

Mielenterveysongelmat ovat usein avioeroja lisäävä tekijä niiden kuormittavuuden vuoksi. Kiisken (2011) mukaan yli 70 prosenttia suomalaisista pitää psyykkistä sairautta sopivana motiivina parisuhteen lopettamiselle. Toisaalta eron koettiin antavan mahdollisuuden itsenäistymiselle ja yksinäisyyden kaikkoamiselle, mistä johtuen ero tuntui helpotukselta:

Olin lähes nelikymppinen erotessani, ja sitä mieltä että nyt on korkea aika kyetä elämään jokunen tovi yksinkin. (S24)

Parisuhteessa ollessa koin yksinäisyyttä, mutta sitä en ole kokenut koskaan eron jälkeen. (S24)

Kiinnostavaa, että eräissä tapauksessa eron tuoma helpotus ilmeni yksinäisyyden häviämisenä. Tätä voi selittää esimerkiksi erittäin kontrolloiva ex-puoliso tai entisen puolison määrittämä asuinpaikka ja siitä johtuva omista sosiaalisista suhteista erilleen joutuminen. Toisinaan myös jätetty mies tunsi eron jälkeen helpotusta, vaikka oli itse joutanutkin osituksessa, jotta asiat saataisiin hoidettua mahdollisimman nopeasti ja kivuttomasti.

Avioeroa pidettiin myös odotettuna ajankohtana itsenäistymiselle. Tämä liittyi siihen, ettei mies ollut milloinkaan asunut yksin ja oli ollut parisuhteessa ainoastaan vaimonsa kanssa. Itsenäistymishalukkuus ja oman itsen etsiminen voi tällaisessa tilanteessa näyttäytyä tyypillisenä. Toisaalta positiiviseen mielialaan voi vaikuttaa kirjoittajan suhteellisen alhainen ikä ja mahdollisesti toiveikkuus uudesta toisenlaisesta parisuhteesta. Vanhemmat erittäin pitkässä avioliitossa olleet miehet sen sijaan ilmensivät haluttomuutta uuteen parisuhteeseen tai kokivat ”markkina-arvonsa” hyvin alhaiseksi.

Erosta helpottunut -kategoria esiintyi miesten ilmentämistä eroon liitetyistä tunteista toiseksi vahvimpana kategoriana, mikä oli itselleni hienoinen yllätys, koska avioeron kerrotaan olevan erityisesti miehille haasteellinen, elämän mullistava jopa romahduttava kokemus (esim. Sund 2005, 20). Tätä vasten eron kokeminen helpotuksena antoi toisenlaisen näkökulman. Myös Kiisken (2011, 227-228) tutkimuksessa miehet liittivät avioeroon positiivisiksi koettuja tunteita, kuten kiitollisuutta puolisoa kohtaan sekä helpotuksen tunnetta. Tuomen (2008, 56) tutkimuksesta puolestaan ilmeni, että miehet kokivat eron kriisinä, mutta toisaalta parisuhteen päätyminen oli myös helpotus.

Toisinaan minulle heräsi epäily siitä, kerrottiinko erosta helpotuksena itsesuojelullisista syistä. Voi olla, ettei omaa heikkoutta, kärsimystä tai pelkoa uudelleen satutetuksi tulemisesta pysty tuomaan julki. Sen sijaan parempana ratkaisuna saattaa näyttäytyä oman vahvuuden tai erohelpotuksen näyttäminen, vaikka

se ei täysin totta olisikaan. Muutamat eron helpotuksena kokeneet olivat itse jättäjiä – kaikkien kohdalla jättäjän tai jätetyn rooli ei selvinnyt. Tyypillistä tämän kategorian edustajille oli, että eron jälkeiselle elämälle oli positiivisia odotuksia ja uusi elämä näyttäytyi eron jälkeen ylipäättään parempana. Myös Kimpimäki (2012, 185) korostaa eteenpäin suuntautumista ja pyrkimystä olla onnellinen.

7.3. Suru avioliiton päätyttyä

Suru avioliiton päätyttyä -kategoria sisälsi miesten kuvailuja, joissa kerrottiin pahasta olost, musertavista tunteista, kaipuusta ja ikävästä entistä puolisoa kohtaan. Lisäksi esiintyi kipua kuvastavia ilmaisuja sekä tapahtuneeseen liittyvää epäuskoa. Miehet kertoivat myös alun itkuista. Avioerosta johtuva suru liittyi tavanomaisesti eroprosessin alkuvaiheeseen, jolloin erosta tai eroon johtavan tiedon saamisesta oli kulunut vasta vähän aikaa. Tällöin surusta kerrottiin akuutissa vaiheessa, jolloin tyypillisesti kysyttiin myös muiden avioerokokemuksista ja mahdollisista keinoista ylittää musertavat tunteet. Toisinaan erohetkeen liittyvistä tunteista kerrottiin vuosiakin jälkeenpäin. Silloin miehet muistelivat kokemiaan tunteita etäämmältä liittäen kertomiseen myös tekijöitä, joiden oli kokenut auttavat tilanteesta eteenpäin.

Miehet kertoivat avioeron jälkeen masennukseen viittaavista tuntemuksista sekä itkeskelystä. Mieli oli maassa ja avioeroa oli vaikea uskoa todeksi. Avioero tuntui vaikealta käsittää ja joissain tapauksissa eron jälkeen heräsi katkeruudenkin tunteita. Miehet kertoivat erityisesti siitä, miten eron jälkeen ”sattui”. Kimpimäen (2012, 83) mukaan lähes kaikki kokevat tärkeän intiimin suhteen loputtua surua.

Mietin onko tämä oikeasti totta vai kauheaa unta, en ainakaan haluaisi olevan totta. Muutama päivä on mennyt itkun vallassa, nytkin. Ja olo tuntuu siltä kuin jokin repisi minua sisältä kappaleiksi. (S24)

Sattuu niin kovin... Varsinkin ajatukset mitä se touhuu. (S24)

Itsellä tämä kaikki edessä ja tuntuu aivan mahdottomalta tämä kipu ja suru välillä ja välillä edes vähän paremmin. (S24)

Epäusko siitä, että avioero todella tapahtuu, liittyy todennäköisesti siihen, että on tullut yllättäen jätetyksi. Avioeron merkkejä ei ehkä ole nähty tai entinen puoliso ei ole kertonut tyytymättömyydestään avioliittoon. Miesten kertomuksista selvisi, että moni oli tullut jätetyksi ja vaimolla oli jo uusi suhde tai

ollut jo jonkin aikaan myös avioliiton aikana. Erityisen ”kipeältä” ero tuntui silloin, kun erosta oli hyvin vähän aikaa, eikä sitä ollut vielä ehtinyt juurikaan prosessoimaan. Myös kolmannen osapuolen liittyminen eroon teki erosta vaikeamman käsitellä (ks. Kimpimäki 2012, 181). Muutamilla miehillä tämä liittyi esimerkiksi pohdintoihin siitä, mitä ex-vaimo parhaillaan tekee uuden kumppaninsa kanssa – usein ajatukset viittasivat seksuaalisen kanssakäymiseen. Joissain tapauksissa ero tuntui niin haasteelliselta ja kipeältä, että myös ex-puolison suvusta ja tutuista hankkiuduttiin eroon, mikä puolestaan johti yksinäisyyteen:

...olin tosi paskana eron jälkeen. Mut jätettiin ja ero oli lopulta tosi riitaisa ja lapsien takia käytiin jopa käräjillä kun ei osattu keskenämme sopia mistään. - - Eron jälkeen halusin kaikki exän tutut ja suvun pois elämästäni, halusin olla mahdollisimman kaukana hänestä koska se aika oli todella raskasta, lapsethan oli joten olimme viikottain tekemisissä. - - Ite vihasin eron jälkeen yksinoloa kurruttoa, tai pelkäsin... (S24)

Avioerosta ylipääseminen voi tuntua erittäin hankalalta, jos ympäristössä on asioita, jotka muistuttavat ex-vaimosta. Toisinaan saatetaan päätyä ratkaisuun, jossa pyritään eliminoimaan tekijät, jotka tuovat entisen elämän mieleen. Monesti nämä asiat ovat ihmisiä, mikä voi johtaa yksinäisyyteen ja sosiaalisen tukiverkoston kapenemiseen. Mikäli avioliitosta on lapsia, hankaloituu tilanne entisestään, sillä lasten asioista tulisi pystyä sopimaan vielä parisuhteen päättymisen jälkeen. Tulkitsen, että puolison tuttujen ja sukulaisten poistaminen elämästä on lyhytjänteinen ratkaisu, joka voi helpottaa eroon liittyviä musertavia tunteita hetkellisesti, mutta ei varsinaisesti auta eron käsittelyssä. Sen sijaan erosta selviytyminen voi pitkittyä sen seurauksena, että kyseisiä ihmisiä saattaa kohdata myöhemmin, jolloin eroon liittyvä kipuilu saattaa nousta pintaan yhä uudelleen.

Surua esiintyi myös jättäjillä, jota kuvailtiin hetkellisenä kipuna, jonka jälkeen vuosienkin yksin eläminen tuntui hyvältä. Toisaalta jättäminen näyttäytyi pakkona ja erittäin musertavana kokemuksena, koska surun ja tuskan joutui käymään läpi yksin. Eroon liittyi myös syyllisyyttä.

Sattuu niin... Avioliiton kuoleamisen myötä osa itsestänikin tuntuu kuolleelta... Välinpitämätön olo... Rakkauslaulut oksettaa.. Käsikkäin käveleviä ihmisiä katson paksun lasin läpi, tunteettomana...Lapsiperheitä katson niin kuin kaitsoisin menneisyyteen. Ollutta ja mennyttä. (S24)

Tunnet syyllisyyttä ja olet kaikin puolin ikävä ihminen. Joudut käymään valtavan tunneskaalan läpi lähes yksin ethän ole se jätetty, se hylätty josta tuntuu ikävältä. Joudut suruissasi hoitamaan monet käytännön asiat. (S24)

Jättäjien puheenvuoroissa esiintyi epätoivoa ja surua hieman erilaisin tavoin kuin jätetyillä. On mahdollista, että avioliiton on joutunut purkamaan tahtomattaan – rakkaus ei ole kadonnut, mutta olosuhteet avioliitossa eivät ole enää hyvät esimerkiksi pienten lasten kasvamista tai omaa mielenterveyttä ajatellen. Tällaisen tilanteen voisi kuvitella johtuvan esimerkiksi vaimon alkoholismista, vakavista mielenterveysongelmasta tai väkivaltaisuudesta. Toisaalta eroa kuvailtiin vaikeaksi, mutta samaan aikaan kirjoittajat pohtivat, ettei omaa onnellisuutta voida sysätä vaimon vastuulle, vaan jokaisen on huolehdittava omasta onnellisuudestaan itse. Jättäjän vaikeaa roolia kuvailtiin myös yksin jäämisenä, koska jättäjällä ei ikään kuin ollut oikeutta pyytää apua tai kokea surua perheen ja parisuhteen menetyksestä. Toisaalta Victor Jeleniewski Seidler (2011, 440) yhdistää heikkouteen liitettävien tunteiden, kuten surun, näyttämättä jättämisen aiempiin miehen malleihin – mies saattaa tiedostamattaankin säädellä omaksumalleen miehisyydelle epäedullisia tunteita, koska pelkää joutuvansa muiden torjumaksi osoitettuaan ”hyödyttömyytensä”. (Kiisken (2011, 230) tutkimuksen mukaan jättäjät selviytyivät erosta jätettyjä paremmin, mutta lapsiin liittyvä syyllisyys oli erossa aloitteellisilla suurempi kuin jätetyillä.

7.4. Avioliiton loppu oli katkeruuden alku.

Avioliiton loppu oli katkeruuden alku -kategoriassa katkeruus ilmeni miesten kokemina vihan ja loukkaantumisen tunteina, pettymisenä vaimon valehteluun sekä pyrkimykseen piilottaa salasuhte. Miehet myös ilmensivät itse yrittäneensä kaikkensa, jotta avioliitto olisi voinut jatkua. Katkeruus liittyi selvästi kolmansien osapuolien olemassa oloon. Kahta epäselvää tapausta lukuun ottamatta kaikilla tämän kategorian miehillä oli lapsia. Jokaisella miehellä katkeruuteen yhdistyi vaimon taholta tapahtunut salailu. Tyypillisimmin salailu liittyi salasuhteeseen, mutta myös mielenterveysongelmien peittelyyn. Katkeruuteen kytkeytyviä vihan tunteita nostattivat erityisesti vaimon valheellisiksi koetut pyrkimykset erota ystävinä.

Ja sittenhän se varsinainen helvetti alkoikin. Yhteistyöhaluisesta näennäisesti siveyden sipulista kuoriutuikin varsinainen katkera peto. Olen tässä koko kesän joutunut hoitamaan kaikki käytännön asiat, talonmyynti takkuilee kun vaimo kääntyilee kuin tuuliviiri. (S24)

Mulla sama, hirveä viha ja katkeruus puski eron jälkeen. - - Ite olin valmis tekee sen liiton eteen töitä mut exä lähti, oli vaikee pala purtavaks ku joku toinen pystyy tekee sun elämään noin ison päätöksen - - ero tuli silloin ihan puskista. En kerta kaikkiaan tajunnu et mikä meni vikaan.- - Kun koko paska kaatu päälle ni sit huomasin et oli vaikka mitä asioita elämässä käsittelemättä...(S24)

Suhdetta minulla ei ole ikävä mutta tuntuu vain oudolta. Viimeisen neljän vuoden aikana olen sairastunut osin fyysisesti, osin psyykkisesti. - - Kynnysmattona täälläkin oltu, useita vuosia. Vaimo kävi töissä toisella paikkakunnalla jossa viipyi minimissään ma-ke mutta useimmiten ma-pe. Minä huolehdin lapsesta ja talouden ylläpidosta sillä välin, kun hän riiasi työn ohella pomonsa kanssa. (EE)

Miehet kertoivat erityisesti valehtelun vahvistaneen vihan tunteita, eikä niinkään sen, että vaimolla oli suhde avioliiton ulkopuolella. Kimpimäen (2012, 181) mukaan intiimin suhteen osoittautuminen valheelliseksi satuttaa syvältä ja erosta toipumiseen kuluu kyseisen tutkimuksen mukaan vuosia. Katkeruus liittyi myös siihen, että joissain tapauksissa miehet kokivat huolehtineensa kodista ja lapsista sillä välin, kun vaimo petti. Useissa tapauksissa vaimon uusi suhde oli kehkeytynyt työkaverin tai pomon kanssa. Tästä johtuen vaimon uusi kumppani saattoi olla miehelle ainakin kerrotun tasolla tuttu henkilö, mikä voi osaltaan vahvistaa vaimon epäluotettavuutta ja koettua katkeruutta. Eräässä tapauksessa katkeruutta koettiin myös vaimon ystäväryhmää kohtaan, joiden pariin vaimo oli enenevässä määrin hankkiutunut. Tämän ryhmän koettiin edesauttaneen eroa, vaikka toisaalta mies ymmärsi eron juurisyiden paikantuvat parisuhteeseen. Epäreilulta tuntui myös se, että omista hyvistä pyrkimyksistä huolimatta vaimo saattoi ikään kuin päättää avioliiton jatkosta ilman parisuhteen pelastusyriityksiä. Kaikki eivät kuitenkaan olleet tulleet jätetyiksi, vaan joukossa oli myös jättäjä, vaikkakin myös tässä tapauksessa vaimolla oli uusi suhde:

Vaimo löysi työkaverinsa. Olivat olleet ainakin vuoden yhdessä ja yllättäen kaikki syy olikin minussa. Se työkaverikin rupesi kirjoittamaan minulle, kuinka paska ihminen olen. No ei sellaista kestänyt ja otin eron. Vaimo loukkaantui ja teki minusta lastensuojeluilmoituksia ja yhden rikosilmoituksenkin. Kaikki aiheettomia. Hän halusi varmasti todistaa maailmalle, kuinka paska ihminen olen. Outo tyyppi kyllä oli hän. Ensin hankki jonkun kaverin ja sitten kovasti teki työtä, että pystyi olemaan kansani tekemisissä tai ainakin muistuttamaan olemassaolostaan. (S24)

Muutamassa tapauksessa katkeruuteen liittyi epätoivoa ja pettymyksen tunteita. Miehet kertoivat kahdessa puheenvuorossa vaimon mielenterveysongelmista sekä narsismista. Toisessa tapauksista vaimo

oli kertonut löytäneensä sielunkumppaninsa internetissä muutama viikko sitten ja oli tästä syystä valmis hylkäämään yli 10 vuoden yhdessäolon. Toisessa puolestaan kerrottiin vaimon salanneen mielenterveyteen liittyvän sairautensa. Eräs mies puolestaan oli pettynyt odotettuaan vaimonsa muuttuvan.

2-3 viikkoa sitten saapunut avioerohakemus löi minut täysin ällikällä. - - Jos haluat vinkin jatkon kannalta, ei kannata enää seurustella mielenterveysongelmaisen kanssa. - - Tunnen kaikesta huolimatta rakkautta vaimoani kohtaan, mutta myös mittaamatonta surua, ahdistusta, kateellisuutta ja katkeruutta (en mustasukkaisuutta tai vihaa). (EE)

Puolet elämästäni toivoin että toinen muuttuisi mutta turhaan. Sama katkeruus hukkaan heitetystä vuosista. (S24)

Näissä tapauksissa eron prosessointi oli joko aluillaan tai erosta ei oltu selvitty vuosienkaan analysoinnista huolimatta. Katkeruus rasitti mieltä edelleen. Katkeruutta ja epätoivon tunteita näytti lisäävän erityisesti se, ettei ollut mahdollisuutta käydä tunteitaan läpi lähipiirissä olevien ihmisten kanssa, koska ystäviä ei joko enää ollut tai miespuoliset ystävät eivät olleet kiinnostuneita syvällisestä avioeron puimisesta. Myös eron yllättävyys ja koettu petos lisäsivät katkeruuden tunteita. Toisaalta katkeruus kohdistui menetettyihin vuosiin, koska mies oli pitkään odottanut vaimonsa muuttuvan. On mahdollista, että pettymys kohdistuu tässä tapauksessa myös mieheen itseensä (Kimpimäki 2012, 179), koska oli jäänyt vuosiksi odottamaan puolison muuttumista. Ehkä miehellä ei ollut rohkeutta tai muusta syystä mahdollisuutta lähteä suhteesta.

7.5. Avioeron jälkeen ahdistunut, voimaton ja yksin

Avioeron jälkeen ahdistunut, voimaton ja yksin -kategoria sisältää nimensä mukaisesti useita miesten ilmentämiä avioeroon liitettyjä tunteita. Monet kokivat eron jälkeen yksinäisyyttä, epäonnistumisen tunteita sekä häpeää. Toisaalta olo tuntui lamaantuneelta sekä voimattomalta, koska ero tapahtui ikään kuin oman vaikutuspiirin ulottumattomissa.

Useat miehet tunsivat olonsa yksinäiseksi avioeron jälkeen. Yksinäisyys liittyi rakkaan ihmisen katoamiseen elämästä, niin kuin myös kodin ja lasten kanssa vietetyn arjen katoamiseen. Ahdistus ja yksinäisyys ilmenivät myös keskusteluseuran puuttumisena ja yksinäisenä ongelmanratkaisuna aiemmin

tapahtuneen yhdessä pohtimisen sijaan. Toisaalta yksinäisyys liitettiin myös jättäjän roolista johtuvaksi, jolloin tuen pyytämisen ei koettu olevan sopivaa. Yhtä lukuun ottamatta yksinäiseksi itsensä kokeneet miehet olivat jätettyjä.

Elämäntäni putosi tuolloin pohja, ja tiedossa oli pari viikkoa ahdistusta ja unettomuutta." vaikeinta kaikessa on tämän tilanteen niin jyrkkä yksipuolisuus: kun ennen yhteisiä tai omia ongelmia on voinut ratkoa sen ihmisen kanssa, johon on tiennyt sitoutuvansa loppuelämäkseen, katoaa siitä vierestä lähes täysin, on itse tosi hukassa ja yksin. (EE)

Tunnet syyllisyyttä ja olet kaikin puolin ikävä ihminen. Joudut käymään valtavan tunneskaalan läpi lähes yksin ethän ole se jätetty... (S24)

Yksinäisyyden kokemuksia ilmeni pääasiassa niillä, jotka olivat eroprosessin alkutaipaleella. Yksinäisyyden ja ahdistuksen kokemista selittää oletettavasti juuri tapahtunut muutos elämässä - uudenlaista arkea ollaan vasta aloittamassa. Toisaalta on tavanomaista, että sosiaaliset suhteet rakentuvat vaimon ystävien ja suvun varaan, joten eron tapahtuessa saattavat nämä ihmissuhteet kaikota (Sund 2005, 20). Vanhojen tai uusien ystävyysuhteiden lämmittely on näin ollen ajankohtaista. Jättäjän kokema yksinäisyys saattaa selittyä syyllisyydellä ja häpeällä, joka estää yhteyden ottamisen läheisiin. Toisaalta esteet saattavat lähtijän tapauksessa olla itse rakennettuja ja todellisuudessa läheisiä ihmisiä saattaisikin pyydettyä olla tukena. Haarakangas (2011, 38) selvittää, että joissakin parisuhteissa puoliso jaksaa kestää nöyryytystä ja väkivaltaakin, koska yksin jääminen tuntuu pahemmalta kuin huonon kumppanin kanssa eläminen.

Vain yksi mies kertoi viestissään tunteneensa häpeää avioeron jälkeen. Myös Kiisken (2011, 228-227) tutkimuksen miehet kokivat häpeän tunteita. Epäonnistuminen liitettiin kykenemättömyyteen pitää perhe kasassa. Avioero aiheutti myös voimattomuutta ja lamaantumista. Avioerot olivat näissä tapauksissa kestäneet kymmenestä kahteenkymmeneen vuotta.

Sitten vaimoni löysi itsensä ja tarpeensa antautua milloin sattuu ja kenelle sattuu. Aikani asiaa ja itseäni häpeilin ja syyttelin, kunnes tajusin, että vika ei olekaan minussa. (S24)

Tällaisessa tilanteessa tunnen itseni paitsi voimattomaksi myös epäonnistuneeksi, koska en pysty pitämään perhettä kasassa. (EE)

Tämä lamautti minut täysin ja jäinkin muun syyn varjolla sairaalomalte. Tuntui kuin perkeleellinen kivi jysähti rintakehään ja jäi siihen. (EE)

Häpeän tunteet voivat liittyä miehisyyteen ja siihen, että kokee epäonnistuneensa vaimon seksuaalisten tarpeiden tyydyttämisessä. Myös perheen kasassa pitäminen on saattanut tuntua olleen miehen vastuulla (Lidman 2015, 223). Todellisuudessa parisuhteen molemmat osapuolet ovat vastuussa siitä, miten perhe-elämä ja parisuhde etenee. Avioerolla voi myös olla erittäin lamauttava vaikutus, jolloin edellä olevan sitaatin tapaan on jäätävä sairauslomalle, koska työelämä näyttäytyy liian haasteellisena eron akuuttivaiheessa.

8. Erosta selviytyminen suomalaismiesten kokemana

Käsittelen tässä luvussa tutkimustulokset suomalaismiesten avioerosta selviytymiseen liittyen. Aloitan käymällä läpi selviytymisen käsitettä ja sitä, millaisia erityisiä piirteitä liittyy miesten eroselviytymiseen. Tämän jälkeen esittelen avioerosta selviytymiseen liittyvät tutkimustulokset. Olen jaotellut selviytymisen kahteen pääkategoriaan, jotka ovat niin sanottuja tilannekategorioita: onnistuneesti prosessoitu ero ja käsittelemätön tai keskeneräinen ero. Nämä kaksi pääluokkaa sisältävät neljä alaluokkaa, joissa ilmennän selviytymiskeinoja, joilla avioero on prosessoitu onnistuneesti ja keinoja, joilla eroprosessi on keskeytynyt, meneillään tai kokonaan läpikäymättä. Onnistuneesti prosessoitu ero näyttäytyi aineistossa vahvimpana – kirjoittajat olivat maininneet yli tuplasti useammin tähän pääluokkaan liitettyjä selviytymisen tekijöitä. Esittelen ensimmäisenä vahvemmin esiin nousseen pääluokan. Molemmissa pääluokissa myös alaluokat on avattu merkitsevyyssjärjestyksessä alkaen aina tärkeimmästä luokasta.

8.1. Onnistuneesti prosessoitu ero

Onnistuneesti prosessoitu ero-pääkategoria käsittää neljä alakategoriaa: käsitellyt aktiivisesti eroa tai hyväksynyt tapahtuneen, ihmissuhteet eronneen tukena, oman hyvinvoinnin edistäminen ja uusi elämä. Aineistosta löytyi hieman yli 80 tähän pääluokkaan sisältyvää ilmaisua. Alakategoriat esiintyivät hyvin tasavahvoina. Aktiivisesti käsitellyt eroa tai hyväksynyt tapahtuneen sekä ihmissuhteet eronneen tukena -kategoriat ilmenivät lähes tasaväkisinä ja kolmantena esiintyvä oman hyvinvoinnin edistäminen -luokka sisältää vain muutaman ilmaisun vähemmän. Uusi elämä -kategoria jäi edeltäjästään viidellä ilmaisulla.

8.1.1. Käsitellyt aktiivisesti eroa tai hyväksynyt tapahtuneen

Käsitellyt aktiivisesti eroa tai hyväksynyt tapahtuneen -kategoriassa esiintyi 24 ilmaisua. Aktiivinen avioeron käsittely osoittautui vahvimmaksi erosta selviytymisen keinoksi. Prosessoinnin myötä ilmennettiin myös omaa henkistä kasvua. Eroa oli joissain tapauksissa käsitelty myös ex-puolison kanssa – toisinaan aikojenkin kuluttua, mikä oli koettu hyödylliseksi. Erosta selviytymiseen on vaikuttanut myös tapahtuneen hyväksyminen sekä toisaalta varmuus siitä, että eropäätös on ollut omassa tilanteessa oikea ratkaisu. Toisinaan erosta selviytymistä kuvattiin ajan myötä tapahtuvana ilmiönä.

Aktiivista eron analysointia kuvailtiin eri tavoin. Jotkut olivat analysoineet eroa vuosia, mikä liittyi erityisesti siihen, että miehet harkitsivat puolison jättämistä. Pitkällistä harkinta-aikaa kuvattiin liitosta irrottautumisena ja tähän liittyvänä suruaikana. Toisaalta eräässä tapauksessa aktiivinen käsittely ilmeni pyrkimyksenä ymmärtää omaa epäjohtonmukaista käytöstään, mikä liittyi toistuvaan pettämiseen ja kykenemättömyyteen irtautua avioliitosta. Myöhemmin miehelle muodostui käsitys siitä, että vaimo oli tarjonnut kaivattua turvaa, mutta mies ei kokenut koskaan rakastaneensa vaimoaan. Tämän jälkeen ero kuvastui parhaana ratkaisuna yli 20 vuotta kestäneelle avioliitolle. Toisaalta erosta selviytymisen tärkeimpänä tekijänä pidettiin nimenomaan omaa henkistä kasvua ja ymmärrystä siitä, mikä on haitallista itselle tai lapsille. Erosta selviytyminen nähtiin myös aaltoilevana prosessina, joka ei edennyt tasaisesti kohti parempaa olotilaa. Eräässä tapauksessa oli muodostunut käsitys siitä, että ero olisi pitänyt hoitaa toista kunnioittaen pidättäytymällä uusista parisuhteista. Tämä olisi edesauttanut jatkoa ex-puolison sekä lasten kanssa.

Ehkä tärkein asia kokonaisuuden kannalta löytyy oman päänsisäältä. Itse vuosi sitten eronneena vaimoni tahdosta vihan ja katkeruuden hävittäminen mielestä on ehkä tärkeintä koska lapset aistivat sen. (S24)

Ainakin mulle teki hyvää nollata oma nuppi totaalisesti vanhasta ja saada aivot uudelle radalle, pääsi irti niistä -näin on aina tehty-rutiineista. Tajusin monia asioita itsestäni, löysin paljon parannettavaa myös. (S24)

Exäni meni naimisiin ja mulle tuli pitkästä ajasta todella haikea olo. En oikein tiedä miksi olo oli niin outo, oli vähän samanlainen olo kuin eron jälkeen surkeimmillani muttei tietenkään niin pahasti. Samalla nautin tästä olostani koska minulla oli sellainen tunne että tämä on viimeinen kerta kun tällainen surkeuden aalto exäni takia tulee ja samalla se oli jotenkin hirveän helpottava tunne. (S24)

Eron aaltomaisuutta avasivat erityisesti ne, joilla erosta oli kulunut puoli vuotta, mutta joissain tapauksissa myös kaksi vuotta eron jälkeen. Jälkimmäisissä tapauksissa tilanteeseen liittyi jotakin erityistä, kuten ex-puolison naimisiin meno, mikä ikään kuin sinetöi avioeron lopullisesti.

Ainoastaan kaksi kirjoittajaa kertoi käyneensä eroa läpi entisen puolisonsa kanssa, mikä koettiin hyödylliseksi. Molempien liitot olivat kestäneet hieman yli 10 vuotta ja toisessa tapauksessa lasten hyvinvoinnin takaaminen oli johtanut siihen, että vielä pitkänkin ajan kuluttua hakeuduttiin ulkopuolisen avun piiriin.

Pari vuotta eron jälkeen ex - teki pahoinpitelystä johtuvan rikosilmoituksen. Se päättyi syyttämättäjättämispäätökseen. Tämän jälkeen meinimme vielä perheneuvolla ex:n kanssa, koska lapsi kärsi suunnattomasti kireistä väleistä. Nyt olemme hyvässä tilanteessa. Olen onnellinen, lapsi on onnellinen, vaimo on onnellinen, ex on onnellinen. (S24)

Osa oli hyväksynyt avioeron ja piti sitä hyvänä ratkaisuna, mikä ilmeni esimerkiksi pohdintoina siitä, miksi ei ollut eronnut aiemmin. Pohtijat olivat jättäjiä, mikä voi osaltaan selittää sitä, että jättäjän taholta tyyppillisenä ilmenevä pitkä pohdinta-aika saattaa jälkikäteen näyttäytyä turhana. Kaikkien eron hyväksyneiden joukossa oli vain yksi jätetyksi tullut. Yhteensä kirjoittajia oli kuusi kappaletta.

Uskon että exänikin allekirjoittaa, että ero oli paras ratkaisu ja se olisi pitänyt ymmärtää tehdä jo paljon aikaisemmin meidän kohdalla. Mutta se tottumus, pelko ja turvallisuus.. Ne vääristää tilannetta. (EE)

Toisaalta osa oli hyväksynyt eron ikään kuin lannistuneesti. Tämä kuvastui pohdintoina omasta kelpaavuudesta parisuhdemarkkinoilla ja tyytymisestä yksin elämiseen. Eron jälkeinen elämä ei myöskään aina auennut helpotuksena, mutta oman elämän realiteetit hyväksymällä erosta selvittiin. Myös sen hyväksyminen, ettei itse kyennyt tekemään ex-puolisoa onnelliseksi, edesauttoi eroselviytymisessä. Kiianmaan (2008, 59) mukaan ihmiset, jotka näkevät suhteen päättymisen syiden olevan pelkästään kumppanissa, toistavat itseään myös tulevaisuuden suhteissa, mikä ei oman henkisen kasvun kannalta ole hedelmällistä.

...mietit kelpaatko enää kellekään. - - Olet vanha kurppa, joka kelpaa hetken huvitteluun jollekin. Vähitellen tajuat ja hyväksyt ettet oikeastaan haluakaan enää ketään, et tunne enää mitään etkä enää haluakaan kenellekään itseäsi avata, kehenkään kiintyä etkä kehenkään pettyä. (S24)

Olen elänyt omaa elämää jo vuosia. Silti mielisairaasta exästä riittää edelleen ongelmia Kun esim. ex tuottaa eron jälkeenkin paljon haittaa, harmia ja vahinkoa, on tietysti vaikeampaa elää täysin omaa elämää. Mutta olen jo hyväksynyt senkin, että juuri minun omaan elämään kuuluu yhä vaan toistaiseksi exän temppuili. Joskaan ei onneksi suoraan, vaan läheisten kautta. (S24)

Muutamit keskustelufoorumien kirjoittajista pitivät ajan kulumista erosta selviytymisensä selityksenä. Heille kaikille oli yhteistä positiiviset ajatukset myös tulevaisuuden suhteen, jota kohti kuljettiin

toiveikkaina. Myös muita neuvottiin hoitamaan käytännön asiat järjestykseen ja suuntaamaan kohti tulevaisuutta itsestään huolehtien. Myös Kiiski (2011, 187) korostaa tulevaisuuteen suuntautumisen merkitystä avioeron aiheuttamassa muutostilanteessa.

Mutta joo, ajan kanssa helpottaa, nyt kannattaa vaan hoitaa kaikki mahdolliset ositukset yms. jutut pois alta. (S24)

8.1.2. Ihmissuhteet eronneen tukena

Ihmissuhteet eronneen tukena -kategoria esiintyi lähes yhtä usein aineistossa kuin edeltävä kategoria. Avioerossa miestä auttaneiksi ihmissuhteiksi nimettiin erityisesti lapset. Myös uusi parisuhde ja sukulaiset sekä ystävät olivat tärkeitä. Miehet pitivät tärkeänä, että eron jälkeen hakeutui ihmisten pariin puhumaan, olivat he sitten tuttuja tai tuntemattomia.

Lähes kaikilla kirjoittajilla oli lapsia. Lasten tärkeyttä erosta selviytymisessä kuvailtiin monin tavoin. Lasten on kerrottu estävän omaa katkeruutta entistä puolisoa kohtaan, koska ex-vaimo on mahdollistanut lasten olemassaolon ja lapset koettiin elämän tärkeimpänä asiana. Eräs mies kertoi lasten olevan syy poikkeuksellisen hyviin väleihin sekä entisen kumppanin että tämän sukulaisten kanssa. Jotkut puolestaan pohtivat, ettei ollut tarvetta uudelle parisuhteelle, vaan lapset riittivät. Eräs mainitsi, että teini-ikäinen lapsi auttoi jaksamaan lähes parikymmentä vuotta kestäneen liiton päätyttyä. Eräessä tapauksessa isyys ilmeni eron jälkeen parempana, joskin oli huolestuttavaa, että ainoastaan lapset näyttäytyivät elämässä merkityksellisinä tekijöinä kaiken muun jäädessä toissijaiseksi. Onnea koettiin myös siitä, että oli eron jälkeen lapsensa lähivanhempi.

selvisin keskittymällä tärkeimpään eli poikiimme. - - Lapset jotka ovat elämän rikkaus ovat osoitus siitä että elämä ei ole mennyt hukkaan. (S24)

Oon parempi isä kuin ennen ja nautin oikeestaan elämästä enää vain tehdessäni lasteni kanssa jotain jonka koen tärkeäksi. Uusi kumppani ei oikein ymmärrä tätä haluani tehdä mutta itse olen sitä mieltä että kumppaneita löytyy kyllä, lapseni elää kapsuutensa vain kerran. Harmittaa myös kireät välit exään koska se heijastuu lapsiin. (S24)

16-v tyttäreni yrittää piristää minua. Juttu seuran hakeminen on ollut vaikeaa, mistään ei löydy kaveria kenelle keskustella. Huonoimpina päivinä olen jopa miettinyt kaiken paskan lopettamista, mutta ihana tyttäreni on saanut vielä jaksamaan. (EE)

Kontulan (2013, 199) mukaan yhteisasumisen jatkuminen lasten kanssa auttaa selviytymään avioerosta. Noin puolet lasten merkitystä korostaneista kirjoittajista olivat eroprocessoinnissa vasta alussa. Tulkitsen, että lapset kiinnittävät arkeen, antavat läheisyyttä ja voivat samalla toimia pontimena muihin eroselviytymisen keinoihin. Ainoastaan yksi kirjoittajista ei vuosienkaan prosessoinnista huolimatta ollut täysin selvinnyt erosta. Lapset osoittautuivat miesten eron jälkeisessä elämässä erittäin tärkeiksi ja olivat ihmissuhteet eronneen tukena -kategorian tärkein yksittäinen miesten nimeämä ihmissuhde erosta selviämisessä. Toisaalta näyttäytyi huolestuttavana, että teini-ikäinen lapsi nimettiin ainoaksi tunteiden purkamisen väyläksi ja itsemurhaa estäväksi tekijäksi, mikä on oletettavasti kohtuuttoman raskas taakka nuorelle kannettavaksi. Koskelan (133; 140-141) mukaan miestä auttaa erosta eteenpäin erityisesti suhde aikuisiin tai aikuistuviin lapsiin.

Uutta parisuhdetta ilmennettiin erittäin positiivisena asiana. Yhtä lukuun ottamatta kirjoittajat olivat jätettyjä. Joissain tapauksissa uusi puoliso oli huomattavasti miestä nuorempi, jolloin suhde avautui itsetunnon pönkityksenä ja mahdollisesti myös puhtaana ilona sekä humoristisina viittauksina omaan vetovoimaan. Muissa keskustelijoissa tämä herätti pääasiassa närkästystä. Uuteen suhteeseen oli toisinaan hankkiuduttu erittäin nopeasti ja suhde toimi ikään kuin pakokeinona lähteä pois paikkakunnalta, jossa ex-puolison kanssa välit olivat muuttuneet hankaliksi. Kirjoitusten perusteella uusi parisuhde esitettiin neutraalisti silloin, kun eroa oli käsitelty pitkään joko entisen liiton aikana tai eron jälkeen. Erään jätetyn kohdalla uusi suhde uhkasi koitua miehen kohtaloksi, koska uusi puoliso menehtyi vakavaan sairauteen, mikä oli miehelle musertavaa, mutta myöhemmin hän palasi yhteen ensimmäisen vaimonsa kanssa.

... eron surutyön tein jo liiton aikana ja muutin heti eron jälkeen uuden rakkaani luo jonka olin tuntenut jo jonkin aikaa. (S24)

Tapasin vuoden päästä naisen, olimme yhdessä 3 vuotta, hän sairastui vakavasti, kuoli ja haudattiin. Yritin päästä päiviltäni, tyttärelleni oli laittanut hyvästiviestin. Heräsin teholta seuraavana päivänä, tytär oli hälyttänyt ambulanssin tänne 30 km päässä keskustasta. - - kahdeksan erovuoden jälkeen yhdessä – alussa mainitsemani vaimon kanssa. Olemme opetelleet uudelleen yhteiselämää. Ei ole ihan helppoa ollut takapakit, eikä oleminen/eläminen helpota heti vielääkään. ☺☺☺ (EE)

Miehille on tyypillisempää hakeutua nopeasti uuteen suhteeseen. Myös Kauppisen (2013, 104-105) tutkimuksen miehet pitivät uutta suhdetta tärkeänä. Kiianmaan (2013, 124) mukaan uusi parisuhde ei nopeuta eroa, vaan voi hidastaa sitä. Moni mies ei kuitenkaan usko selviävänsä erosta ilman parisuhdetta, eikä miehellä monestikaan ole sellaisia ystäviä, joihin eron hetkellä turvautua (Linnankoski & Valtonen 2008, 73-74).

Eroselviytymisessä auttaneita muita ihmissuhteita olivat sukulaiset, ystävät sekä kokonaan uudet tuttavuudet. Lisäksi korostettiin uuden parisuhteen tarpeettomuutta ja painotettiin, että ystävät ja lapset sekä lapsenlapset riittävät täyttämään ihmissuhdetarpeet. Eräässä tapauksessa ystävyysuhteiden kerrottiin katkenneen jo avioliiton alussa siitä syystä, että ystävät olivat puhuneet vaimosta toistuvasti pahansuovasti. Vaimon jätettyä miehensä olivat sukulaiset kuitenkin tukena. Sukulaisten tuki ilmeni myös asuinsijan antamisena. Myös täysin tuntemattomat eronneet mainittiin merkityksellisenä väylänä purkaa omia tuntojaan. Selviytymisen kannalta pidettiin tärkeänä ihmisten pariin hakeutumista, mutta samalla varoitettiin rasittamasta toisia liikaa omilla murheilla ja kehoitettiin sen sijaan kääntymään ammattilaisten puoleen (vrt. Kauppinen 2013, 140-141).

Omasta kokemuksesta voin kertoa, että niitä ystäviä ja apua löytyy yllättäviltä tahoilta ja niistä voi tulla todella hyviä ystäviä, vaikka et olekaan heitä pitkään tuntenut. (EE)

Olen viimeinkin saanut kerrottua sukulaisilleni elämänmuutoksestani, ja he ovat olleet tukenani. (EE)

Mulla oli paljon täysin tuntemattomia eronneita ihmisiä kenenkä kanssa keskustelin aikanaan, se tuntui hyvältä purkaa paineita. (S24)

Muiden ihmisten kuormittamisen varominen voi olla miestyypillistä ja erityisesti iäkkäämmille miehille ominaista. Aineistossa asiaa ilmentänyt mies oli yli 60-vuotias, jonka mukaan iäkkäänä ei enää pidä rakentaa olemistaan yhden ihmisen varaan. Todennäköisesti ennen 1960-lukua syntynyt mies on elänyt perheessä, jossa miehen kuului toteuttaa perinteisen miehen roolia ja olla näyttämättä tunteitaan – etenkin surua (esim. Kiianmaa 2013, 20). Tässä kategoriassa iäkkäämmät miehet suhtautuivat negatiivisesti uuteen parisuhteeseen, mitä voi selittää pitkät avioliitot ja kokemus siitä, että vihdoin pääsee elämään omanlaistaan elämää. Toisaalta ymmärrän, että kyse voi olla epävarmuudesta uutta tilannetta kohtaan - viimeisimmästä seurustelutarkoituksessa sovitusta tapaamisesta on saattanut kulua useita kymmeniä vuosia.

8.1.3. Oman hyvinvoinnin edistäminen

Oman hyvinvoinnin edistäminen -kategoria sai yli kaksikymmentä mainintaa ja sisältää lukuisia erilaisia keinoja, joista tärkeimpänä erilaiset liikunnalliset harrastukset. Tässä kategoriassa esiintyy mainintoja ammattiavun piiriin hakeutumisesta, kuten myös tunteiden purkamisesta kirjoittamisen keinoin. Omaa hyvinvointia edistettiin myös muutamilla toisistaan poikkeavilla tavoilla, kuten ravinnon ja lääkkeiden sekä internetistä löytyvän itseapu -materiaalin avulla. Myös työssä käyminen avautui yhtenä eroselviytymisen keinona.

Useat miehet pitivät liikkumista erittäin tärkeänä eroselviytymisen keinona. Tämä esiintyi mainintoina uuden harrastuksen aloittamisesta ja vanhaan harrastukseen keskittymisenä. Myös Kalenius-Hintikan (1998, 1) tutkimus tukee harrastusten merkityksellisyyttä elämänhallinnan uudelleen saavuttamisessa. Pitkät pyörälenkit mainittiin vihan laannuttamiskeinona. Myös eron jälkeiseen aikaan sovitettu eräretkeillen vietetty vuorotteluvapaa osoittautui tehokkaaksi keinoksi unohtaa rikkoutunut liitto. Toisaalta myös tavanomaisempi ulkoilu auttoi jaksamaan. Ilmeni myös viittauksia huippu-urheilijamaiseen ja kovaan treenaamiseen. Juokseminen, urheilu sekä kuntoilu liitettiin useissa puheenvuoroissa omien ajatusten selvittämiseen.

Jäin vain heti samana syksynä vuorotteluvapaalle ja vietin aikaani erästellin, Siellä ei tullut koko ero ja kariutunut liitto mieleen. Totta kai välillä kävi mielessä mutta jotenkin sen ajattelukin tuntui typerältä ja vastenmieliseltä, joten se vain unohtui. Olen aina ollut myös yksinään viihtyvää sorttia, että kaipa sekin vaikutti asiaan. (S24)

Aloin treenaa hullun lailla, joka toisen viikon olin kunnon isä ja joka toisen olin ihan kujalla "nauttimassa" vapaudesta (S24)

Toisaalta moni pyrki maksimoimaan hyödyn lasten ollessa toisella vanhemmallaan ja hakeutumalla pelkästään aikuisille suunnattuun harrastukseen. Useampi painotti oman vartalon kuntoon laittamisen tärkeyttä, jolla koettiin olevan suora hyöty myös henkiselle hyvinvoinnille. Jotkut halusivat viettää eron jälkeen aikaa yksin hakeutumalla erämaaolosuhteisiin, eivätkä kaivanneet keskusteluseuraa. Eräs mainitsi eron pohtimisen tuntuneen "typerältä ja vastenmieliseltä", mikä voi viitata siihen, että avioeron puiminen muiden kanssa olisi tuntunut häpeälliseltä ex-vaimon uskottomuuden ja jätetyksi joutumisen vuoksi. Uskottomuus saattaa heikentää koettua miehisyttä, jos uskottomuus liitetään miehiin kykyihin ja siihen, ettei ole itse pystynyt tyydyttämään puolison tarpeita.

Ammattiapua käytettiin myös erosta eteenpäin pääsemisen välineenä (ks. Kauppinen 2013, 104-105; Kiiski 2011, 187). Erityisesti tämän ryhmän viesteistä ilmeni yksinäisyys – ei ollut ketään kenelle puhua omista murheista, eikä ammattilaisetkaan aina pystyneet täyttämään tarvetta. Ammattiapu ilmeni terapiaan hakeutumisenä, jossa käsiteltiin asioita perinpohjaisesti tai terapeutille hakeuduttiin läheisverkoston puutteen vuoksi tai siitä syystä, ettei nähty soveliaana kuormittaa omaa lähipiiriä omilla murheilla suhteettoman paljon. Jossain tapauksessa oli yhdessä aloitettu terapia, mutta lopulta eron tullessa vain mies jatkoi terapiaa. Joku mainitsi psykologikontaktin olleen olemassa jo ennen eroa ja lisäksi perheneuvolaankin hakeuduttiin. Myös työterveyshuollon palvelut mainittiin, mutta ne oli koettu hyödyttömiksi.

- - eron jälkee huomasin et naisilla on miljoona kertaa parempi tukiverkosto ympärillä ja alkuu tuntu et olin ihan yksin. - - piti ihan mennä ulkopuoliselle puhuu ku tuntu että pää räjähtää ku on niin paljon kysymyksiä. (S24)

Päätin itse jatkaa eroterapiana puolivuotta ja se oli elämäni viisain päätös. (S24)

Kävin muutaman kerran työterveyshuollon kautta juttelemassa ammattilaiselle mutta en saanut siitä mitään ja lopetin sen parin kerran jälkeen. (EE)

Ilmeni, että miehet hakeutuivat ammattiavun piiriin vain harvoissa tapauksissa. Ammattilaisten tarjoamaa apua ei myöskään aina koettu toimivana ratkaisuna. Toisaalta apua ei oltu osattu hakeakaan, koska asiaa ei oltu missään ehdotettu. En löytänyt tästä kategoriasta mitään erityisiä selittäviä tekijöitä: erosta oli kulunut erimittaisia aikoja eikä kaikkien kohdalla selvinnyt olivatko he esimerkiksi lapsettomia. Kiiski (2011, 187-188) liittää ammattiavun käyttämisen avioeron negatiivisiin kokemuksiin, kuten eron aiheuttamaan ahdistukseen, mielialan vaihteluihin ja arvottomuudentunteisiin ja eritoten miehillä ihmisten välttelyyn. Ammattiapua hyödyntäneet ovat kokeneet eron keskimääräistä haasteellisemmaksi ja selviytyneet siitä tavanomaista heikommin. Ammattiavun yhteys eron aiheuttamin negatiivisiin kokemuksiin selittyy sillä, että erotilanteessa käytetään ulkopuolista apua lähinnä vain silloin, kun avioliiton purkaminen aiheuttaa paljon stressiä. (Mt.)

Muutama kirjoittaja mainitsi myös kirjoittamisen selviytymistä tukevana keinona. Tähän viitattiin kertomalla, että kirjoittaminen on ainoa tunteiden purkamisen väylä. Myös eritoten miehille suunnatut keskustelupalstat mainittiin vertaistuen kanavina Suomi24-foorumin sijaan.

Ei ole ollut ketään kenelle puhua ja ainoa keino purkaa tunteita ulos on kirjoittaa asioita paperille. (EE)

Tule tukinet. nettiin. Siellä tapaavat edes surullista vertaistukea. Älä pyydä apua täällä - -. (S24)

Monet miehet etsivät sopivaa väylää tunteidensa purkamiselle. Suppeaa sosiaalista tukea pyrittiin korvaamaan esimerkiksi kirjoittamalla. Eräs kirjoittaja määritteli Tukinet.netin vertaistuen surulliseksi vertaistueksi. Tällä lausahduksella voidaan viitata muihin samassa surun tilassa oleviin kirjoittajiin, jotka koetaan yhdenvertaisiksi tai itseän verrattuna vaikeammassa tilanteessa oleviksi. Kirjoittaminen kuvastui sekä jätettyjen että jättäjien purkamisen keinona. Tyypillisesti kirjoittaminen näyttäytyi eroprosessin ensimmäisen puolen vuoden keinona, jolloin kirjoittajat kokivat eroprosessin aaltomaisena tai ero kuvastui vielä hyvin kipeänä asiana.

Oman hyvinvoinnin edistäminen -kategoria sisälsi useita yksittäisiä ilmauksia erilaisista selviytymistä tukevista keinoista. Näitä olivat entistä terveellisempi ruokavalio, YouTubesta löytyneet eroa käsittelevät videot, eroon liittyvistä tunteista lukeminen, työpaikka sekä unilääkkeet.

Vapailla viikoilla treenaan välillä ku huippu-urheilija ja oon alkanu syömää entiseen nähden todella terveellisesti (S24)

Kuten sanoit että katselin noita videoita tubesta ja siellä eräs video sai oikeastaan hyviä juttuja aikaan jossa kerrottiin että kannattaa ajatella niin että ole onnellinen puolisoasi nykyisestä onnesta ja että toivottavasti heillä menee paremmin kuin meillä meni! Ideahan siinä oli se että kun aivot on kemiaa niin ne mukautuvat ajatukseen ja sitä kautta alkaa se toipuminen. Olihan se todella raskasta ruveta niin miettimään mutta jotenkin se vaan alkoi toimimaan. (S24)

Tässä auttoi jonkin verran se, että lueskelin tuollaisen tuskan kuuluvan asiaan. Käytännön elämässä minua auttoi se, että lääkäri hoisi unilääkityksen kuntoon. Kun saa nukuttua pystyy tekemään muutakin. (EE)

Omaa hyvinvointia pidettiin eron jälkeen tärkeänä, koska se lisäsi toimintakykyä. Myöskin eroon liittyvien tunteiden ymmärtämistä pidettiin hyödyllisenä. Nummenmaa (2010, 214) kertoo, että mikäli ihminen on kykenemätön tunnistamaan omia tunteitaan ja niiden aiheuttajia, ei myöskään ole mahdollista hyödyntää niistä saatua informaatiota käyttäytymisen säätelyssä. Pitkittyessään tunnemekanismien toiminta voi alkaa kuormittaa sekä mieltä että kehoa (mt.). Myös aivomekanismien toiminnan käsittäminen auttoi eroselviytymisessä. Bobby (2016, 195) selventää aivojen toimintatapojen rakentuneen niin, että ihminen on luotu kiintymään ja vaikka tietäisit parisuhteen olevan ohi, et tunne

asian olevan niin. Aivojen limbinen järjestelmä ylläpitää tahtomattasi sidettä entiseen puolisoosi, koska järjestelmä ei toimi tietoisuuden alaisesti, eikä pysty erottamaan mitä tapahtuu oikeasti ja mitä pelkästään ajattelet. Entisen puolison ajattelu voi aiheuttaa lähes yhtä paljon mielihyvähormonin, dopamiinin, erittymistä aivoissa kuin kasvokkainkin tapaaminen. Limbinen järjestelmä voi näin ollen huijata tietoisesti toimivan aivokuoren uskomaan, että entisen puolison kanssa tulisi palata yhteen. Järki alkaa etsiä todisteita siitä, mitä limbinen järjestelmä haluaa sen uskovan ja käytös ohjautuu näiden ikään kuin lavastettujen todisteiden mukaan, varmana perusteistaan sekä oikeutuksistaan. (Mt., 195-197.) Toisaalta myös työpaikka osoittautui eräässä puheenvuorossa selviytymistä tukevaksi tekijäksi:

Itselle riittää lapset ja työpaikka mutta ainakin tämä ap:n tarina antaa jotain toivoa että ehkä tästä joskus vielä nouseaan - - tosiaan ei suostu lähtemään kodista vaikka olen pyytännyt vaikka hän on se jolla on jo se toinen elämä. Jotenkin tuntuu että hän ei halua päästä vielä tästä tutusta turvallisesta irti ennenkuin uusi juttu on täysin varma. Mutta olen kyllä tehnyt täysin selväksi että ei ole enää mitään takaisintulemista. (S24)

Koko aineistosta yksi henkilö nosti työpaikan merkityksen esiin, ollen samalla myöskin ainoa, joka asui yhä samassa taloudessa ex-vaimonsa kanssa. Kiinnostavaa oli, että tässä tapauksessa ero oli vasta viikkoja vanha, eikä virallinen ero näin ollen ollut vielä voimassa. Vaimo ei ollut vielä suostunut lähtemään kotoa, vaikka oli itse eroa jo vuoden verran suunnitellut ja oli myös suhteessa avioliiton ulkopuolella. Pariskunnalla oli myös kaksi pientä lasta. Kotona oleminen vaati mieheltä pinnistelyä, koska ei katkeruudestaan huolimatta halunnut haukkua ex-vaimoa lasten kuullen. Työpaikka saattoikin tässä tapauksessa näyttäytyä ainoana paikkana, jossa mies sai hengähtää. Työn merkitys korostui myös kahdessa eromiesten selviytymistä käsittelevässä tutkimuksessa (ks. Kalenius-Hintikka 1998, 1; Kiiski 2011, 187).

8.1.4. Uusi elämä

Uusi elämä -kategoria oli lähes kauttaaltaan positiivissävytteisiä kuvailuja sisältävä kategoria. Puheenvuoroissa uudenlaista elämää kuvailtiin ilmauksilla: oma rauha, itsenäinen elämä, vapaudesta nauttiminen, uusi energisempi elämä, paremman elämän alku ja yksin oleminen. Tässä kategoriassa suhteen loppuminen itsessään nähtiin voimaannuttavana tekijänä, eikä muita erosta selviytymisen keinoja välttämättä mainittu lainkaan. Avioero näyttäytyi miehillä eri tavoin helpotuksena, eikä kaipuuta entiseen juurikaan osoitettu. Kirjoittajista neljäsosa oli jättäjiä. Hieman yli puolet kirjoittajista eivät

ilmentäneet olivatko he itse lähteneet suhteesta vai tulleet jätetyiksi. Uutta elämää parempana pitäneiden joukossa oli myös jätetyksi tulleita, joten ei voida ajatella, että pelkästään jättäjät kokisivat avioeron jälkeisen elämän tyydyttävämpänä. Noin 60 prosentilla vastaajista oli lapsia, yksi kertoi olevansa lapseton ja loput eivät ottaneet lapsiasiaa millään tavalla esille.

Uutta elämää kuvailtiin omana rauhana, johon ei aina muita kaivattu. Erityisesti miehet, jotka olivat yli 53 vuotiaita painottivat, etteivät olleet enää koskaan halukkaita uuteen suhteeseen. Yksin oleminen nähtiin positiivisena asiana, jolloin päätösvalta kaikesta oli itsellä.

Eron jälkeen itselläni alkoi rauhallinen aika, kuin uusi elämä. Ihanaa. (S24)

Vähän välillä orpo olo, mutta parempi näin kun ainainen epävarmuus; "mitä seuraavaksi". Nyt itse voin määritellä mitä seuraavaksi. (S24)

...elämä jatkuu vaikka hetken tekee kipeetä..toisilla pidempään, kuin toisilla. - - Olen ollut yksin monta vuotta ja se on tuntunut pelkästään hyvältä. Ei ole koskaan sen jälkeen ollut tarvetta ruveta suhteeseen, koska mielestäni minulla on oikeus ajatella ja toimia niin kuin itse haluan. Aina kun alkaa suhteeseen jonkun kanssa, pitää ruveta joustamaan omista mieltymyksistään ja periaatteistaan ja minusta ei enää ole sellaiseen. (S24)

Helputusta voi selittää pitkä liitto, joka oli vähitellen etäännyttänyt omista toiveista ja tarpeista, jotka ovat vuosien mittaan voineet muuttua erilaisiksi vaimon intressien kanssa. Avioliitto oli mahdollisesti solmittu jo nuorena, eikä elämässä koskaan aiemmin ollut itsenäisen elämisen vaihetta. Toisaalta eroprosessin aaltomaisuus näkyi konkreettisesti eri aikoina kirjoitetuissa viesteissä – sama kirjoittaja oli suhtautunut eron jälkeiseen elämään myönteisemmin yli puoli vuotta aiemmin. On mahdollista, että kielteinen suhtautuminen uuteen parisuhteeseen johtuu myös uudelleen itsensä satuttamisen pelosta erityisesti, jos edeltävä avioliitto on ollut ainoa parisuhde.

Itsenäistä elämää kuvailtiin myös tavoilla, joissa alkusokin ja surun jälkeen oli ajan myötä opittu nauttimaan vapaudesta. Osa muisteli kaihollakin tuota eron jälkeistä aikaa, jolloin oli ollut mahdollisuus nauttia omasta ajasta, ilman taloudellisia huolia. Avioero esiintyi myös neutraalina valintana ja toisaalta ero koettiin kiinnostavalla tavalla perhettä eheyttävänä tekijänä.

Normaaliin elämään kuuluu lukuisia valintoja. Avioero on yksi sellainen. Itselläni se oli uuden, paremman elämän alku. (S24)

Juuri ero voi tehdä perheestä ehjän. Kokemusta on. Lapset saavat nähdä vanhempansa onnellisena, vaikkeivät olekaan yhdessä. (S24)

Neutraali asenne avioeroon voi selittyä sillä, ettei puolisoa kohtaan ole koettu vahvoja tunteita joko koskaan tai pitkään aikaan. Eron eheyttävällä voimalla voidaan puolestaan viitata avioliiton aikaiseen riitelyyn, mikä on kiristänyt ilmapiiriä kaikkien perheenjäsenten välillä. Tyytyväisyys uuteen vallitsevaan elämäntilanteeseen voi heijastua sopuisuutena ex-puolisoiden välillä, jolloin lapsiin liittyvien asioiden hoitaminen saattaa onnistua entistä jouhevammin, mikä osaltaan tukee erosta selviytymistä.

Useissa viesteissä oltiin tyytyväisiä siihen, että ”energiasyöppö” tai ”elämänvirran imijä”, joiksi entistä puolisoa kutsuttiin, oli vihdoin poissa. Parisuhteen loppuminen vapautti voimavaroja omiin toimiin huomattavan paljon. Toisaalta entisestä puolisoista ei aina päästy eroon, vaan hankaluudet jatkuivat välillisesti muiden perheenjäsenten kautta. Viesteistä kuvastui haluttomuus olla missään yhteydessä entisen puolison kanssa.

Oli sitten jättäjä tai jätetty uskon että vasta erottua huomaa kuinka sairaassa tilanteessa on ollut. Kaipuu vanhaan suhteeseen usein vain nostalgiaa. (S24)

Itselleni ero oli helpotus... ja onnikin. Epäterve ihmissuhde vie energiat nolliin tai miinukselle (S24)

Ei minulla periaatteessa mitään vastaan, että lasten asioita hoideltaisiin exänkin kanssa, mutta hieman hankala se on kun välillä epäilin hänen mielenterveyttä ja miten sellaiseen ihmiseen oikeasti voi luottaa? Parempi lasten itsensäkin vuoksi hoitaa asiat suoraan heidän itsensä kanssa ja olla mahdollisimman vähän exän kanssa. Kohta lapset aikuisia ja sen jälkeen exä vain joku kuka tahansa ihminen. (S24)

Ex-puolisoa pidettiin yllättävän monissa puheenvuoroissa omaa toimintakykyä lamaanuttavana, josta erkaantuminen lisäsi merkittävästi omia voimavaroja sekä koettua elämänlaatua. Puolison mielenterveysongelmat esiintyivät toistuvasti avioliiton kuormittavuutta selittävinä tekijöinä. Yhdessä puheenvuorossa ex-puolison ilmennettiin olevan henkilö, jonka kanssa ei lasten aikuistuttua tarvitse olla missään tekemisissä. Tällainen ajattelutapa voi asettaa lapset hankalaan tilanteeseen, sillä erilaisilta osallistumista vaativilta perhejuhlilta, kuten kihlajaisilta, valmistujaisilta tai kastajaisilta tuskin vältytään. Myös yksinäisyys ilmeni eräässä viestissä:

Paljon paremmaksi muuttui, on siitä jo monen vuoden kokemus. Parisuhteessa ollessa koin yksinäisyyttä, mutta sitä en ole kokenut koskaan eron jälkeen. (S24)

Yleensä avioeron jälkeiseen aikaan liitetään yksinäisyys, mutta tässä tapauksessa kerrottiin vastakkaisesta ilmiöstä. Paremmalla elämällä viitattiin siihen, että yksinäisyys kaikkosi eron myötä. Kirjoittaja ei ilmentänyt liiton aikaisen yksinäisyyden syitä. On mahdollista, että mies on joutunut muuttamaan vieraalle paikkakunnalle puolison vuoksi ja puoliso on mahdollisesti ollut paljon poissa kotoa. Ehkä puoliso on myös rajoittanut yhteydenpitoa ystäviin.

Yksin olemista ilmennettiin tässä kategoriassa myös positiivisena asiana - kaikki eivät kaipaa eron jälkeen ihmisiä lähelleen, vaikka se tavanomaista onkin. Eräässä puheenvuorossa ystäville tai ammattiauttajille puhuminen ei näyttäytynyt tärkeänä, vaan yksin oleminen nähtiin sopivampana eroprocessoinnin keinona. Avioeroon saattoi kytkeytyä häpeää jätetyksi ja petetyksi tulemisesta johtuen, mikä tukisi halukkuutta käsitellä asiaa yksin. Toisaalta ero näyttäytyi viestissä helpotuksena ja liitto oli ollut pitkä, joten vaikuttaa siltä, ettei kumpikaan osapuoli ollut enää aikoihin onnellinen liitossa.

8.2. Käsittelemätön tai keskeneräinen ero

Käsittelemätön tai keskeneräinen ero -pääkategoria sisältää yhteensä lähes 40 mainintaa erilaisista eron keskeneräisyyttä tai käsittelemättömyyttä kuvaavaa ilmaisua. Nämä ilmaisut jakautuvat neljään alakategoriaan, jotka ovat: eroprosessin alussa toiveikkuus tuesta vs. epätoivoiset teot, tunteiden turruttaminen, hyväksynnän hakeminen ulkopuolisilta ja vahingonilo entisen puolison nykytilanteesta. Kimpimäen (2012, 187) mukaan ihmiset selviävät intiimin suhteen loppumisesta, jos löytyy tarpeeksi voimavaroja rakentaa ihanteellista elämäntilannetta. On myös pidettävä mahdollisena, etteivät kaikki selviä erosta etenkään, jos tavoitteena on saavuttaa samankaltainen tila, mikä vallitsi avioliiton aikaan.

8.2.1. Eroprosessin alussa toiveikkuus tuesta vs. epätoivoiset teot

Eroprosessin alussa toiveikkuus tuesta vs. epätoivoiset teot -kategoriassa esiintyi pääluokkansa vahvimpana ryhmänä. Yhteensä tähän kategoriaan lukeutuva sisältö mainittiin aineistossa 20 kertaa, mikä oli enemmän kuin tämän pääluokan muissa kategorioissa yhteensä. Tämän kategorian kirjoittajille oli tyypillistä, että eroprosessi oli joko aivan alussa tai erosta oli kulunut hyvin lyhyen aikaa.

Keskustelijoiden tilannetta leimasi se, että he olivat kaikki jätettyjä – ainoastaan kahden kirjoittajan kohdalla tilanne jäi epäselväksi. Tavanomaista oli, että avioliitot olivat olleet kestoltaan melko pitkiä: noin 5 – 20 vuotta. Keskustelufoorumille oli tyypillisesti kirjoitettu heti erotiedon saatua tai muutaman kuukauden kuluessa erosta.

Eroprosessin alku näyttäytyi erityisesti toiveikkuutena neuvoista ja vertaistuesta, joita keskustelufoorumeilta oli lähdetty etsimään. Kirjoittajat olivat myös jonkin verran jo hakeneet tai aikeissa hakea tukea myös muilla tavoilla, kuten ihmissuhteista, kirjoittamalla tai ammattiavun piiriin hakeutumalla. Toisaalta keskeneräinen tai alkutaipaleella oleva eroprosessi näyttäytyi epätoivona. Tämä ilmeni epäilynä, ettei erosta tule koskaan selviämään, toiveikkuutena yhteen palaamisesta ja siihen liittyvistä itselle epäsuotuisista teoista sekä itsetuhoisuutena. Lisäksi pari kirjoittajaa koki, että eron pitkälinen aktiivinenkaan käsittely ei tuntunut kantavan tulosta ja eroprosessi oli vuosienkin jälkeen kesken.

Eroprosessin alussa olevat toivat eniten esille vertaistuen ja neuvojen tarvetta. Vertaistukea haettiin esimerkiksi avaamalla omaa kykenemättömyyttä ymmärtää entistä puolisoa pyrkimyksistä huolimatta ja hakemalla tähän muiden mielipiteitä ja kokemuksia. Toisaalta kyseltiin käytännön neuvoja tai yleisiä vinkkejä selviytymiseen. Joku koki menettäneensä ainoat ystävät eron myötä ja keskustelufoorumi näyttäytyi ainoana tuen paikkana. Eräs kirjoittaja puolestaan toivoi kahvi- tai kirjoitteluseuraa, jotta voisi käydä saman kokeneen kanssa ajatuksiaan läpi. Heinosen (2009, 6) mukaan ihmisillä on tietoyhteiskunnassa erilaisia vaihtoehtoja tyydyttää vuorovaikutuksen tarvettaan. Vuorovaikutus tapahtuu erilaisissa tiloissa, joista virtuaaliavaruus on vain yksi monista (mt.). Keskustelupalstaa käytettiin myös paikkana jäähyväisille.

Tänään juttelin tyttöni kanssa josta ei tullu yhtään mitään itkettiin vain. Vielä pitäisi kertoa toiselle työlle 17v ja pojalle 13v että näin käy. On ihan hirvee tä yrittää kertoa asiaa kun ei itsekkää tiedä mitä tapahtuu mitä pitäisi tehdä. mitä tapahtuu mitä pitäisi tehdä. Kuinka asiat saa järjestykseen. Mitä pitää ensiksi tehdä mistä saa tarvitsemat tuet elämiseen riittääkö se maksamaan laskut. Mahdollinen muutto pienempään kämppään. Sekoaa pää kohta. (EE)

Olen myös tässä eroni aikana ymmärtänyt, että minulla ei tunnu enään kavereita olevan. - - Olen siis alkanut olemaan myös taakka läheisille ystäville. Varmaan sen takia koitan nyt kirjoittaa tänne. (EE)

Nyt edessä on täysin tuntematon tie, enkä pidä ajatuksesta yhtään. Kiitos kuitenkin kaikista näistä vuosista mitkä sain rinnallasi kulkea. Rakastan sinua aina. Miehesi <3 (S24)

Eroprosessin alussa olevista keskustelijoista muutamat olivat hakeneet tai saivat jo tukea myös muualta kuin keskustelufoorumilta. Tukea saatiin ystäviltä ja sukulaisilta. Lisäksi jotkut olivat hakeutuneet työterveyden piiriin tai psykologille.

Epätoivoisia eroselviytymisen piirteitä ilmeni pienessä joukossa, mikä avautui pääasiassa neuvottomuutena selviytymisen suhteen. Neuvottomuus ilmeni eroprosessin alkupuolella epätoivona siitä, voiko erosta ylipäätään milloinkaan selviytyä. Tähän liittyi myös katkeruutta kolmannen osapuolen vuoksi jätetyksi tulemisesta. Toisaalta erosta selviytymistä saatettiin pohtia vielä vuosia avioeron jälkeen, jolloin eroprosessi koettiin aaltomaisesti etenevänä ja samalla tilanteeseen liitettiin hyvin realistisia ajatuksia, siitä, ettei tilanne ole vielä ohi.

Jotenki pää räjähtää ku mietin asioita joten itteä helpottaakseni vähä kirjotan. Mulla on about kolme vuotta erosta ja elämää oon jatkanu mut, jotain on käsittelemättä. En tiedä missä ja mikä mut en niiku pääse jostain yli. Exällä on jo uus suhde tai oikeestaan sen uus suhde on ollu jo kohta kolme vuotta ja itekki heilastellu puoltoista vuotta, mut uudella suhteella ei pääse menneisyyttä karkuun. Mut jätettiin sillo eron aikaa vaikken olis eroa halunnut eikä me oikeen juteltu edes miks erottiin - -. (S24)

Edeltävässä viestissä kuvastuu hyvin se, miksi olisi tärkeää keskustella eroon johtaneista tekijöistä entisen puolison kanssa. Merkityksellistä ei ole syyllisten osoittaminen, vaan avioerosyiden ymmärtäminen, mikä auttaa eroprosessin etenemisessä. Aktiivista eroprosessointia kuvastaa se, että uuden suhteen ei nähdä selvittävän aiemman suhteen jättämiä ongelmia.

Keskeneräinen ero ilmeni myös epätoivoisina tekoina. Eräs vastikään eronnut toivoi yhteen paluuta ex-vaimon kanssa. Liitto oli kestänyt lähes 20 vuotta ja oli saanut alkunsa teini-iässä. Väliaikaisia välirikkoja oli ollut molempien toimesta muutama. Kertomus viimeaikojen tapahtumista oli seikkaperäinen, jossa kerrottiin vaimon ihastuneen viikonlopun aikana miehen ystävään niin vakavasti, ettei paluuta enää ollut siitäkään huolimatta, ettei uudelle suhteelle näkynyt tulevaisuutta. Tilanne näyttäytyi epätoivoisena muun muassa siitä syystä, että mies oli yhä ostanut taloudelliseen tilanteeseensa nähden liian kalliita lahjoja entiselle puolisolleen. Lisäksi hän hankki ex-vaimolle uuden sormuksen jonkinlaisena katumuksen osoituksena henkisestä poissaolostaan liiton aikana.

Aijon antaa sormuksen vaimolleni vaikka hän tuleekin kieltäytymään kosinnastani. -- Vaimollenihan ei mitää velkaan ole jäänyt, mutta minulla on nyt 18k kulutusluottoa ja minun on pakko mennä asumaan vanhempieni luokse jotta saisin maksettua tuota poisikin. (EE)

Miehen kertoman pohjalta jo liiton aikainen rahankäyttö oli ex-vaimon puolelta sellaista, mikä viittaisi taloudelliseen hyväksikäyttöön tai vähintään vakavaan huolimattomuuteen ex-vaimon taholta. Tulee huomioida, että kyseessä on miehen ensimmäisen parisuhteen kariutuminen, mistä ylipääseminen voi tuntua erityisen vaikealta. Tämä voi selittää myös epätoivoisia tekoja liiton jatkumiseksi. Linnankoski ja Valtonen (2008, 56) kertovat syyllisyyden olevan miehelle tunneensa, jonka johdosta, mies saattaa esimerkiksi luopua omaisuudestaan. Tähän keskustelun avaukseen tuli vain yksi vastaus, joka oli ytimekäs toteama siitä, että vastaajan mielestä suhde on tullut päätökseen.

Hiljakkoin tapahtunut ero aiheutti myös itsetuhoisuutta. Eräs joitain kuukausia sitten eronnut oli jo useaan otteeseen pyrkinyt riistämään hengen itseltään. Erityistä oli se, ettei kukaan kommentoinut keskustelunavaukseen, vaikka kirjoittajan tilanne näyttäytyi rankkana.

Eristivät mut ihan täysin lapsista 5kk ajan, kun senhetkisen asuinkunnan sossuakan mukaan en ilman heidän valvontaa saa lapsia nähdä, syy kuulemma siinä kun koitin eroilmoituksen jäljestä 3 kertaa itseni tappaa... (EE)

Yllä olevaa erotilannetta leimaa syvä toivottomuus. Eroprosessi ei ole vielä edennyt vaiheeseen, jossa alkaa nähdä toiveikkuutta tulevaisuuden suhteen. On miestyypillistä joutua eroon lapsistaan, mikä voi olla erittäin raskasta. Koskelan (2012, 20) mukaan juuri lasten huoltajuuden menettämiseen liittyvä stressi on psyykkisesti kuormittavaa. Myös yhteiskunnan tarjoama sosiaalinen tuki vaikuttaa erosta selviytymiseen (de Bruijn ym. 1994, 49), joka yllä olevan sitaatin kirjoittajan mukaan on jäänyt vajavaiseksi. Toisaalta on aiheellista pohtia myös sitä, onko kirjoittaja ollut pitkään esimerkiksi vakavasti masentunut, koska hän on päätenyt itsemurhayrityksiin.

8.2.2. Tunteiden turruttaminen

Prosessoimaton avioero ilmeni myös tunteiden turruttamisena sekä eron käsittelystä kieltäytymisenä. Tämä kategoria sisälsi ilmauksia täydellisestä tunteiden ja muistojen katoamisesta tai yhtäkkisestä

tunteiden kuolemista. Lisäksi ilmeni näennäisselviytymistä. Vain yksi ilmensi eropäätöksen olleen yhteinen ja muut olivat tulleet jätetyiksi.

Lapsiimme ero ei vaikuttanut millään tavoin koska koti ja kaikki siihen liittyvä pysyi ennallaan. Mielestäni entiseen kumppaniin ei kannata pitää mitään yhteyttä, ainoastaan pakolliset lapsiin liittyvät asiat tulee hoitaa viileän asiallisesti. Tunteiden kuoltua kaikki yhteiset muistot pyyhkiytyvät ajan kanssa luonnostaan ja hyvä niin. (S24)

Tunteiden kuoleminen avautui keskusteluissa ajan mittaan hiipuvana ja samalla kaikki muistot mukanaan vievänä, mikä tuntuu yllättävältä, koska avioparilla on lapsia. Eron ei myöskään koettu vaikuttaneen millään tavalla lapsiin, mikä tulkintani mukaan kertoo siitä, että aikaa on kulunut erosta hyvin vähän, lapset ovat täysi-ikäisiä ja asuvat jo omillaan tai kirjoittaja ei kykene havainnoimaan lasten kokemaa muutosta. Wallersteinin ym. (2007, xxvii-xxxi) mukaan avioero muuttaa lapsen elämän suunnan kokonaisvaltaisesti ja vanhempien negatiivinen parisuhde-esimerkki ja eron vaikutukset nousevat esiin erityisesti aikuisuuden romanttisissa ihmissuhteissa. Toisaalta viestin perusteella kirjoittaja on kokenut entisen puolisonsa rasitteena, mutta tahtotila eroamiselle on esitetty yhteisenä asiana. Ehkä kirjoittaja on katkera ”menetetyistä” vuosista ja todellisuudessa ollut eron alullepanija ja pyrkii nyt tekemään sovintoa omantuntonsa kanssa selittelemällä asioita itselleen suotuisalla tavalla.

Tässä kategoriassa kerrottiin myös tunteiden kuolleen yhdessä hetkessä, mihin selitettiin syyksi vaimon salaisen kumppanin julkitulemista. Tulkitsen, että tunteiden turruttaminen voi toimia defenssimekanismina, jotta pettymyksestä pystyi selviämään. Pietikäinen (2017, 23) kertoo, että ihmisen mieli on loistava ongelmanratkoja ja kehittää loputtomasti keinoja kipua tuottavien ikävien tunteiden välttelyyn.

Eron käsittelystä kieltäytyminen näyttäytyi erityisesti katkeruutena entistä puolisoa kohtaan ja tarpeena ikään kuin ulkoistaa itsensä eroon johtaneista tapahtumista. Joissain tapauksissa ilmeni, että jätetyillä oli eron jälkeen pakottava kiire elämässä eteenpäin esimerkiksi uudelle paikkakunnalle ja uuden puolison luo. Kireät välit ex-puolisoon saivat jäädä ennalleen, vaikka yhteistä taivalta oli takana yli 20 vuotta.

Onneksi lapset ovat tosiaan jo täysi-ikäisiä, ainoa asia mikä helpottaa tätä paskaa. Mutta mikään ei auta. Puheyhteyttä ei ole, eikä tule. Itse olen kaikella lailla koittanut joustaa ja sovitella mutta

mikään ei riitä. - - Naurattaa tollaiset "erottiin ystävinä ja hyvissä väleissä-jutut"... Nimimerkillä petetty & jätetty, mutta muuten nykyään todella onnellinen viisikymppinen mies." (S24)

Eron käsittelemättä jättämisestä kertoo kiire uuteen suhteeseen sekä toisaalta vahingonilo ja katkeruus ex-puolisoa kohtaan. Toisaalta muutamalla ilmeni tarvetta todistella, miten muutama kuukausi erosta on jo tehnyt erityisen onnellisen. Arvioin, ettei kiirehtimällä anneta mahdollisuutta eron prosessoimiselle ja syyt ulkoistetaan koskemaan vain entistä puolisoa, mikä on ihmisluonteelle ominaista – on helpompi nähdä viat muissa (Linnankoski & Valtonen 2008, 62). Myös Pietikäinen (2017, 23) yhdistää keinotekoisen positiivisen ajattelun eroprocessointiin liittyvien epämiellyttävien tunteiden käsittelyn välttelyyn.

Toisinaan parikaan vuotta erosta, ei ole auttanut eroprosoissa eteenpäin. Tämä ilmeni kyseenalaisena toiveena omalle erilaisuudelle liiton aikana. Näennäisselviytymistä puolestaan kuvasti eräänlainen ulkopuolisille esittäminen - valheellisesta selviytyjän roolista irtauduttiin vasta kodin sisäpuolella.

En olisi halunnut erota aikoinaan, ja nyt toivon, että olisin jäänyt leskeksi. Oლისinpa edes ollut väkivaltainen liittomme aikana, mutta kun en suuttunut koskaan tarpeeksi. (S24)

Teen omia juttujani ja elän näennäisesti ihan normaalisti, mutta sisältä olen tyhjä. Elämällä ei ole enää merkitystä. (S24)

Viestit viittaavat siihen, että ero on jäänyt käsittelemättä. Joko omaa osuutta eroon johtaneissa tekijöissä ei pystytä kohtaamaan tai oman haavoittuvuuden ilmentäminen muille on koettu liian vaikeaksi (ks. Nyqvist 2006, 171). Vaikka normaaliin elämään ja esimerkiksi työelämään palaaminen auttavat hoitamaan menetyksen tunteita, tulisi silloin tällöin tietoisesti antaa aikaa tunteilleen, kuten surulle, jota vielä sisällään tuntee. Tunteita voi purkaa esimerkiksi kirjoittamalla, musiikin avulla tai ex-puolisosta muistuttavista esineistä ja muistoista luopumalla. Masennusriski on kriisin käsittelyvaiheessa todellinen, joten esimerkiksi luottohenkilö, jolle voi purkaa tuntojaan, on erittäin tärkeä. Ylipäättään kaikki aktiivinen eron prosessointi ja rehellisyys itseä kohtaan tukee toipumista. Kriisi ei kuitenkaan ole suorittamista, vaan riittää, että sen läpikäymiselle antaa sopivasti tilaa, kuuntelee omia tuntemuksia siitä, mikä helpottaisi ja auttaisi tunteiden purkamista. (Linnankoski & Valtonen 2008, 48-49.)

8.2.3. Hyväksynnän hakeminen ulkopuolisilta

Hyväksynnän hakeminen ulkopuolisilta liittyi vahvasti vastakkaiseen sukupuoleen ja näkyi erilaisina keinoina tai yrityksinä kohentaa omaa itsetuntoa. Itsetuntoa pönkitettiin deittisovelluksia käyttämällä, deittailemalla ja irtosuhteilla, joita hankittiin deittisovellusten kautta ja baareista. Toisaalta hyväksynnän hakeminen liittyi myös moraalisen oikean ja väärän osoittamiseen eli syyttömien ja syyllisten jakamiseen.

Alkuitekujen jälkeen kävin paljon baareissa ja huomasin olevani paljon suositumpi kuin olin ikinä osannut haaveillakaan. (S24)

Mä en käyny kunnol eroa läpi ku piti todistaa itelle et kelpaan naisille eikä mua kiinnostanut pätäkääkään mitä tapahtuu seuraavaks. Mä pelkäsin yksinäisyyttä tosi paljon ja oli tarve näyttää kaikille et kyllä mulla olis kysyntää, sen takia tuol menin. (S24)

Tässä kategoriassa näkyi vahvana se, että irtosuhteiden tai hieman pidemmän suhteen avulla haettiin kohennusta itsetuntoon. Varsinaisena erosta selviytymisen keinona miehet eivät tällaisia suhteita kuitenkaan pitäneet. Sen sijaan varoitettiin muita liian nopeasta suhteen solmimisesta, koska elämäntilanne saattaa muotoutua uuden suhteen myötä entistä hankalammaksi. Irtosuhteiden ja ylipäättään naisten osoittaman kiinnostuksen aiheuttama itsetunnon vahvistuminen voidaan kuitenkin nähdä ponnahduslautana selviytymisprosessille.

Muistetaan mitä touhuaa palaa se itselle ihan varmasti. Katson että totuudella voin saada muiden hyväksynnän eroomme ja minun ei tarvitse olla kertomatta tuosta kakkoseta. Tietoisesti leikki varatun kanssa. (S24)

Tässä tapauksessa kirjoittaja haki hyväksyntää ja oikeutusta tuntemuksilleen ulkopuolisilta, koska koki ex-puolison toiminnan erittäin moraalittomana. Muiden hyväksynnän avulla on helpompi selviytyä erosta ja ikään kuin varmistaa, ettei jää epäselväksi, että nimenomaan vaimo on toiminut väärin ja rikkonut lapsilta perheen. Tässä voi tulkita olevan vivahteita uskonnollisesta oikean ja väärän osoittamisesta.

8.2.4. Vahingonilo entisen puolison nykytilanteesta

Vahingonilo kuvastui käsittelemättömän tai keskeneräisen erosta selviytymisen piirteinä, eikä osoittautunut eroprosessia eteenpäin vievänä voimana. Omaa pärjäämistä haluttiin kuitenkin tuoda esille jopa jollain tapaa kilpailun omaisesti, mutta todellisen selviytymisen ilmentyminen jäi vajavaiseksi. Kaikki tämän kategorian kirjoittajat olivat jätettyjä, mikä tyypillisesti haastaa enemmän erosta selviytymistä (Linnankoski & Valtonen 2008, 64-65).

Kohtasin eilen exvaimoni (joka jätti minut toisen miehen takia) pitkästä ajasta. Oli kyllä pahasti rupsahtanut. Sääliksi käy uutta miestä joka on vielä exsääni nuorempi. (S24)

Jutun tietysti täydensi lasten kertomukset kotoa, kun eksä oli astunut uusperhearkeen ja saanut siellä raivareita. Puolen vuoden jälkeen alkoi jopa tulla humalaisia tekstareita, että eikö voitaisi tavata jne. (S24)

Vahingonilo liittyi puheenvuoroissa erityisesti siihen, että ex-vaimon koettiin saaneen ansionsa mukaan. Tämä näyttäytyi tyytyväisyytenä ex-vaimon mahdollisesti hankaloituneesta elämästä pettäjänmaineen tultua julki sekä siihen, että salasuhteen toinen puolisko ei lopulta jättänytään omaa vaimoaan. Eräs kirjoittaja oli kyseenalaisella tavalla tyytyväinen kuultuaan, ex-vaimonsa seuraavan miehen olleen väkivaltainen tätä kohtaan. Vahingonilo liittyi myös entinen puolison ulkonäköön, jonka mies koki muuttuneen negatiiviseen suuntaan. Lisäksi ex-puoliso ilmensi katumusta jätettyään miehen, koska uusperhe-elämä ei ollutkaan kuvitelmiensa mukaista – elämä ei aina muutu oletetun kaltaiseksi, jolloin jättäjää saattaa kaduttaa (Linnankoski & Valtonen 2008, 67-68). Exän hapuilu tuntui jätetyksi tulleesta ja oman kokemuksen mukaan elämässä jo eteenpäin päässeestä miehestä tyydyttävältä. Vahingoniloa voivat selittää jätetyksi tulemiseen liittyvät pettymykset sekä katkeruus. Puolisoon kohdistettu pettymys muuttuu vihaksi ja saa usein koston ja kaunan sävyjä. Myös itsetunto on saattanut laskea eron myötä, jota edelleen ehkä tiedostamattakin pyritään palauttamaan aiemmalle tasolle. (Mt., 62-65.) Näin ollen ex-puolison jollain tapaa epäsuotuisana näyttäytyvällä tilanteella on mahdollisesti pyritty osoittamaan sitä, että mies itse on kelpaava ja miehellä menee nyt paremmin kuin jättäjällä. Arvioni mukaan tässä kategoriassa ilmeni kaikkein vahvimmin defenssinomainen eroprosessoinnin välttely, jolloin erokriisistä ei päästä ylitse (Pietikäinen 2017, 23).

9. Johtopäätökset ja pohdinta

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli aineistolähtöisen analyysin menetelmin selvittää, millaisia avioeroon liittyviä tunnekokemuksia sekä erosta selviytymisen keinoja suomalaismiehet ilmentävät internetin kahdella keskustelufoorumilla. Tässä osiossa esittelen tutkimuksen keskeisimmät tulokset, joita peilaan aikaisempaan tutkimustietoon. Käyn läpi aineistosta nousseita kiinnostavia tekijöitä sekä käsittelemieni keskustelupalstojen erityisiä piirteitä. Lisäksi pohdin tutkimuksen eettisyyttä, luotettavuutta, mahdollisia tutkimukseen liittyviä virheitä kuten myös käyttämäni kirjallisuutta. Päätän tutkielmani käymällä läpi tämän tutkimuksen merkitystä sosiaalityöille sekä sosiaalityölle.

Avioero tunnekokemuksina

Avioero ilmeni miesten kuvailemana tunnekokemuksiltaan moninaisena. Muodostin esiin tulleiden tunteiden pohjalta viisi tunnekategoriaa, jotka olivat tärkeysjärjestyksessään: *avioerosta sokissa*, *erosta helpottunut*, *suru avioliiton päätyttyä*, *avioliiton loppu oli katkeruuden alku sekä avioeron jälkeen ahdistunut*, *voimaton ja yksin*. Avioero koettiin kaikkein useimmin sokkina, mutta lähes yhtä moni kertoi eron olleen helpotus. Kolme viimeistä kategoriaa esiintyivät keskenään melko tasaveroisina. Avioerosta sokissa -kategoriassa lähes kaikki miehet olivat tulleet jätetyiksi. Miesten kokema sokki liittyi erityisesti siihen, että eron koettiin tulleen yllätyksenä. Useissa tapauksissa vaimolla oli jo uusi mies. Puheenvuoroissa kerrottiin lähes aina järkytyksestä, jonka taustalla ilmeni toisinaan pelkoa, surua, katkeruutta sekä myös vihan tunteita.

Olin yllätynyt siitä, miten vahvasti avioero tuotiin esiin myönteisenä asiana. Avioeron kerrotaan olevan erityisesti miehille haasteellinen, elämän mullistava jopa romauttava kokemus. Tätä vasten eron kokeminen helpotuksena antoi toisenlaisen näkökulman. Tyypillistä *erosta helpottunut* -kategorian edustajille oli, että eron jälkeiselle elämälle oli positiivisia odotuksia ja eron jälkeinen uusi elämä näyttäytyi ylipäättään parempana. Erokokemusta kuvailtiin helpotuksena, jota ilmennettiin erityisesti odotettuna itsenäisyytenä sekä energiaa kuluttavasta puolisoista eroon pääsemisenä – useilla ex-puolisoilla kerrottiin olevan mielenterveyden ongelmia. Ero koettiin myös huojentavana helpotuksena niissä tapauksissa, joissa liittoa ei koettu onnelliseksi. Jotkut iäkkäämmät miehet myös painottivat, etteivät enää koskaan halua parisuhdetta, mikä tosin saattaa johtua uudelleen sattumisen pelosta, jolloin defenssin omaisesti ilmennetään, ettei parisuhdetta enää koeta tärkeäksi. On kuitenkin pidettävä mahdollisena, että itseksensä eläminen voi olla erittäin onnellista ja tyydyttävää – oman onnellisuuden

tavoittelu toisen ihmisen kautta on epätoivottua ja johtaa useimmiten myös epätydyttävään lopputulokseen. Kiiskan (2011) tutkimus oli ainoa avioeronneiden miesten tunnekokemuksia tarkasteleva tutkimus. Eronneet liittyivät avioliiton purkautumiseen sekä kuormittavia että myönteisiksi koettuja tunteita. Avioeroon liittyviä positiivisiksi koettuja tunteita olivat helpotus sekä kiitollisuus puolisoa kohtaan. (Kiiski 2011, 227-228.) Mielestäni tämä kategorian voidaan nähdä jossain määrin ilmentävän nykyistä asenneilmapiiriä avioeroja kohtaan, sillä avioeroja voidaan nykyään pitää hyväksytyinä toisin kuin yli sata vuotta sitten (ks. Litmala 2001, 3-4).

Erosta helpottunut -kategoria oli ainoa kategoria, jonka kirjoittajien sukupuolesta minut valtasi toistuvasti epäily – olisivatko jotkut kirjoittajista sittenkin naisia. Kaikkien nimimerkkien kohdalla ei kirjoittajien sukupuolesta voinut varmistua. Toisaalta olen itse oletettavasti omaksunut suomalaisen kulttuurin, yhteiskunnan sekä kasvatuksen tuottamat mieheyteen ja naiseuteen tyypillisesti liitettävät piirteet. Parhaista pyrkimyksistä huolimatta, saattaa olla mahdollista, että yhdistän tiedostamatta stereotyyppisiä piirteitä esimerkiksi tietynlaisiin tunteista kirjoittamisen tapoihin. Kiinnostavaa, että eroa helpotuksena tuotiin esille vain Suomi24-palstalla. Johtuneeko siitä, että Erosta Elossa-foorumi on omaksuttu enemmän akuuttiin tilanteeseen sopivana keskustelupalstana. Eron helpottavuus voi mahdollisesti tulla esiin vasta myöhemmin. Toisaalta, jos avioero koetaan nimenomaan helpotuksena, ei todennäköisesti vertaistuellekaan ole samalla tapaa tarvetta kuin eroa kipuilevalla.

Suru avioliiton päätyttyä -kategoria sisälsi miesten kuvailuja, joissa kerrottiin musertavista tunteista, pahasta olost ja ikävästä entistä puolisoa kohtaan. Avioerosta johtuva suru liittyi tavanomaisesti eroprosessin alkuvaiheeseen, jolloin ilmeni myös epäuskoa tapahtuneeseen liittyen. Useat olivat tulleet jätetyiksi ja kolmannen osapuolen liittyminen eroon teki erosta yhä vaikeammin käsiteltävän. Toisaalta myös jättäjän roolia kuvailtiin vaikeaksi. Jättäjien roolit näyttäytyivät hieman erilaisina eri kategorioissa. Esimerkiksi jättäjät, jotka kokivat eron helpotuksena, eivät pitäneet jättäjänä toimimista yhtä haasteellisena kuin esimerkiksi erosta sokissa -kategoriasa. Jälkimmäisessä kategoriassa eroon oli yhdistynyt jokin järkyttävä tekijä kuten uuden miehen muuttaminen välittömästi eron jälkeen vanhaan kotiin. Tulkitsen, että haavoittuvuuden ja surun julkituominen on mahdollista erityisesti juuri nyt eletyssä ajassa, jolloin miehisyyteen voidaan jo liittää hauraampiakin piirteitä.

Avioliiton loppu oli katkeruuden alku -kategoriassa miesten ilmentämä katkeruus tuli esiin vihana, pettymyksinä sekä loukkaantumisen tunteina. Katkeruus liittyi erityisesti kolmansiiin osapuoliin ja vaimon pyrkimykseen piilottaa salasuhte. Tämän jälkeen ex-vaimon pyrkimykset erota ystävinä koettiin

valheellisiksi, mikä eritoten nostatti miehissä vihaa. Katkeruutta ilmentävien miesten eroprosessointi vaikutti tutkimukseni mukaan olevan joko alussa tai erosta ei selvitty vuosienkaan jälkeen, mikä näytti johtuvat siitä, ettei miehillä ollut mahdollisuutta käydä syvällistä keskustelua avioerosta kenenkään kanssa.

Avioeron jälkeen ahdistunut, voimaton ja yksin -kategorian miehet kokivat eron jälkeen häpeää, yksinäisyyttä, epäonnistumisen tunteita – olo tuntui lamaantuneelta. Useat miehet tunsivat itsensä erityisesti yksinäisiksi juuri eroprosessin alkutaipaleella. Yksinäisyys liitettiin rakkaan ihmisen katoamiseen elämästä sekä kodin ja lasten kanssa vietetyn ajan menetyksiin. Kiisken (2011) tutkimuksessa negatiivisista tunteista ilmeni kaikkein tyypillisimmin ahdistus, jota naiset kokivat vielä miehiä useammin. Avioeroon liitettiin myös nolouden tuntemuksia, harmin- ja arvottomuudentunnetta, vihaa, syyllisyyttä ja häpeää. (Kiiski 2011, 227-228.)

Erosta selviytyminen

Eroselviytyminen kuvastui tutkimuksessani hyvinkin erilaisina asioina. Jaoin miesten kokeman erosta selviytymisen kahteen pääluokkaan: onnistuneesti prosessoitu ero ja käsittelemätön tai keskeneräinen ero. *Onnistuneesti prosessoitu ero* -pääluokka sisältää neljä alaluokkaa: käsitellyt aktiivisesti eroa tai hyväksynyt tapahtuneen, ihmissuhteet eronneen tukena, oman hyvinvoinnin edistäminen sekä uusi elämä. *Käsittelemätön tai keskeneräinen ero* -pääluokka sisältää myös neljä alaluokkaa: eroprosessin alussa toiveikkuus tuesta vs. epätoivoiset teot, tunteiden turruttaminen, hyväksynnän hakeminen ulkopuolisilta sekä vahingonilo entisen puolison nykytilanteesta. Alaluokat on esitelty merkitsevyysjärjestyksessään alkaen tärkeimmästä. Onnistuneesti prosessoitu ero nousi tutkimuksessani huomattavasti voimakkaammin esiin – mainintoja kertyi kyseiseen pääluokkaan tuplasti enemmän kuin käsittelemättömän tai keskeneräisen eron pääluokkaan.

Onnistuneesti prosessoidun eron alaluokat esiintyivät aineistossa lähes tasaveroisina. Aktiivinen eron käsittely erottui kuitenkin vahvimpana selviytymisen keinona. Prosessoinnin myötä ilmennettiin henkistä kasvua ja ymmärrystä siitä, mikä on vahingollista itselle tai lapsille. Avioero ymmärrettiin aaltomaisesti eteneväksi ilmiöksi, jossa tulee helpompien aikojen jälkeen notkahduksia. Ihmissuhteista miehet pitivät omia lapsiaan erityisesti erossa auttavina tekijöinä. Toisinaan lapset olivat ainoa miestä hengissä pitävä voimavara. Miehet kokivat myös puhumisen tärkeäksi, vaikka toisaalta lähipiiriä ei haluttu rasittaa liikaa. Myös uusi parisuhde koettiin merkitykselliseksi, mutta toisaalta erityisesti iäkkäämmät miehet suhtautuivat uuteen parisuhteeseen kielteisesti. Tutkimukseni tulokset noudattelivat sosiaalisen tuen

osalta aiempien tutkimusten linjaa – sosiaalinen tuki osoittautui ykskantaan tehokkaaksi eroselviytymistä tukevaksi tekijäksi (Kauppinen 2013, Koskela 2012; Kiiski 2011; Kalenius-Hintikka 1998). Oman hyvinvoinnin edistäminen sisälsi useita erilaisia tekijöitä, joista tärkeimpinä nousivat esiin erilaiset liikunnalliset harrastukset. Miehet pitivät liikuntaa eri muodoissaan erittäin tärkeänä eroselviytymisen keinona, koska liikunta auttoi jaksamaan, selvittämään ajatuksia, unohtamaan ja purkamaan vihan tunteita. Uuden eron jälkeisen elämän koettiin itsessään myös antavan voimia. Uusi elämä näyttäytyi itsenäistymisenä mahdollistumisena, vapautena tehdä mitä itse kulloinkin haluaa, energiaa antavana ja yksin olemisesta nauttimisena.

Käsitlemätön tai keskeneräinen ero -pääluokka sisälsi eroselviytymisen kannalta melko tehottomia keinoja. Eniten ilmeni toiveikkuutta tuesta. Ero saattoikin olla niin alussa, että keskustelufoorumeilla kirjoittavat olivat vasta saapuneet kysymään neuvoja selviytymiseen ja ilmentäneet tarpeensa vertaistukeen tässä uudessa ja ahdistavassa tilanteessa. Näissä tapauksissa eroprosessi näyttäytyi vielä edessä olevana, joskin mahdollisuuksia täynnä olevana prosessina. Toisaalta tässä pääluokassa oli myös niitä, joilla erosta oli kulunut jo pitkäkin aika, mutta viestien sisältö ilmensi eron käsittelykyvyttömyyttä, näköalattomuutta ja toisinaan haluttomuutta nähdä itsessä kehitystarpeita. Näissä tapauksissa tulevaisuus näyttäytyi eroselviytymisen suhteen hankalana. Pitkään käsitlemättömän tai keskeneräisen eron tunnusmerkkeinä ilmeni esimerkiksi jätetyksi tuleminen. Useilla kirjoittajilla erosta saattoi olla vuosia, mutta eron käsittely oli jollain tapaa jäänyt kesken tai eroa oli kieltäydytty prosessoimasta aktiivisesti. Tämä näyttäytyi keskustelufoorumeiden kertomuksissa eroselviytymistä estävien tai hidastavien keinojen yhdistelminä, joita ilmensivät esimerkiksi vahingonilo, katkeruus sekä uusi suhde, jonka tarkoitus avautui epäselvänä ja mahdollisesti enemmän oman minän pönkityksenä kuin aitona vakavasti otettavana suhteena. Omien haavoitettujen tunteiden julkituomista myös varottiin. Toisaalta nimenomaan irtosuhteet ja naisilta saatu positiivinen huomio näyttäytyivät kimmokkeena aktiivisen eroprosoinnin aloittamiselle. Pienikin itsetunnon koheneminen voi aiheuttaa sen, että omaa mahdollisesti negatiivistakin osuutta avioeroon kykenee tarkastelemaan objektiivisemmin. Miehet kuitenkin kokivat, etteivät pikaiset irtosuhteet toimi pitkäaikaisina erosta selviytymisen keinoina, vaan prosessointi tulee tehdä itse.

Tyypillisimmin kirjoittajat nimesivät useampia selviytymiskeinoja yhden sijaan. Tämä ilmeni erityisesti niiden joukossa, jotka näyttäytyivät erosta selvinneinä. Toisaalta pohdin, millä tavoin yksilöt kokevat selviytymisen ja mikä luokitellaan ikään kuin riittäväksi selviytymiseksi. Jonkun kohdalla tämä saattaa

tarkoittaa vuosien prosessia sisältäen kaikki mahdolliset avioeron liitännäiset tekijät taloudellisista henkisiin voimavaroihin. Joku kaipaa kenties avioliiton aikaista elintasoja tai perhe-elämää, jota ei välttämättä koskaan saavuta, eikä välttämättä näin ollen koe koskaan selvinneensä erosta. Toisaalta jollekin riittää selviytymisen merkiksi pelkästään se, että ex-puolison kanssa ei tarvitse enää olla missään tekemisissä. Mielestäni avioeroa voidaan pitää henkilökohtaiseen elämään hyvin laaja-alaisesti vaikuttavana ilmiönä, josta selviytyäkseen on keinovalikoiman hyvä olla monipuolinen. Tuskin myöskään tulee löytymään yleispätevää yksittäistä selviytymiskeinoa, jonka avulla voitaisiin jokaiselle juuri eronneelle taata eroselviäminen – olemme yksilöitä ja koemme asiat eri tavoin riippuen muun muassa omasta historiastamme ja taustoistamme. Myös Linnankoski & Valtonen (2008, 56-58) painottavat, että erosta toipumisen aika on yksilöllinen, eikä ole tiettyjä tekijöitä, joiden avulla voisi nimetä erosta toipuneeksi. Toisaalta toipumiseen ja onnistuneeseen kriisin läpikäymiseen viittaavat tapahtuneeseen sopeutuminen sekä kiinnostuksen herääminen uusia asioita kohtaan (mt.).

Tutkimukseni tukee näkemystä siitä, että miehet tulevat avioeroissa tyypillisemmin jätetyiksi (ks. esim. Litmala 2001, 19; Kontula 2013, 231). Mielestäni on kiinnostavaa, että aineistossani tuli hyvin niukasti esiin miestyypillisinä pidettyjä erosta selviytymisen keinoja, kuten entistä intensiivisempi työnteko ja lisääntynyt alkoholin käyttö. Alkoholiin suhtauduttiin jossain määrin jopa kielteisesti, mitä ilmeni enemmän niillä, joiden erosta oli jo kulunut aikaa. Eräs mies päätti ottaa sapattivapaata töistä sen sijaan, että olisi nähnyt työn eroselviytymisen yhtenä keinona. Oma tutkimustulokseni työn vähäpätöisestä merkityksestä eroselviytymisessä eroaa aiemmista tutkimustuloksista, joissa työ nähtiin tärkeänä (Kalenius-Hintikka 1998, 1; Kiiski 2011, 187), tosin Kiiskan tutkimuksessa työ ilmeni avioeron pohtimisen tietoisena välttelyn seurauksena, joten ehkä ei voida puhua varsinaisesta selviytymiskeinosta. Pohdinkin, olisinko saavuttanut laajemmalla aineistolla entistäkin monipuolisemman keinojen valikoiman ja olisiko näin ollen tullut vahvemmin esiin miehille tyypillisinä pidettyjä selviytymiskeinoja. Toisaalta on myös mahdollista, että alkoholin käytölle ei ole annettu suurta painoarvoa tai sen negatiiviset vaikutukset tiedostetaan hyvin. Lisäksi ankara työnteko on voitu kokea tavanomaisena arkeen lukeutuvana toimintana, jota ei välttämättä käsitetä varsinaiseksi selviytymiskeinoksi. Vai kuvastuuko aineistossani kenties tämän hetken internetistä vertaistukea hakeva miestyypipi, joka ymmärtää oman henkisen kasvun ja aktiivisen erokäsittelyn tärkeyden päästäkseen erosta yli? Tätä on mielestäni pidettävä yhtenä tärkeänä vaihtoehtona, sillä mieheys ja miehen malli ovat muutoksessa ja haavoittuvuuden julkituominen on sallittua ja odotettua (Oulasmaa & Saloheimo 2010, 27; Huttunen 2001, 151-152).

Aiemmissa eroselviytymistä käsittelevissä tutkimuksissa nousi myös ammattiavun kautta saatu tuki esiin (Kauppinen 2013, 104-105; Kiiski 2011, 187). Omassa tutkimuksessani ammattiavun rooli jäi hyvin pieneksi. Odotin myös, että eroseminaarit, kuten psykologian tohtori Bruce Fisherin (2007) kehittämä 19 askeleen ohjelmaan perustuva eroseminaari, olisi esiintynyt aineiston keskusteluissa. Psykologi Kari Kiiänmaa ja parisuhdekouluttaja Marianna Stolbow ovat kehittäneet kyseisen ohjelman pohjalta suomalaisen eroseminaarin, jota pidetään varsin toimivana eron käsittelyn välineenä (Stolbow, 2014, 17-18). Tämän tyyppisiä selviytymiskeinoja ei keskusteluissa kuitenkaan esitetty.

Miehet eroavat eniten 40-44 -vuotiaina (SVT 2019b). Tutkimukseni miehet olivat todennäköisesti hyvin usein juuri kyseisen ikäluokan edustajia, koska valtaosa kertoi lapsista. Toisaalta pääosa miehistä jätti mainitsematta sekä oman että lasten iän. Useat kuitenkin kertoivat hoitaneensa iltaisin lapset, mikä mielestäni viittaa nimenomaan enemmän hoivaa tarvitseviin pieniin lapsiin. Arvioin, että avioerojen kasautuminen neljänkymmenen ikävuoden tuntumaan kertoo pikkulapsiarjen ja työelämän aiheuttamasta yhteiskuormituksesta, mikä usein johtaa parisuhteen hoitamattomuuteen. Yhä myöhäisempi avioituminen sekä lasten hankinta hankaloittavat myös perhepiirissä käytössä olevien tukiverkkojen käyttömahdollisuuksia - isovanhemmat saattavat olla jo niin iäkkäitä, ettei heidän apuaan ole saatavilla.

Suomi24- ja Erosta Elossa-keskustelufoorumit erosivat jossain määrin toisistaan. Suomi24-palstalla esiintyi jonkin verran esimoderointia ja noin 40 läpikäymäni viestiketjun noin tuhannesta viestistä oli poistettu alle kymmenen asiattonta viestiä. Moderointi tapahtuu kaikkina viikonpäivinä käyttäjien ilmoitusten perusteella - moderaattorit voivat poistaa oman harkintansa mukaan viestejä (Suomi24 2019b). Mielestäni kirjoittajien kielenkäyttö oli paikoitellen melko provosoivaa ja loukkaavaakin verrattuna Erosta Elossa-foorumilla näkemääni keskustelukulttuuriin, mikä oli välillä huomiota herättävää, vaikka en etnografiaa tehnyt. Toisinaan evankelis-luterilaisen kirkon työntekijät osallistuivat Suomi24-foorumien keskusteluihin ”kuunteleva kirkko”-nimimerkillä. Aineistoni keskusteluketjuissa diakoni tai pappi osallistui keskusteluihin vain harvakseltaan antaen esimerkiksi vinkkejä ja kehotuksia avun hakemiseen sekä tukea ja ymmärrystä eroselviytymisprosessien eri vaiheissa oleville. Itselleni välittyi joko kirjoittajien ajoittainen ärsyyntyminen tai välinpitämättömyys seurakunnan edustajien osallistumiseen. Seurakunnan tarjoamaa apua ei myöskään mainittu erosta selviytymisen keinona. Uskonnollisuudella ja hengellisyydellä ei tuntunut olevan merkitystä myöskään Koskelan (2012, 108) tutkimuksen miehille ja Kiiskan (2011, 187) tutkimuksessa uskonnon tarjoama tuki näyttäytyi lähinnä hengellisesti suuntautuneiden selviytymiskeinona.

Mielestäni erityisen mielenkiintoiseksi ilmiöksi osoittautui se, että ikään kuin kaikkein epätoivoisimpana avautuvat tilanteet saivat kaikkein vähiten vastakaikua Erosta Elossa-keskustelupalstalla. Pohdinkin, koetaanko erityisen rajut viestit epäaidoiksi vai synnyttävätkö vaikeimmat tilanteet pelon jäädä ainoaksi tukipilariksi, mikä voi tuntua ahdistavalta. Koska Erosta Elossa-keskustelupalstalla esiintyi aika ajoin myös työntekijöiden kommentteja, kaipasin lisätietoja heidän toimintatavoistaan ja siitä, miksi ammattihenkilöt eivät aina reagoi ulkopuolisen näkökulmasta ikävinä näyttäytyviin tilanteisiin. Kävin asiasta sähköpostikeskustelua Miessakit ry:n Tampereen toimintayksikön vastaavan erotyöntekijän Kari Vilkon kanssa. Hänen luvallaan viittaan käymäämme keskusteluun. Vilkon (2019) mukaan avoin erokeskustelun foorumi perustuu vertaistuelle, jonka keskusteluihin ammattilaisten ei lähtökohtaisesti ole tarkoitus kovin paljoa osallistua, jottei foorumia mielletä eroryhmäksi avoimen keskustelupalstan sijaan. Avoin foorumi on esimoderoitu Suomen Mielenterveysseuran (Tukinet-ylläpito) toimesta, joiden kanssa on sovittu toimintamalli – monitorointi on jatkuvaa ja erotyöntekijöillä on jatkuva yhteydenpito heidän kanssaan. Joissain tapauksissa on yhdessä pohdittu kirjoittajan tilannetta. Niin sanottujen rankkojen tapausten kirjoittajat ovat lähestulkoon aina löytäneet yhteydenottolinkin tai osallistuneet EETU-chattiin, jonka kautta kirjoittajat ovat ohjautuneet muiden apumuotojen piiriin. (Mt.)

Kiinnostava huomio oli myös se, ettei Erosta Elossa-palstalla käyty keskustelua myöskään eron aiheuttamista positiivisista ilmiöistä, kuten eron jälkeisestä uudesta elämästä mahdollisuuksineen, jotka erityisesti tuntuivat kantavan erosta eteenpäin. Ehkä kyseiselle foorumille hakeudutaan pikemmin eroprosessin alkuvaiheissa, jolloin avun ja vertaistuen tarve voi olla kaikkein akuuteinta. Toisaalta Suomi24-palstalla ilmeni samankaltainen ilmiö liittyen erityisen positiivissävytteiseen keskustelun avaukseen, jossa aloittaja kirjoitti hyvistä eroista. Tämä aloitus ei myöskään saanut vastauksia. Kyseisessä tapauksessa kerrottiin poikkeuksellisen toimivasta yhteistyöstä entisen kihlatun ja ex-vaimon kanssa. Mies selitti syyksi yhteiset lapset. Erityisen lämpiminä säilyneet suhteet vaativat mielestäni kaikilta osapuolilta avarakatseisuutta sekä ymmärrystä elämän monimutkaisuutta kohtaan. Muissa lukijoissa keskustelun avaus on saattanut herättää kateutta, ehkä ärsyyntymistäkin tai toisaalta kokemuksen siitä, ettei aloittaja ole varsinaisen tuen tarpeessa, joten vastaaminen on tuntunut tarpeettomalta.

Koen, että tutkimuksen aineisto muodostui melko rikkaaksi. Jäin kuitenkin pohtimaan suljettujen keskusteluryhmien mahdollisuuksia - ehkä miehet ovat avoimempia miesten omissa suljetuissa ryhmissä. Suljettuihin ryhmiin minulla ei tutkijana kuitenkaan ollut pääsyä. Miesten vertaisryhmissä saattaa olla

helpompi avautua aroista asioista, mutta toisaalta avoimissa keskusteluryhmissä voi hakea vastauksia, tukea ja mielipiteitä nimenomaan vastakkaiselta sukupuolelta. Tämä voi osoittautua tärkeäksi pyrkiessä ymmärtämään entisen puolison toimintaa. Pohdin myös kuvaavatko internet-keskustelut miesten aitoja kokemuksia ja todellisuutta, vai esittääkö viestien sisältö miesten kokeman todellisuuden monen eri tekijän konstruktiona. On mahdollista, että ”aidon” kokemuksen saavuttamiseksi tulisi käyttää esimerkiksi syvähaastattelun keinoja. Yksittäinen viesti voikin rakentua tietynlaiseksi kuluneen päivän tapahtumien ja niiden aiheuttamien tunnetilojen mukaan. Toisaalta ei ole syytä aliarvioida internetin keskustelufoorumeita subjektiivisten kokemusten ilmentämisen paikkoina, koska nimimerkkien turvin käytävä keskustelu voi vapauttaa kertomaan syvällisesti ja kaunistelematta sensitiivisestä aiheesta. Mielestäni keskusteluketjujen viestejä voidaan pitää kirjoittajien sen hetkisen todellisuuden ilmentyminä, joiden taustalta voidaan löytää vaikutteita niin yhteiskunnallisista kuin miehisyydenkin muutoksista.

Päädyin käyttämään tutkimustiedon lisäksi myös muutamia yleisteoksia tutkielmani lähteinä. Kyseiset yleisteokset olivat esimerkiksi erityisesti miehille suunnattuja ero-oppaita, joita käytetään miesten eroryhmissä, eikä kyseisenkaltaista tietoa ollut muutoin saatavilla. Lisäksi käytin pitkän ammattiuran tehneiden psykologien kirjoittamia teoksia esimerkiksi tunne -käsitteen avaamisessa – muutamissa väitöskirjoissa oli käytetty kyseisiä lähdemateriaaleja, joten uskaltauduin itsekin luottamaan niiden antiin.

Tulevana sosiaalityön ammattilaisena olin tutkimuskysymyksen ohessa kiinnostunut siitä, millä tavoin sosiaalityö tulee keskusteluissa esiin – ovatko kirjoittajat hakeutuneet sosiaalipalveluiden piiriin ja millaisena mahdollinen apu on koettu. Sosiaalityö ei harvoja mainintoja lukuun ottamatta esiintynyt eroavun lähteenä. Kertaalleen mainittiin ”sossuakka”, joka oli rajoittanut kirjoittajan ja lasten tapaamiset valvottuihin tapaamisiin. Sosiaalityö kuvastui toisin sanoen omaa elämää rajoittavana. Muutamia kertoja esiintyi maininta keskusteluista Perheneuvolassa, jossa keskusteluapu koettiin tehokkaaksi. Ei kuitenkaan ilmennyt, minkä ammattikunnan edustajan kanssa keskusteluita oli käyty. Näin ollen sosiaalityön tarjoama apu jäi keskusteluissa marginaaliin.

Miksi sosiaalityö ei juurikaan esiintynyt keskusteluissa? On mahdollista, ettei sosiaalityötä mielletä yhdeksi eroauttamisen välineeksi tai ei ylipäätään ole tiedossa, että erotilanteessa voisi hakeutua esimerkiksi aikuissosiaalityön palveluiden piiriin ja keskustelemaan sosiaalityöntekijän kanssa. Uskon, että sosiaalityö liitetään edelleen lähinnä taloudellisen tuen lähteeksi. Mies saattaa kokea häpeällisenä ajatuksen siitä, että sosiaalityöntekijän tapaamiset voitaisiin liittää kykenemättömyyteen kantaa

taloudellisesta vastuuta – taloudellinen vastuunkanto liitetään traditionaaliseen mieheyteen (Kempe 2000a, 42; Kempe 2000b, 6). Myös sosiaalityöntekijöiden naisvaltaisuus saattaa jo lähtökohtaisesti tuntua puolueelliselta ja vaikealta asetelmalta (esim. Kuronen 2003, 167-168). Toisaalta käsitän, että ennakkoluulot voivat johtaa siihen, ettei sosiaalityöntekijöihin uskalleta ottaa yhteyttä lasten menettämisen pelossa. Miehet ovat tavanomaisesti muutoinkin joutuneet etä-isiksi (esim. Kontula 2013, 232).

Vaikka sosiaalityö ei erityisesti kohonnutkaan aineistossani esiin, koen silti pystyneeni keräämään tärkeää tietoa miesten kokemasta avioerosta sekä tunnekokemuksina että erosta selviytymisen keinoina. Tutkimukseni avulla voidaan tavoitella sosiaalityöhön kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä miesten kokemasta avioerosta ja eroon liittyvistä miesspesifeistä piirteistä. Olen myöskin esittänyt tutkielmassani eroselviytymistä edistäviä sekä selviytymistä haittaavia keinoja, joita voi niin ikään hyödyntää asiakastyössä. Sisäasianministeriön (2012, 32) teettämässä selvityksessä on suositeltu, että miehille tulisi tarjota kohdennetusti tietoa erosta - mihin olla yhteydessä, mitä pitäisi tehdä, miten asiat etenevät ja mistä voi saada keskustelutukea eron aiheuttamien tunteiden läpikäymiseen. Tämä muutos on katsottu tarpeelliseksi erotilanteisiin liittyvien perhesurmien ehkäisemiseksi (mt. 31.) Mielestäni olisikin hyvä vahvistaa laajemmin tietoutta sosiaalityön mahdollisuuksista avioeron käsittelyn välineenä. Toki on valitettavasti melkein samaan hengenvetoon todettava, etteivät aikuissosiaalityön resurssit ole monessakaan työympäristössä riittävät syvällisten erokeskusteluiden käymiselle.

Vain muutama tutkimukseni miehistä hakeutui eri tahojen tarjoaman ammattiavun piiriin. Aina tarjottua apua ei koettu hyödylliseksi (vrt. Kauppinen 2013, 104-105; Kiiski 2011, 187) ja toisaalta vaikutti myös siltä, ettei avun piiriin ikään kuin osattu hakeutua, jos sitä ei erityisesti miehille tarjottu. Pohdinkin, eikö erilaisten eropalveluiden tarjonta ole tarpeeksi helposti miesten saatavilla. Suuremmissa kaupungeissa on erityisesti miehille suunnattuja kolmannen sektorin palveluita, kuten Miessakit ry:n toiminta ja esimerkiksi yksityisten psykoterapeuttien palveluja. Pienemmissä kunnissa palvelutarjonta on rajatumpaa, joskin palveluihin voi mahdollisesti päästä nopeastikin. Toisaalta palveluiden käyttö voi tuntua sensitiivisen asian vuoksi hankalalta, sillä pienen kunnan ainoa sosiaalityöntekijä tai seurakunnan diakoni saattaa olla liian tuttu henkilö avioeron läpikäymiseen. Nyqvist (2006, 171) toteaa, että miesten avun hakemiseen liittyy häpeän ja leimautumisen pelko, mistä johtuen avun piiriin hakeutuminen tapahtuu verrattain myöhään. Tulkitsen, että myös pienituloisuus voi toimia eroselviytymisen esteenä, mikäli julkiset palvelut eivät syystä tai toisesta sovellu apua hakevalle miehelle. Asuinympäristö

itsessään voi myös toimia eroselviytymistä tukevana tekijänä, sillä isoissa kaupungeissa avioeroihin saatetaan suhtautua luontevammin, eikä erosta tule ”koko kylän asiaa”.

Yleisesti puhutaan, että noin 50 prosenttia solmituista avioliitoista päättyy eroon. Koen, että avioerot mielletään herkästi ensimmäisten avioliittojen eroina, koska erotilastojen sisältöä ei mediassa aina tarkenneta. Pohdin, antaako media avioeroista vääristyneen vaikutelman - jotkut eroavat useita kertoja, toiset eivät koskaan. Liitetäänkö suomalaisten avioliittoon sitoutumiseen todellista löyhempi mielikuva? Ehkä eroamista pidetään trendikkäänä, jopa luonnollisena elämään liittyvänä vaiheena ja itsenäisen omia puoliaan pitävän ihmisen voitokkaana kasvutarinana. Toisaalta useita kertoja eronneet ovat marginaalinen ryhmä. Hemmingin (2010) tutkimuksessa julkisuuden henkilöt kertoivat Me Naiset -lehdissä erostaan jopa kepeästi, painottaen eron elämään tuomia myönteisiä asioita. Naistenlehtien kirjoittelu saattaakin olla kaukana monen suomalaisen todellisuudesta. Toisaalta hän painottaa, että anonyyminä on helpompi avata oman elämän traagista puolta. (Mt.,135.) Haarakankaan (2011, 70) mukaan media mässäilee julkisten erovuodatuksilla ja väittämällä, miten ihmiset ovat eronneet ystävinä. Toisaalta Annikki Kaikkonen (2016, 20) kertoo uskottomuuteen liitettävän lööppijournalismin muokanneen uskottomuudesta arkipäiväisen asian, joskin ristiriitaisesti – uskottomuus määrittyy yhtä aikaa vääräksi, kivuliaaksi ja tuomittavaksi sekä kepeäksi, hyväksytyksi ja tavalliseksi arkitodellisuudeksi.

Käsittelin tutkimuksessani suomalaisten keskustelufoorumeiden antia. Verkkopohjaisella vertaistukeen perustuvalla keskustelun areenalla vaikuttaisikin olevan potentiaalia – lukukerrat Erosta Elossa-foorumilla ovat lisääntyneet reippaasti aloitusvuoden 12 400 lukijasta 42 400 lukukertaan vuonna 2018. Lisäksi jotkut kyseiselle foorumille kirjoittaneet eromiehet ovat kertoneet Vilkolle, että pelkästään jo se, että on voinut purkaa tunteitaan sanallisesti, on helpottanut ja jäsentänyt tilannetta. Eromiehet ovat myös kertoneet tuntuneen hyvältä, kun näkee, miten moni on lukenut oman kirjoituksen ja yhä paremmalta, jos oma kirjoitus on saanut kommentteja. (Vilkko 2019.) Myös tutkielmani vahvistaa näkemystä siitä, että keskustelupalstoilla on oma tärkeä paikkansa miesten eron käsittelyssä. Tähän voi osaltaan vaikuttaa muuan muassa se, ettei keskusteluun osallistuminen ole aikaan sidottua, mikä antaa joustoa arjen ja erityisesti eroperhearjen hektisyydessä.

Erilainen yhteiskunta ja kulttuuri saattavat vaikuttaa siihen, miten ero koetaan ja miten erosta selviydytään. Olisi kiinnostavaa tutkia, miten edellä mainitut asiat avautuisivat eri kontekstissa. Jatkotutkimuksen aiheena minua viehättää lisäksi, miten suomalaisten eronneisuus näyttäytyy

kansainvälisesti vertaillen ja miten suomalaiseen erokulttuuriin muualla suhtaudutaan. Toisaalta suomalaismiesten avioerossa riittää vielä tutkimisen kohteita. Hyödylliseksi koen esimerkiksi eroselviytymisen jatkotutkimuksen – millaiset keinot erityisesti auttavat miehiä selviytymään erosta ja miten näitä keinoja saataisiin yhä paremmin muiden miesten tietoisuuteen ja saataville. Miia Ojanen (2017, 88) kertoo avioerojen kuormittavan yhteiskunnan taloutta, joten eroilla on aina yhteiskunnallisia vaikutuksia. Koskela (2012, 26) pohtii myös, miten erojen määriin voitaisiin vaikuttaa yhteiskuntapolitiikan toimenpitein tai miten erojen kielteisiä vaikutuksia voitaisiin lievittää kehittämällä koulutus-, sosiaali-, terveyspalveluja. Arvioin oikea-aikaisten palveluiden lopulta hyödyttävän koko yhteiskuntaa sekä tehokkaampana palveluverkostonä kuin myös taloudellisesti. Pidän erityisen tarpeellisenä lisäksi sitä, että sosiaalityötä pystyttäisiin tuomaan paremmin esiin miesten eroauttamisen välineenä. Sosiaalityön vahvistamiseksi ja miesasiakkaiden kohtaamiseksi erotilanteessa tarvitaan mahdollisesti uusia keinoja sekä resurssien lisäämistä. Ehkä verkon tarjoamia mahdollisuuksia, kuten chat-keskusteluita, voidaan tulevaisuudessa hyödyntää osana sosiaalityöntekijän eromiehille tarjoamaa tukea.

LÄHDELUETTELO

Aller (2019) Suomi24 Kumppanuus. <https://www.aller.fi/media-2/kumppanuuskonseptit/> Viitattu 27.5.2019.

Askola, Kati (2004) Perhe muutoksessa – Perheen muutoksen tarkastelua 1960 – 2000 – Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Sosiaalipolitiikan laitos. Turku: Turun yliopisto.

Avoliittolaki. 13.6.1929/234 muutoksineen. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234#O5L3P119> Viitattu 1.8.2019.

Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (1995) The Normal Chaos of Love. Translated by Ritte, Mark and Wiebel, Jane. Cambridge: Polity Press.

Bobby, Lisa Marie (2016) Exäholisti. Kuinka pääset irti entisestä. Helsinki: Nemo.

de Bruijn, Tejo; Homm, Marja & Talasterä, Sirkka (1994) Suomalaisen miehen selviytyminen avioerotilanteessa. Teoksessa Taskinen, Sirpa (toim.) ”En ole katkera, mutta kuitenkin...” Avioerosta selviytyminen ja perheasiain sovittelu. Raportteja 166. Jyväskylä: Stakes, 49-100.

Connell, Raewyn (2005) Masculinities (2nd ed.) Cambridge: Polity Press.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2014) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Fisher, Bruce (2007) Jälleenrakennus. Kun suhteesi päättyy. Kehityksen avaimet Ky.

Forsberg, Hannele (2003) Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 7 - 15.

Haarakangas, Kauko (2011) Voimistava läsnäolo. Mielen tiet lapsuudesta vanhuuteen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hakala, Salli & Vesa, Juho (2013) Verkkokeskustelut ja sisällön erittely. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria; Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.) Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino, 216 – 244.

HE62/1986. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi avioliittolain sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta. 1986 vp. - HE n:o 62.

Heinonen, Meri (2017) Reformaatio 2017. Turku ja pohjoinen reformaatio. Turku: Turun kaupunki ja Turun ja Kaarin seurakuntayhtymä, Turun yliopisto. <https://www.reformaatio2017.fi/turku-suomen-reformaatiokaupunki/turku-ja-pohjoinen-reformaatio/> Viitattu 30.7.2019.

Heinonen, Sirkka (2009) SOSIAALINEN MEDIA. Avauksia nettiyhteisöjen maailmaan ja vuorovaikutuksen uusiin muotoihin. TUTU-eJULKAISUJA 1/2009. Helsinki: Tulevaisuuden tutkimuskeskus.

Hemminki, Arja (2010) Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättymisestä. Suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 399. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkku; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (toim.) (2010) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Huttunen, Jouko (2001) Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.

Härkönen, Rebekka (2005) Oodi. Lukemisto. Turun sanomat.
<https://www.ts.fi/lukemisto/1074069272/Oodi> Viitattu 3.4.2018.

Jatkoaika.com (2019) Avioero.
<https://keskustelu.jatkoaika.com/search/41127151/?page=9&q=avioero&o=date> Viitattu 18.4.2019.

Jämsä, Juha; Kalliomaa, Susa & Rotkirch, Anna (2010) Johdanto. Teoksessa Jämsä, Juha & Kalliomaa, Susa (toim.) Isyyden kielletyt tunteet. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 6-11.

Kaikkonen, Annikki (2016) Uskottomuus. Syyt ja seuraukset. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.

Kalenius-Hintikka, Arja (1998) Keski-ikäisen miehen kokemuksia avioeroprosessista. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Yhteiskuntapolitiikka. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kalliomaa, Susa (2010) Voiko tunteista selvitä hengissä? Teoksessa Jämsä, Juha & Kalliomaa, Susa (toim.) Isyyden kielletyt tunteet. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 98-111.

Kananen, Jorma (2014) Netnografia. Verkko yhteisöjen tutkiminen oppinäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 182. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kauppinen, Nina (2013) Eron jälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa. Licensiaatintutkimus. Turku: Turun yliopisto.

Kempe, Jouni (2000a) (toim.) Miesnäkökulmia tasa-arvoon. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvojulkaisuja 2000:5. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kempe, Jouni (2000b) 2.1. Miten mieheksi tullaan. Luvussa 2. Mieheyden sosiaalinen rakentuminen. Julkaisussa Kempe, Jouni (toim.) Miesnäkökulmia tasa-arvoon. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvojulkaisuja 2000:5. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 6-8.

Kesänen, Juha-Matti (1998) Miehen ero: nuorten miesten kokemuksia parisuhteen kariutumisesta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kiianmaa, Kari (2005) Huomenna on paremmin – selviytymisopas, kun vanhemmat eroavat. Jyväskylä: Kehityksen Avaimet Ky.

Kiianmaa, Kari (2008) Hyvä Ero. Uusi elämä. Multikustannus Oy.

Kiianmaa, Kari (2013) Parisuhteen huoltokirja. Ohjeita miehelle. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Moreeni.

Kiiski, Jouko (2011) Suomalainen avioero 2000-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään? Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 15. Joensuu: University of Eastern Finland.

Kimpimäki, Anneli (2012) Puolison rinnakkaissuhteen paljastuminen, äkillinen ero ja intimitteettiloukkaus. Narratiivinen tutkimus intiimin suhteen päättymisestä. Acta Universitatis Lapponiensis 240. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Kontula, Osmo (2009) Parisuhdeonnen avaimet ja esteet. Perhebarometri 2009. Väestöntutkimuslaitos – Katsauksia E 38/2009. Helsinki: VL-Markkinointi.

Kontula, Osmo (2013) Yhdessä vai erikseen: Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 47/2013. Väestöliiton Perhebarometri 2013. Helsinki: Väestöliitto.

Koskela, Jari (2012) Avioero suomalaisen miehen kokemana. Ero ja erosta toipuminen prosessina. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 46. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.

Kurki-Suonio, Kirsti (1999) Äidin hoivasta yhteishuoltoon – lapsen edun muuttuvat oikeudelliset tulkinnat. Oikeusvertaileva tutkimus. Väitöskirja. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.

Kuronen, Matti J. (2003) Teoksessa Lipponen, Päivi & Wesaniemi, Pirjo. Mies ja ero. Kertomuksia parisuhteen päättymisestä. Helsinki: Kirjapaja, 163 – 173.

Laaksonen, Salla-Maaria; Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (2013) Tutkimusotteita verkosta. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria; Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.) Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino, 9-33.

Laki avioliittolain muuttamisesta 681/1948, 69a§. Avioliiton purkaminen.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1948/19480681#Oidp446195904> Viitattu 3.8.2019.

Lakivaliokunta (2014). Lakivaliokunnan mietintö 14/2014 vp.

Lehtonen, Mikko (1999) Maskuliinisuus, kansallisuus, identiteetti. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere: Tampere University Press, 74-88.

Leopold, Thomas (2018) Gender Differences in the Consequences of Divorce: A Study of Multiple Outcomes. Amsterdam: University of Amsterdam. <https://doi.org/10.1007/s13524-018-0667-6> Viitattu 8.7.2019.

Lidman, Satu (2015) Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Helsinki: Gaudeamus.

Linnankoski, Jouni & Valtonen, Markku (2008) Erosta ELOSSA - ero-opas miehille. Miessakit ry:n julkaisuja 2008:2. Helsinki: Miessakit ry.

Litmala, Marjukka (2001) Avioeroprosessin piirteet. Tutkimus helsinkiläisistä avioeroista vuonna 2000. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 55. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Mattila, Mikael (2018). Miehen elämää. Tampereen ylioppilaslehti AVIISI 3/2018.

Maula, Risto (2007) Mieheyden historia. Teoksessa Kotro, Arno & Sepponen, Hannu T. (toim.) Mies vailla tasa-arvoa. Helsinki: Tammi, 234-243.

Miessakit ry (2019) Toimintamuodot.

https://www.miessakit.fi/fi/toimintamuodot/erosta_elossa/erosta_elossa_-verkkotuki Viitattu 20.4.2019.

Minilex (2019) Sukupuolineutraali avioliittolaki.

<https://www.minilex.fi/a/sukupuolineutraali-avioliittolaki> Viitattu 4.8.2019

Määttä, Kaarina (2002) Avioeron tuska ja helpotus. Helsinki: Tammi.

Määttä, Kaarina & Uusiautti, Satu (2014) RAKKAUS. Tunteita, taitoja, tekoja. Helsinki: Kirjapaja.

Nikander, Timo (2010) Avioliiton suosio on hitaasti kasvanut. Hyvinvointikatsauksessa 2/2010 – Elämänvaiheet. Helsinki: Tilastokeskus.

http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-06-07_004.html?s=0 Viitattu 3.4.2018.

Nummenmaa, Lauri (2010) Tunteiden psykologia. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Nyqvist, Leo (2004) Kun mies hakee apua. Miesten kriisikeskuksen arviointi. Väkiraportti. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 2/2004.

Nyqvist, Leo (2006) Miesten kriisikeskuksen loppuarviointi. Teoksessa Sanasta miestä. Kokemuksia miesten kriisityöstä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 36. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry., 86-171.

Nätkin, Ritva (2003) Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 16 - 38.

Ojanen, Miia (2017) Työn ja perheen ristiriidat, sairauspoissaolot ja avioeroriski suomalaisilla palkansaajilla. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 2249.

Oulasmaa, Minna & Saloheimo, Anja (2010) Stereotyyppiset isäkuvat. Teoksessa Jämsä, Juha & Kalliomaa, Susa (toim.) Isyyden kielletyt tunteet. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 20-29.

Paajanen, Pirjo (2003) Parisuhde koetuksella. Käsitteitä parisuhteesta ja sen purkautumisesta. Perhebarometri 2003. Väestötutkimuslaitos. Katsauksia E 17/2003. Helsinki: Väestöliitto

Pakkotoisto.com (2019) Avioero.

<https://pakkotoisto.com/search/46659765/?q=avioero&t=post&o=relevance> Viitattu 18.4.2019.

Pietikäinen, Arto (2017) Joustava mieli tukena elämänkriiseissä. Helsinki: Duodecim.

Rahkonen, Jukka-Pekka (2014) Täyteen miehuuteen -huippuseminaari tulossa 3.-5.10.2014.

<http://tayteenmiehuuteen.blogspot.com/> Viitattu 4.8.2019.

Ranssi-Matikainen, Hanna (2012) Yhdessä sittenkin. Kokemukset erokriisistä, vertaistuesta ja muutoksesta parisuhteessa. Tampere: Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 116.

Reformaatio 2017 (2017) Mikä Reformaatio? Turku: Turun kaupunki ja Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä. <https://www.reformaatio2017.fi/historia/> Viitattu 30.7.2019.

Rimpelä, Matti (2003) Mies saa apua yhteiskunnalta vasta kun hän on kehittänyt sopivan ongelman. Teoksessa Lipponen, Päivi & Wesaniemi, Pirjo. Mies ja ero. Kertomuksia parisuhteen päättymisestä. Helsinki: Kirjapaja Oy, 184-190.

Rintamäki, Maria (2015) Johdanto. Teoksessa Sateenkaaren alla. Kertomuksia perheistä. (Toim.) Rintamäki, Maria; Autio, Hanna-Leena; Riihiluoma, Karoliina & Suvanne, Liisa. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Robert, Arpo (2005) Internetin keskustelukulttuurit. Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkinnoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 39. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Rotkirch, Anna (2013) Esipuhe. Teoksessa Kontula, Osmo (2013) Yhdessä vai erikseen: Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä. Väestöliiton Perhebarometri 2013. Helsinki: Väestöliitto, 9-10.

Seidler, Victor Jeleniewski (2011) Masculinities, Histories and Memories. In Arnold, John & Brady, Sean (Eds.) What is Masculinity? Historical Dynamics from Antiquity to the Contemporary World. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 433-452.

Seta (2018) Avioliittolaki. <http://seta.fi/avioliittolaki/> Viitattu 8.4.2018.

Sinkkonen, Jari (2003) Isä ja lapset avioeron jälkeen. Teoksessa Lipponen, Päivi & Wesaniemi, Pirjo. Mies ja ero. Kertomuksia parisuhteen päättymisestä. Helsinki: Kirjapaja Oy, 174-183.

Silverman, David (2011) Interpreting qualitative data. A guide to the Principles of Qualitative Research. (4th ed.) Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: SAGE.

Sisäasiainministeriö (2012) Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012. Selvitys. Sisäinen turvallisuus. SISÄASIAINMINISTERIÖN JULKAISU 35/2012. Helsinki: sisäasiainministeriö.

Sund, Ralf (2005) ERO! Selviytymisopas miehelle. Helsinki: Kirjastudio.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko (2019) Reformaatio.
<https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Reformaatio> Viitattu 30.7.2019.

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2009): Siviilisäädyn muutokset. ISSN=1797-6413. 2008, Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965–2008. Helsinki: Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/til/ssaaty/2008/ssaaty_2008_2009-05-06_tau_001_fi.html Viitattu 17.7.2019.

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2017a): Siviilisäädyn muutokset. ISSN=1797-6413. 02 2016. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/02/ssaaty_2016_02_2017-11-14_tie_001_fi.html Viitattu 3.4.2018.

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2017b): Siviilisäädyn muutokset. Laatuseloste, siviilisäädyn muutokset. ISSN=1797-6413. 02 2016. Helsinki: Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/02/ssaaty_2016_02_2017-11-14_laa_001_fi.html Viitattu 3.4.2018.

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2018): Siviilisäädyn muutokset. ISSN=1797-6413. 2017. Helsinki: Tilastokeskus. https://www.stat.fi/til/ssaaty/2017/ssaaty_2017_2018-05-08_tie_001_fi.html Viitattu 16.7.2019.

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2019a): Siviilisäädyn muutokset. ISSN=1797-6413. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/ssaaty/index.html> Viitattu 17.7.2019.

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2019b): Siviilisäädyn muutokset. ISSN=1797-6413. Helsinki: Tilastokeskus <http://www.stat.fi/til/ssaaty/yht.html> Viitattu 17.7.2019.

Suomi24 (2019a) Suomi24 Keskustelun ohjeet. <https://www.suomi24.fi/opastus/keskustelu> Viitattu 27.5.2019.

Suomi24 (2019b) Suomi24:n säännöt. <https://www.suomi24.fi/opastus/saannot> Viitattu 27.5.2019.

Suomi24 (2019c) Keskustelu. Suhteet. Avioero. <https://keskustelu.suomi24.fi/suhteet/avioero> Viitattu 28.5.2019.

Stolbow, Marianna (2014) Erosta eteenpäin. Lukijalle. Helsinki: WSOY, 7-24.

Terkamo-Moisio, Anja (2017) Mitä somesta on lupa poimia. Etiikka.fi.
<https://etiikka.fi/mita-somesta-on-lupa-poimia/> Viitattu 13.4.2019.

Tiilikainen, Virve (2005) ”OLIN SANONUT TAHDON...” Kristittyjen kokemuksia avioerosta. Opinnäytetyö. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK). Kauniainen: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Tilastokeskus (2009) Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset. ISSN=1797-6413. 2008, Avioliitot ja avioerot 1965–2008. Helsinki: Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/til/ssaaty/2008/ssaaty_2008_2009-05-06_kuv_002_fi.html Viitattu 4.8.2019.

Tilastokeskus (2018) Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset. ISSN=1797-6413. 2017, Liitekuvio 5. Avioeronneisuus miehen iän mukaan 2010, 2016 ja 2017, puoliset eri sukupuolta. Helsinki: Tilastokeskus. https://www.stat.fi/til/ssaaty/2017/ssaaty_2017_2018-05-08_kuv_005_fi.html Viitattu 16.7.2019.

Tilastokeskus (2019) Avioerot. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/perheet/avioerot.html> Viitattu 16.7.2019.

Tukinet.BETA (2019) Erosta Elossa – erokeskustelua miehille. <https://beta.tukinet.net/teemat/erosta-elossa-erokeskustelua-miehille/forum/page/5/> Viitattu 20.4.2019.

Turun yliopiston eettinen toimikunta (2019) <https://www.utu.fi/fi/tutkimus/eettisyys/eettinen-toimikunta> Viitattu 8.7.2019

Tuomi, Marian (2008) Parisuhde päättyy – isyys jatkuu. Miesten kokemukset suhteista lasten äiteihin sekä isyydestä eron jälkeen. Lisensiaatintutkimus. Turun yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Turtiainen, Riikka & Östman, Sari (2013) Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria; Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.) Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino, 49-67.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) (2019) Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK) <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta> Viitattu 8.7.2019.

Valli, Raine & Perkkilä, Päivi (2015) Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 109-120.

Vilkko, Kari (2019) Miessakit ry:n Tampereen toimintayksikön vastaavan erotiöntekijän kanssa käyty sähköpostikeskustelu 12.-14.6.2019 välisenä aikana.

Virmasalo, Ilkka (2002) PERHE, TYÖTTÖMYYS JA LAMA. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 204. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Virtanen, Jukka (2003) Jos nainen sanoo ”joko taas”, mies ei ole osannut antaa ihanasti. Teoksessa Lipponen, Päivi & Wesaniemi, Pirjo. Mies ja ero. Kertomuksia parisuhteen päättymisestä. Helsinki: Kirjapaja Oy, 194-208.

Väestöliitto (2018) Avioero ja yhteiselämän lopettaminen. https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/avioero-ja-yhteiselaman-lopettaminen/?gclid=EAJaIQobChMI0PD7IfLH4gIVi4eyCh0eyQDEEAAYBCAAEgLHr_D_BwE Viitattu 1.6.2019.

Wallerstein, Judith; Lewis, Julia & Blakeslee, Sandra (2007) Avioeron perintö. Eron lapset aikuisina. Helsinki: Therapie-säätiö.

Ylilauta.org (2019) Ihmissuhteet. <https://ylilauta.org/suhteet/> Viitattu 18.4.2019.

Yli-Opas, Antti (2010) Avioliiton teologia Englannin kirkossa ja Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa vuosina 1963–2006. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 112. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.